

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Diplomová práce

Bc. Veronika Drábková

Výtvarná scéna ve Zlíně v šedesátých letech

Art Scene of the Sixties in Zlin

Praha 2017

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Klimešová, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 16. dubna 2017

.....

Jméno a příjmení

Děkuji paní doc. PhDr. Marii Klimešové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, cenné rady a podnětné připomínky při zpracovávání zvoleného tématu. Chtěla bych také poděkovat Krajské galerii výtvarného umění, Státnímu okresnímu archivu Zlín a Moravskému zemskému archivu v Brně za poskytnutí přístupu k dokumentům, dobovým katalogům a tisku. Velké poděkování si zaslouží Antonín Grůza, Věra Kolková, Jan Regál a Josef Ruszelák za sdělení mnoha cenných informací a poskytnutí podkladů. Děkuji své rodině za velkou podporu a umožnění studia.

Klíčová slova (česky)

Zlín, Gottwaldov, Oblastní galerie výtvarného umění, Michal Plánka, Antonín Grůza, SČSVU, ČFVU, galerie Dílo, výstavy, Divadlo pracujících

Klíčová slova (anglicky):

Zlín, Gottwaldov, Regional Gallery of Fine Arts in Zlín, Michal Plánka, Antonín Grůza, SČSVU, ČFVU, The Gallery Dílo Gottwaldov, exhibitions, Theater of Workers

ABSTRAKT

Diplomová práce s názvem Výtvarná scéna ve Zlíně v šedesátých letech pojednává o zlínské kultuře dané doby na půdě institucí. Dělí se na tři hlavní témata, Oblastní galerii výtvarného umění ve Zlíně (tehdejší Gottwaldov), galerii Dílo Gottwaldov, pobočku ČFVU a Soutěž na výzdobu Divadla pracujících. U obou galerií se práce snaží postihnout jejich založení, vývoj, chod a výstavní činnost. Kapitola týkající se Oblastní galerie se věnuje také akviziční aktivitě instituce. Kapitola o soutěži na výzdobu Divadla pracujících sleduje vývoj soutěže od jejího vypsání, vyhlášení vítězných návrhů až k oficiálnímu otevření budovy. Soutěž byla vypsána na zhotovení monumentální skulptury před budovou divadla, monumentální mozaiky pro průčelí vstupní haly divadla, plastiky na kašně v parku za divadlem a dekorativní textilní opony pro jeviště.

ABSTRACT

This Master thesis with a title of „The Art Scene in Zlín in Sixties” considers Zlín’s culture of the era on the institutional level. It consists of three main parts including the issues of (1.) the Regional Gallery of Fine Arts in Zlín (called Gottwaldov during the era of communist regime in Czechoslovakia from 1949 to 1989), (2.) The Gallery Dílo Gottwaldov, a branch of ČFVU (the Czech Archive of Art), and finally (3.) The Design Competition for Theater of Workers. This thesis aims to describe foundation, development, work and exhibition activities for both galleries. The chapter about the Regional Gallery also pursues acquisition activity of the Institution. A part of the thesis dealing with a competition to decorate Theater of Workers describes development of the competition since its manifestation, follows the announcement of a winning designs and considers the official opening of the building as well. The competition was launched for the construction of monumental sculpture in front of the Theater, the monumental mosaic for the front lobby of the Theater, sculpture in the fountain in a park behind the Theater and decorative textile curtain for the stage.

Obsah:

1. Úvod	1
2. Zlín a jeho historie	4
3. Oblastní galerie výtvarného umění ve Zlíně	7
3. 1. Počátky instituce se sídlem v Kroměříži	7
3. 2. Počátky zlínského období	9
3. 3. Přestěhování stále expozice do zlínského zámku 1960 a její reinstalace v letech 1964 až 1965	10
3. 4. Sbírková činnost	13
3. 5. Galerie se sídlem v Domě umění	18
3. 6. Výstavní činnost	19
3. 6. 1. Padesátá léta	20
3. 6. 2. Šedesátá léta	22
4. Galerie DÍLO Gottwaldov	30
4. 1. ČFVU a podniky Dílo	30
4. 2. ČFVU a pobočka podniku „Dílo“ ve Zlíně v šedesátých letech	32
4. 3. Výstavní činnost podniku „Dílo“ Gottwaldov	35
4. 4. Soupis výstav z let 1955 až 1968	46
5. Soutěž na výzdobu Divadla pracujících ve Zlíně, 1962 – 1967	50
5. 1. Budova Divadla pracujících	50
5. 2. Soutěž na výzdobu Divadla pracujících	52
5. 2. 1. Monumentální plastika před budovou Divadla pracujících	56
5. 2. 1. 1. Omezená neanonymní soutěž na monumentální plastiku před budovou Divadla pracujících	58
5. 2. 2. Monumentální mozaika pro průčelí vstupní haly divadla	60
5. 2. 3. Plastika na kašnu v parku za Divadlem pracujících	61
5. 2. 4. Dekorativní textilní opona pro jeviště Divadla pracujících	62
5. 2. 5. Nástěnná malba ve foyeru Divadla pracujících	63
5. 3. Nesoutěžní výtvarné úkoly pro Divadlo pracujících	64
5. 4. Slavnostní otevření divadla	66
6. Závěr	69
7. Seznam použité literatury a pramenů	74
8. Seznam vyobrazení	81

9. Obrazová příloha	94
10. Seznam zkratek	132

1. Úvod

K výběru tohoto tématu mě dovedla spjatost se Zlínem, jakožto mým rodným městem.

Zlín se dokázal vyrovnat větším centrům v určitých chvílích v šedesátých letech. Navzdory své perifernosti dovedl přitáhnout mnoho osobností spjatých nejen s výtvarným uměním na základě výstav a akcí v Oblastní galerii a významné soutěže na výzdobu Divadla pracujících. Hlavní podíl na kulturním rozkvětu města nesly významné osobnosti, kterými byly Michal Plánka, Antonín Grůza, Rudolf Klinkovský a Věra Kolková. Na utváření charakteru kulturního centra se nejvíce podíleli Michal Plánka s Antonínem Grůzou nejen tím, že zvali do Zlína slavné výtvarníky i historiky umění, s nimiž následně plně spolupracovali při pořádání výstav a přednášek. Snažili se organizovat výstavy a společenské události týkající se aktuálního dění i současné umělecké produkce regionálních i celostátně známých umělců. Chtěli sblížit výtvarný svět s veřejností, pro kterou bylo umění často komplikovaným pojmem. S Rudolfem Klinkovským a Věrou Kolkovou podporovali mladé výtvarníky a propagovali jejich tvorbu na půdě Oblastní galerie i výstavní síně zlínského Díla. Michal Plánka byl ředitelem Oblastní galerie téměř tři desetiletí, během kterých se proměňoval profil výstavnictví i politického vlivu. Zatímco padesátá léta byla ovlivněna totalitním režimem, začátkem šedesátých let tato upjatost začala povolovat, ale nikdy nezmizela. Sám Vladimír Boudník poznamenal po návštěvě Zlína v roce 1966, že sice „výtvarníci si tam prý hmotně žijí dobře, ale je tam dost silná politická persekuce.“¹

Cílem mé diplomové práce je zmapovat hlavní dění na půdě výtvarně zaměřených institucí ve Zlíně v šedesátých letech dvacátého století a soutěže na výzdobu Divadla pracujících odehrávající se v letech 1962 až 1967. Doposud dané téma nebylo komplexně zpracováno. Mým úkolem je prostudovat kulturní život spojený s Oblastní galerií výtvarného umění a galerií Dílo. Ke kapitole Oblastní galerie patří informace týkající se jejího založení, míst, kde sídlila a akviziční i výstavní činnosti. V podniku Dílo bych chtěla prostudovat výstavní aktivitu převážně střední a mladé generace a vytvořit soupis výstav od roku 1955 až do roku 1968. Také osvětlit fungování galerie Díla, kdo tam byl zaměstnán a podílel se na jejím chodu. Ráda bych zrekonstruovala průběh soutěže na výzdobu Divadla pracujících od jejího vypsání až po zdárné ukončení a oficiální otevření divadla. Pokusím se dohledat dobové fotografie související s vybraným tématem a najít soutěžní návrhy týkající se soutěže

---

¹ Vladislav Merhaut, *Zápisky o Vladimíru Boudníkovi*, Praha 1997, s. 303 – 304.

výzdoby Divadla pracujících. Stěžejní období, kterému se hodlám věnovat, tvoří jedno desetiletí, od konce padesátých až konec šedesátých let.

Struktura diplomové práce bude sledovat padesátá a hlavně šedesátá léta na půdě institucí města Zlína, tehdejšího Gottwaldova. Na samotném začátku bych chtěla představit historii a podhoubí, na které silně navázalo dění šedesátých let. Před druhou světovou válkou Zlín ovládalo impérium firmy Baťa, které zanechalo na městě nesmrtelné stopy.

Diplomová práce se dělí na tři stěžejní kapitoly nazvané „Oblastní galerie výtvarného umění ve Zlíně“, „Pobočka Dílo Gottwaldov, podnik ČFVU“ a „Soutěž na výzdobu Divadla pracujících ve Zlíně“. Celá situace všech tří celků byla úzce svázaná s politickými a společenskými událostmi doby minulé i soudobé.

Část, jež se týká Oblastní galerie výtvarného umění, se snažím systematicky rozdělit do podkapitol pojednávajících o jejím založení, sídlech, akviziční a výstavní činnosti. O této instituci lze říct, že mapuje oficiální linii uměleckého dění ve Zlíně. Nejdůležitějším pramenem k charakterizování nákupů uměleckých děl mi bude sloužit MZA v Brně. Pro zpracování výstavní aktivity budu čerpat z výstavních katalogů, dobových periodik Naší pravdy, Výtvarné práce a Kulturního kalendáře Gottwaldova a také knižních titulů týkajících se vystavujících v Oblastní galerii. Michal Plánka za své funkce každých deset let publikoval titul o uplynulé době existence galerie. Dílčími tématům se v současné době věnovali Antonín Grůza, Ludvík Ševeček a Pavlína Pyšná odbornými články vydanými v časopisu Prostor Zlín.

O výstavní síni Dílo ve Zlíně byly známé jen velmi kusé informace. Z umělecko-historického stanoviska se tomuto tématu doposud nikdo nevěnoval. Ráda bych postihla chod zlínské pobočky, úkoly jednotlivých zaměstnanců i její výstavní program. Podklady pro vypracování daného úseku sestávají z rozhovorů s pamětníky,² z dobových katalogů,³ prospektů a periodik. Z pohledu výstavní aktivity se budu soustředit na střední a mladší generaci, podněty, na které tito tvůrci reagovali a na odezvu veřejnosti. Také se pokusím sestavit soupis výstav, jež se odehrály v této galerii na konci padesátých a v šedesátých letech.

Kapitola o soutěži na výzdobu Divadla pracujících se soustředí na průběh, hodnocení poroty a její pohled na dílčí návrhy, převážně vítězné. Tuto část budu stavět na informacích získaných ve Státním okresním archivu Zlín a Moravském zemském archivu v Brně, také opět prozkoumám dobový tisk. Zhodnocení konečné podoby Divadla pracujících od samotných architektů i s názorem Michala Plánky na výzdobu bylo vydáno v knize Zlínská architektura

---

² Věra Kolková, Antonín Grůza.

³ Katalogy, které byly dohledány v různých veřejných knihovnách i u pamětníků.

1950 – 2000. Tématu se věnovala Ladislava Hornáková, která napsala stručné pojednání o této soutěži v knize věnované historii Městského divadla ve Zlíně.

2. Zlín a jeho historie

Před příchodem Tomáše Bati na konci 19. století byl Zlín pouhou vesnicí. Tento úspěšný podnikatel, který vybudoval obrovský koncern Baťa i moderní město, tragicky zahynul při letecké nehodě v roce 1932. Zlín byl až do počátku třicátých let dvacátého století městem čistě průmyslového charakteru. Unikátní tovární funkcionalismus vznikal podle představ architektů Františka Lydie Gahury, Vladimíra Karfíka, Miroslava Lorence a Františka Thomayera. Po převzetí obuvnické impéria Janem Antonínem Baťou po jeho nevlastním bratrovi, se toto rychle rozvíjející město proměňovalo v kulturní prostředí. Během třicátých a čtyřicátých let se mu říkalo „stát ve státě“ či „Detroit v Československu“. Jan Antonín Baťa založil během třicátých let *Filmové ateliéry*⁴, *Zlínskou školu umění* a *Zlínské salony*, jelikož si přál vytvořit ze Zlína harmonický celek – město průmyslu i kultury. První ročník zlínského salonu s velmi vysokou návštěvností⁵ se uskutečnil v roce 1936. Mezi lety 1936 až 1948 proběhlo celkem jedenáct ročníků této události, s výjimkou let 1945 a 1946.⁶ Souběžně se konaly v letech 1940 až 1943 Salony mladých, které byly věnovány nejmladší generaci. V době německé okupace byly jednou z mála konaných aktivit tohoto typu. Z některých obrazů vystavených na Zlínských salonech byla od roku 1936 budována zlínská galerie.⁷

Zlínská Škola umění byla založena v roce 1939 se sídlem ve Studijním ústavu II.⁸ Když za válečných let došlo k uzavření vysokých škol, působil zde výjimečný pedagogický sbor složený z předních umělců⁹ i historiků umění.¹⁰ Systém výuky i typy ateliérů vycházely z předlohy německého Bauhausu.

Velkolepý rozkvět města byl přerušen začátkem druhé světové války a opětovné pokusy navázat na předválečnou éru zmařil osudový únor roku 1948. V tomtéž roce proběhl jedenáctý zlínský salon, který byl pro nový politický systém již nežádoucí. Přehlídka ztratila původní pojetí, byla jen doplňkovou akcí ke Sjezdu krajského výboru. Znárodnění firmy Baťa proběhlo již v roce 1945 a přejmenování na národní podnik Svit o čtyři roky později.¹¹ Změna

---

⁴ Z počátku pro natáčení reklam určených pro propagaci firmy Baťa.

⁵ První ročník Zlínského salonu navštívilo přibližně devadesát tisíc osob.

⁶ Ludvík Ševeček, *Výtvarné umění ve Zlíně třicátých a čtyřicátých let* in: Ladislava Horňáková (ed.) – Ludvík Ševeček etc., *Fenomén Baťa. Zlínská architektura 1910 – 1960*, Zlín 2009, s. 232.

⁷ Význačný kulturní přínos Zlína. Umělecká galerie ve vzdělávacím ústavě, *Zlín*, 1936, č. 14, 6. 4., s. 1.

⁸ Pavel Novák, *Zlínská architektura 1950 – 2000*, Zlín 2008, s. 333.

⁹ Vincenc Makovský, Jiří Jaška, František Lydie Gahura, Bohuslav Fuchs, Vladimír Hroch, Richard Wiesner, Luděk Havelka, Rudolf Gajdoš...

¹⁰ Albert Kutal, Václav Vilém Štech.

¹¹ Vladimír Nekuda, *Zlínsko*, Brno 1995, s. 668.

názvu města Zlína na Gottwaldov se odehrála 1. ledna 1949. Baťovci byli označeni za nepřátele státu a komunistický režim se snažil vymazat sourozence Baťovi z paměti.

Dalším krokem k popření slavné epochy bylo zestátnění Zlínské Školy umění roku 1949, její přejmenování a následné přestěhování již Střední uměleckoprůmyslové školy¹² do Uherského Hradiště vedle sídla SNB¹³ v roce 1952.¹⁴

Na tradice Zlínské Školy umění a osobnost Vincence Makovského,¹⁵ který položil základy českého designu,¹⁶ navázal Ateliér tvarování strojů a nástrojů pražské Vysoké uměleckoprůmyslové školy. Detašované pracoviště ateliéru bylo ve Zlíně založeno v roce 1959 prof. Zdeňkem Kovářem.¹⁷

Ve Zlíně se také zakořenil film již v druhé polovině třicátých let, kdy firma Baťa si nechala natáčet reklamy určené pro svou propagaci. Tato tradice pokračovala i v dalším desetiletí, kdy Hermína Týrlová natáčela animované filmy. V padesátých letech zde působila významná osobnost, Karel Zeman. Ve zlínských ateliérech vznikly i dokumentární cestopisy slavné dvojice Jiřího Hanzelky a Miroslava Zikmunda.

Klement Gottwald byl čs. prezidentem v nejtvrděší době, v letech 1948 až 1953, kdy zemřel.¹⁸ Město, jelikož neslo jméno tohoto prezidenta, se rozhodlo pro vznik jeho pomníku. Na monument byla vypsaná celostátní soutěž v roce 1954.¹⁹ Nutno poznamenat, že tehdy v Praze vznikl Stalinův pomník, který byl v roce 1955 zveřejněn na Letné v Praze. Zlínské dílo sochařsky provedl²⁰ Zdeněk Krybus a architektonické stránky se ujali architekti František Kadlec a František Rozhon.²¹ Odhalení pomníku proběhlo 23. listopadu 1961. Bylo spjato s 65. výročím narození Klementa Gottwalda a s oslavami 40. výročí založení KSČ.²² Zdeněk Krybus se k odhalení pomníku vyjádřil takto: „Předáváme spolu s architekty Kadlecem a Rozhonem veřejnosti tento pomník s přáním, aby velikost osobnosti Klementa Gottwalda byla našemu lidu stále připomínána, stala se mu vzorem a dávala mu sílu v každodenní práci.“²³ Tato okolnost dokazuje, že na počátku šedesátých let poměry ve Zlíně byly stále ztuhlé.

---

¹² Dříve Zlínské školy umění.

¹³ Sbor národní bezpečnosti.

¹⁴ Pavel Novák, *Zlínská architektura 1950 – 2000* (pozn. 8), s. 333.

¹⁵ Vincenc Makovský vyučoval na Zlínské Škole umění od roku 1940.

¹⁶ Pavel Novák, *Zlínská architektura 1950 – 2000* (pozn. 8), s. 339.

¹⁷ *Ibidem*, s. 333.

¹⁸ Klement Gottwald zemřel ve stejném roce jako Josef Stalin.

¹⁹ Rozhovor s tvůrcem pomníku Klementa Gottwalda, akadem. sochařem Zdeňkem Krybusem, *Program kulturních pořadů v Gottwaldově*, listopad 1961, s. 2.

²⁰ Bylo zvoleno pojetí proletářského myslitele.

²¹ –jpů-, 40 let KSČ. Letos bude odhalen pomník Klementa Gottwalda, *Naše Pravda* XVIII, 1961, č. 13, 14. 2., s. 2.

²² V okresním městě odhalen pomník Klementa Gottwalda, *Naše Pravda* XVII, 1961, č. 94, 24. 11, s. 1.

²³ Rozhovor s tvůrcem pomníku Klementa Gottwalda, akadem. sochařem Zdeňkem Krybusem (pozn. 19), cit. s. 4.

Totalita ve Zlíně zvolna rozmrzávala až na přelomu let 1961 a 1962. Socha byla z veřejného prostranství odstraněna v roce 1990.

Od konce roku 1956 bylo povoleno oficiálně zakládat tvůrčí skupiny, což zasáhlo i Zlín. Byla zde v roce 1959 založena skupina G 60, která se však nedočkala velkého úspěchu. Uskupením, jež zdolalo hranice regionu, se stala až Skupina 5+2.²⁴ K tvorbě členů tohoto seskupení jsem se vyjádřila v kapitole týkající se galerie Díla.

V šedesátých letech sílila potřeba najít kontinuitu s předešlým obdobím i se současným děním v Československu. Společenský a kulturní život ve Zlíně byl podporován na konci padesátých a v šedesátých letech zásluhou kulturních institucí,²⁵ různých klubů a spolků.²⁶ Život ve Zlíně se snažil v tichosti a postupných náznacích úspěšně napojit na slavnou předválečnou éru. Krajská galerie vznikla z pozůstatku baťovských sbírek a svým způsobem navázala na pojetí, jak si jej představoval Jan Antonín Baťa s Františkem Lydií Gahurou i Rudolfem Gajdošem.²⁷ Historici umění se také pokusili o znovuzrození původních Zlínských salonů pod názvem Nové cesty. Bohužel se podařilo je uskutečnit jen dvakrát, roku 1966 a 1967. Také se událo mnoho významných výstav, o kterých pojedná tato práce.

---

²⁴ Působila v letech 1965 – 1968.

²⁵ V roce 1946 byl založen Státní symfonický orchestr (Filharmonie pracujících, dnes Filharmonie Bohuslava Martinů). Galerie i muzeum byly založeny v roce 1953.

²⁶ Oblastní galerie pořádala přednášky o výtvarném umění. Také vznikl Klub přátel výtvarného umění či Klub přátel Divadla pracujících.

²⁷ Jako první s myšlenkou založit galerii výtvarných umění přišel arch. František Lydie Gahura, však nakonec Jan Antonín Baťa touto úlohou pověřil akad. mal. Rudolfa Gajdoše.

3. Oblastní galerie výtvarného umění ve Zlíně

Kulturní dění ve Zlíně na přelomu čtyřicátých a padesátých let výrazně utichlo. Po druhé světové válce doznívaly Zlínské salony²⁸, které původně měly silný kulturní, společenský i mezinárodní význam. I přes výstavy, které pořádalo krajské středisko ÚS ČSVU v Gottwaldově v mezidobí před založením instituce, výtvarná kultura z veřejného života postupně vyprchala.²⁹ Město začalo pociťovat potřebu ji obnovit, proto došlo k založení galerie výtvarného umění³⁰, která se měla stát partnerem dalším institucím, jako byla Státní filharmonie či Divadlo pracujících.

Vedení galerie se ujal Michal Plánka, který v jejím čele stál více jak třicet let. V šedesátých letech plnil svou funkci za spolupráce s historikem umění Antonínem Grůzou. Společně se snažili pečovat o dosavadní nashromážděné hodnoty, usilovali o zaktualizování výtvarného umění jak akviziční činností, tak i pořádáním významných výstav, jež přitahovaly tisk, historiky umění i umělecké osobnosti.

3. 1. Počátky instituce se sídlem v Kroměříži

Krajský národní výbor v Gottwaldově rozhodl na podzim roku 1953 o založení galerie ve Zlíně s oficiálním názvem Krajská galerie kraje Gottwaldov.³¹ Za zakládací listinu můžeme považovat dopis od ministerstva kultury ČSR ze dne 20. listopadu 1953.³² Galerie své prozatímní sídlo získala v Kroměříži, jelikož v tehdejší Zlíně se pro její umístění nenašly vhodné prostory.

Rodící se instituce začínala za velmi skromných podmínek. Na počátku měla jen jednoho odborného pracovníka, PhDr. Michala Plánku. Navíc v prvních letech své existence galerie postrádala výstavní, provozní i depozitní místnosti. Přes všechna úskalí se nový ředitel Michal Plánka pustil do cílevědomé akviziční i výstavní činnosti a stanovil hlavní směr galerie: „Těžiště práce spočívalo od začátku, a mělo by trvat i nadále, v systematicky a cílevědomě zaměřeném sběrném programu výtvarných hodnot 19. a 20. století, kde výběr exponátů je založen na zkušenostech a citlivém postřehu rozlišujícím kvalitu tvorby od

---

²⁸ Poslední, jedenáctý ročník, se uskutečnil v roce 1949.

²⁹ Členské výstavy apod.

³⁰ Galerie byly tehdy zakládány programově.

³¹ Michal Plánka, *20let Oblastní galerie v Gottwaldově*, Gottwaldov 1973, s. 5.

³² Tomáš Mikulaščík, *Budování zlínské galerie*. Dokument se nachází v knihovně KGVU ve Zlíně.

podprůměrnosti a nevkusu. V tomto smyslu se založením galerie otevřela nová kapitola odborné i výchovné práce: jejím prvořadým úkolem bylo výtvarné hodnoty vyhledávat, odborně třídit, ošetřovat, dokumentačně zajišťovat a výsledky této činnosti zveřejňovat formou stálých expozic nebo časově omezených výstav.³³

Z důvodu předání výtvarného fondu zlínské galerii bylo nutné ke konci roku 1953 provést revizi děl dle hodnoty a významu ze strany odborných pracovníků několika státních institucí³⁴ v čele s Národní galerií.³⁵ Instituce následně obdržela do svých začátků umělecký fond čítající výtvarná díla z 19. a 20. století i s několika předměty slovenského umění, jehož základ tvořila kolekce seskupená firmou Baťa³⁶ a soubor obrazů židovského obchodníka Emila Salusse.

Sbírka Krajské galerie kraje Gottwaldov se mohla pyšnit nadprůměrnou kvalitou první poloviny 20. století, jelikož čítala díla od Emila Filly, Jindřicha Štýrského, Toyen, Františka Janouška či Josefa Mařatky a Vincence Makovského a dalších. Objevovaly se určité mezery ve výtvarných směrech, jménech předních umělců i v kvalitě. Michal Plánka si uvědomoval tuto nesourodost, proto byla s Národní galerií sjednána dlouhodobá zápůjčka uměleckých děl³⁷, čímž sbírka získala ucelenější podobu. Dočasně byla doplněna výtvarnými díly z 19. století a od umělců moderních směrů z počátku 20. století, dále symbolismu a secese i pracemi od regionálních umělců různých dob. Ředitel zlínské galerie od počátku soustředěně navázal nákupní činností na výchozí jádro fondu, soustředil se na doplnění požadovaných směrů a uvědomoval si důležitost soudobého umění.

Instituce plánovala otevření první stálé expozice v únoru roku 1954 k oslavě únorového výročí, ale kvůli technickým problémům bylo nutné slavnostní událost odložit.³⁸ Oficiální otevření proběhlo 11. dubna roku 1954³⁹ a teprve za pochodu probíhala inventarizace a dokumentace uměleckých děl.⁴⁰

---

³³ Michal Plánka, Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983), *Gottwaldovsko od minulosti k současnosti*, 1983, č. 5, cit. s. 126.

³⁴ Komise znalců, která provedla katalogizaci sbírky, se skládala z ředitele NG Dr. Vladimíra Novotného, Václava Viléma Štecha a doc. Petra.

³⁵ Michal Plánka, Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983) (pozn. 33), s. 127.

³⁶ Při svém založení v roce 1953 získala galerie převodem z n.p. Svit 856 obrazů, soch, kreseb a grafických listů.

³⁷ Ivan Plánka, Z historie sochařské sbírky státní galerie ve Zlíně. Dokument je uložen v knihovně KGVU ve Zlíně.

³⁸ Michal Plánka, Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983) (pozn. 33), s. 128.

³⁹ Tomáš Mikulaščík, Budování zlínské galerie (pozn. 32).

⁴⁰ Michal Plánka, Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983) (pozn. 33), s. 128.

Ředitel Michal Plánka kladl důraz na všestranné aktivity, jak již zmíněnou akviziční činnost, tak i pravidelné výstavní akce v pěti okresech regionu⁴¹ (ve Zlíně, Kroměříži, Hodoníně, Uherském Hradišti a v Břeclavi)⁴² i přednáškovou aktivitu⁴³. Zlín jakožto krajské město měl ve správě také Valašskomeziříčsko i Rožnov pod Radhoštěm, kde byla založena roku 1954 Galerie Bratří Jaroňků⁴⁴, jež ihned spadla pod správu krajské galerie.⁴⁵ Instituce úzce spolupracovala s Domem umělců v Hodoníně⁴⁶, také pořádala své pravidelné přehlídky ve Strážnici v rámci každoročně pořádaných slavností. Rozpětí pěti okresů trvalo jen do roku 1960, kdy proběhla územněsprávní změna, a Zlín se začlenil pod Jihomoravský kraj.

3. 2. Počátky zlínského období

Již v polovině padesátých let se zvyšovala potřeba přesunout galerii do Zlína. Od původního návrhu, kdy měl Dům kultury sloužit jako sídlo Oblastní galerie výtvarného umění, bylo upuštěno, naopak zazněla myšlenka zprovoznit Dům umění pro pravidelnou výstavní činnost. Krajská galerie kraje Gottwaldov byla přesunuta do horního patra Domu umění ve Zlíně na začátku roku 1957, kdy konečně získala své odborné zázemí a výstavní sál pro krátkodobé výstavy. Tehdy se obyvatelé města Zlína po několikaleté pauze dočkali možnosti opět navštěvovat pravidelné výstavní akce. Instituce zahájila svou činnost 24. února Přehlídkou moravských výtvarníků⁴⁷, která symbolicky souvisela s výročím Vítězného února.⁴⁸ O necelé tři roky později přibyly ve Zlíně prostory pro umístění stálé expozice i vhodný depozit pro uskladnění sbírky v druhém patře zlínského zámku. Následně v polovině šedesátých let byl založen grafický kabinet, určený pro komornější výstavy grafik a kreseb.

Pro instituci i samotné město znamenalo přesídlení do Zlína zásadní mezník, vyjasnil se směr práce odborných pracovníků i jednotlivých úloh a aktivit galerie. Záměrem ředitele Michala Plánky bylo „sledovat soudobý výtvarný vývoj regionu i mimo něj, sledovat stopy tvůrčího dění autorů starších generačních vrstev.“⁴⁹ Zařazení významných regionálních autorů

---

⁴¹ V Kroměříži se potýkali s problémy s prostory pro organizování krátkodobých výstav, proto často museli najít náhradní řešení.

⁴² Michal Plánka, *Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983)* (pozn. 33), s. 128.

⁴³ Okresní státní archiv Zlín, Karton 110 – Oblastní galerie Zlín 1955 – 1979. Sbírká soudobé dokumentace.

⁴⁴ Po změně krajského zřízení spadla pod správu rožnovského skansenu.

⁴⁵ Michal Plánka, *Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983)* (pozn. 33), s. 128.

⁴⁶ Michal Plánka, *20let Oblastní galerie v Gottwaldově* (pozn. 31), s. 5.

⁴⁷ Konala se 24. února – 31. března 1957.

⁴⁸ Velký svátek krajského města, *Naše Pravda* XV, 1957, č. 16, 26. 2., s. 3.

⁴⁹ Michal Plánka, *Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983)* (pozn. 33), s. 133.

a průkopníků českého moderního umění první poloviny 20. století tvořilo v prvních letech základ krátkodobých výstav. Brzy na to s příchodem Antonína Grůzy do Zlína roku 1960⁵⁰, druhého odborného pracovníka, galerie začala více prosazovat mladou generaci než v předešlých letech. Tato dvojice rovněž dbala na prosazování autorů snažících se o moderní výraz a organizování výstav nadregionálního významu. Museli však plnit i politické záměry prostřednictvím výstav k různým výročním KSČ, členské přehlídky a obdobné události.

Od padesátých let galerie přikročila k systematické evidenci umělecké sbírky a shromažďování informací k jednotlivým výtvarným položkám.⁵¹ S prohlubující se činností v organizačním i technickém směru nastala potřeba fotodokumentace sbírkových předmětů, pohledů do výstavních prostor i dokumentování vernisáží. Rozšiřovala se nejen odborná činnost, ale docházelo i nakupování uměnovědné literatury, díky čemu se postupně utvářela galerijní knihovna.⁵² V roce 1973 dosáhl v knihovně počet knih, katalogů a ročníků jednotlivých časopisů cifry 6 075 kusů.⁵³

Na přelomu padesátých a šedesátých let došlo opakovaně k oslabení samostatnosti instituce. V letech 1958 až 1960 galerie ztratila svou právní subjektivitu a začlenila se do Krajského vlastivědného ústavu v Gottwaldově. Po osamostatnění v roce 1960 nastaly peripetie s jejím statutem. Zlín totiž přišel o post krajského města, spadl pod kraj Jihomoravský a zřizovatelem galerie se stal Krajský národní výbor v Brně. To vedlo ke změně názvu ústavu na Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově.⁵⁴

3. 3. Přestěhování stále expozice do zlínského zámku 1960 a její reinstalace v letech 1964 až 1965

Stálá expozice zlínské galerie si kladla od svého počátku za úkol vytvořit soubor obrazů a plastik sledující vývoj českého umění posledních 150 let. Svůj cíl měla již předurčený základem sbírky, kterou galerie dostala převodem z n. p. Svit. Instituce tímto byla postavena před nelehkou úlohu utřídit z nespočetného materiálu stálou kolekci českého malířství a sochařství. Pomoc přišla od jedné z nejpřednějších institucí, Národní galerie, která svou zápůjčkou obohatila sbírku, která tímto krokem získala vyrovnanější povahu.

---

⁵⁰ Rozhovor s Antonínem Grůzou, v Ostravě dne 21. 7. 2015.

⁵¹ Ludvík Ševeček, Čtyřicet let zlínské galerie, *Prostor Zlín*, 1993, s. 1.

⁵² Michal Plánka, Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983) (pozn. 33), s. 135.

⁵³ Michal Plánka, 20let Oblastní galerie v Gottwaldově (pozn. 31), s. 18.

⁵⁴ Ludvík Ševeček, Čtyřicet let zlínské galerie (pozn. 51), s. 1.

Umělecká díla z vlastních nákupů časem vystřídala zapůjčené předměty, tím kolekce nabyla své charakteristické povahy.⁵⁵

Soubor obrazů a soch ze sbírek Krajské galerie kraje Gottwaldov byl umístěn na zámku v Kroměříži do doby, než galerie pro něj získala druhé patro ve zlínském zámku. Díla se postupně z Kroměříže do Zlína převážela na konci roku 1959, kde následně byla již 31. ledna 1960 expozice Českého malířství a sochařství 19. a 20. století otevřena pro veřejnost.⁵⁶ Ve stejném roce proběhly ještě technické úpravy budovy.⁵⁷ Při znovuotevření v prosinci byla kolekce rozšířena o další exponáty z nákupů a vlastních sbírkových fondů.⁵⁸ Odborní pracovníci galerie pohlíželi na instalaci sledující české umění posledních 150 let z několika úhlů. Snažili se o chronologické seskupení děl, dle uměleckého směru a také brali v potaz jejich vizuální i uměleckou hodnotou.⁵⁹

Instalace byla ještě velmi krotká, zastoupení v ní byli významní umělci 19. století jako Antonín a Josef Mánesovi, Mikoláš Aleš, Josef Václav Myslbek, Jan Štursa, generace umělců Národního divadla, Mařákova krajinářská škola, okruh Umělecké besedy a umělecké sdružení Mánes. Důležité místo, hlavně pro nastupující generaci mladých tvůrců ve Zlíně, zastávali umělci moderních směrů, tj. Osmy a Tvrdošijných. Část expozice patřila také moravským výtvarníkům, kteří odkazovali na regionální tvorbu. Instalaci uzavírali soudobí umělci tzv. „socialistického dneška“.⁶⁰ Sepjetí režimem bylo na konci padesátých let stále citelné, expozice zcela postrádala současnou tvorbu nacházející své východisko v imaginativním umění a strukturální abstrakci. Podařilo se však vystavit umělecká díla moderních směrů. Tomuto kroku byla velmi nápomocná celostátně významná brněnská přehlídka Zakladatelé moderního českého umění z roku 1957.

Expozice dosáhla svého záměru podat celistvou představu o českém malířství a sochařství.

Pro laického návštěvníka instalace znamenala obohacení, tvořila pro něj přehledný a pochopitelný celek.⁶¹ Měl možnost porozumět jednotlivým směrům, jejich vzájemným návaznostem a souvislostem a také poznat přední osobnosti českého umění.

---

⁵⁵ Antonín Grůza, Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově. České malířství a sochařství 19. a 20. století, *Kulturní kalendář Gottwaldova*, leden 1964, s. 15.

⁵⁶ Významná výstava, *Naše pravda* XVII, 1960, č. 12, 30. 1., s. 1.

⁵⁷ Antonín Grůza, Oblastní galerie – Gottwaldov - zámek. České malířství a sochařství XIX. a XX. století, *Program kulturních pořadů v Gottwaldově*, leden 1961, s. 14.

⁵⁸ Významná výstava (pozn. 56), s. 1.

⁵⁹ Antonín Grůza, Veřejnosti opět přístupny vzácné umělecké poklady, *Naše pravda* XVII, 1960, č. 78, s. 2.

⁶⁰ Významná výstava (pozn. 56), s. 1.

⁶¹ Antonín Grůza, Galerie Gottwaldov – zámek. České malířství a sochařství XIX. a XX. století, *Program kulturních pořadů v Gottwaldově*, červen 1961, s. 24.

V polovině roku 1964 se přikročilo k rekonstrukci galerijních prostorů Domu umění ve Zlíně. Při těchto opravách byla stálá expozice na zámku dočasně uzavřena, aby uvolnila své místo krátkodobým výstavám a galerie nemusela rušit svůj výstavní plán.⁶² Odborní zaměstnanci více jak rok dlouhé mezidobí využili pro výběr hodnotných uměleckých předmětů pro obměnu dlouhodobé expozice. Uvědomovali si nedostatky dosavadní kolekce, která opomíjela problematiku současného umění. Vyřadili všechny exponáty pocházející z 19. století i méně kvalitní díla ze století nadcházejícího. Nahradili je tvorbou uměleckých skupin prvních dvou desetiletí 20. století, proudy dvacátých a třicátých let, byl vymezen širší prostor hlavně pro surrealismus, válečné umění a soudobou produkci. Všech 130 maleb, soch a grafik vzniklých mezi lety 1900 až po tehdejší současnost seřadili v chronologický sled a uspořádali je do jednoty výrazových tendencí a vývojových proudů.⁶³ Celá kolekce touto změnou získala mnohem vyrovnanější skladbu expozičního celku. Divákovi zprostředkovala přehledný souhrn dané epochy a umožnila mu tak i hlubší pochopení výtvarné problematiky dvacátého století.

Expozice Českého malířství a sochařství 20. století byla slavnostně zahájena v pátek 17. září roku 1965.⁶⁴ Odráželo se v ní uvolnění tíživé atmosféry, komplexně postihla vývojové spletnosti českého umění 20. století a představila veřejnosti závažná díla moderních i současných autorů.

Se změnou expozice úzce souvisela Výstava přírůstků v Domě umění, o které byl fond rozšířen v letech 1960 až 1964.⁶⁵ Aktualizovanou expozicí chtěl Michal Plánka dát najevo, že v utváření umělecko-historické instituce se vycházelo z předpokladu, „že teprve cílevědomým tříděním a doplňováním sbírek stává se galerie živým organismem, jehož úkolem je postihnout vývojové peripetie českého umění 20. století v celé časově generační složitosti a problematice.“⁶⁶

Antonín Grůza uspořádal jako doprovodnou akci cyklus pěti přednášek nazvaný *Osudy moderního umění*. Každá z nich obsáhla jedno významné období.⁶⁷ Omezil se na české i světové umění od roku 1870 až po současnost, kdy usiloval o charakterizaci i konfrontaci

---

⁶² Antonín Grůza, Co připravuje galerie. Moderně v moderním prostředí, *Naše pravda XX*, 1964, č. 43, 27. 10., s. 2.

⁶³ Antonín Grůza, Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově. České malířství a sochařství 20. století, *Kulturní kalendář Gottwaldova*, říjen 1965, s. 6.

⁶⁴ Antonín Grůza, Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově. České moderní malířství a sochařství, *Kulturní kalendář Gottwaldova*, listopad 1965, s. 6.

⁶⁵ Prosinec 1964 – leden 1965.

⁶⁶ Michal Plánka, *Výstava přírůstků 1960–1964* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1964, nestr., cit.

⁶⁷ Antonín Grůza, Co připravuje galerie. Moderně v moderním prostředí (pozn. 62), s. 2.

jednotlivých směrů, výtvarných skupin i svazů, různých generačních vrstev i obtížně zařaditelných umělců.

3. 4. Sbírková činnost

Zvláštní pozornost by měla být věnována utváření sbírkového fondu zlínské galerie, který formuje její charakter. Odborná profilace instituce vznikala promyšlenou koncepcí doplňovat chybějící směry i umělce v intencích vlastního programu, předurčeného historií města a základem sbírky, to vše bylo spojené s vkusem a citlivým výběrem pověřených zaměstnanců galerie, Michala Plánky a Antonína Grůzy. Michal Plánka si přál vybudovat soubor uměleckých děl, jenž by se lišil svou povahou od jiných galerií.⁶⁸

Při svém založení v roce 1953 Krajská galerie kraje Gottwaldov vlastnila 856 obrazů, soch, kreseb a grafických listů. Nerovnoměrně získávaný materiál, nakoupený zaměstnanci Baťova koncernu ve třicátých a čtyřicátých letech na Zlínských salonech a ve Škole umění, představoval shluk rozdílných dobových názorů, subjektivních stanovisek a nevyrovnané kvality.⁶⁹ Ředitel galerie, Dr. Michal Plánka, koncepčně navázal na odkaz firmy Baťa a tradice s ním spojené. Chtěl ale fondu dát vyrovnanější podobu a utřídit jej na základě vlastního systematického průzkumu vývojových etap a názorových okruhů našeho moderního umění. Z dnešního hlediska lze říci, že sběratelský program zlínské galerie byl započat již ve třicátých letech, kdy František Lydie Gahura přišel s nápadem vybudovat ve Zlíně galerii výtvarného umění a následně Jan Antonín Baťa pověřil malíře Rudolfa Gajdoše rozšiřováním sbírky.⁷⁰

Krajská galerie kraje Gottwaldov od svých začátků soustřeďovala svou pozornost na umělecká díla 19. a 20. století tak, aby finance rovnoměrně rozdělila pro nákupy starších i nových děl, regionálních i celostátně významných. Michal Plánka si uvědomoval důležitost problematiky současného umění i nelehkou finanční situaci současných umělců: „Na druhé straně, abychom nezapomínali ani na hodnoty umění nového a současného, jejichž získání pro krajskou galerii má být jak morální vzpruhou, tak materiální pomocí výtvarníkům

---

⁶⁸ Michal Plánka, *Výstava přírůstků 1960–1964* (pozn. 66).

⁶⁹ Antonín Grůza, *Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově. České malířství a sochařství 19. a 20. století* (pozn. 55), s. 15.

⁷⁰ Ivan Plánka, *Z historie sochařské sbírky státní galerie ve Zlíně* (pozn. 37).

současným.“⁷¹ Nejdůležitější úlohou galerie byl průzkum, sbírání, odborné posudky a nákup uměleckých předmětů, které následně využila ve své uměleckohistorické činnosti.⁷²

Výtvarná díla byla vybírána pro rozrůstající se kolekci na výstavách monografického i skupinového charakteru, členských výstavách SČSVU, přehlídkách ke státním výročím a při návštěvách ateliérů vybraných umělců s výměnou myšlenek a názorů.⁷³ Krajským galeriím bylo umožněno nakupovat od soukromých sběratelů a obchodníků s uměním od roku 1955.⁷⁴ Instituce buď oslovila konkrétního sběratele, nebo naopak vlastník soukromé sbírky obeslal nabídkou zlínskou galerii. V padesátých i šedesátých letech nebyly ojedinělé převody Ministerstva školství a kultury či převzetí uměleckých děl na základě administrativní dohody s Národní galerií v Praze.⁷⁵

O nákupech a ceně jednotlivých položek rozhodovala nákupní komise,⁷⁶ jež měla za úkol vybrat z připravených předmětů ty, které by pro galerii byly přínosem, obohatily by ji a doplnily její inventář.⁷⁷ Výtvarná komise se v průběhu dvaceti let několikrát proměnila, jak ve složení institucí, tak i v zastoupení jednotlivých členů daných podniků. Výběrových komisí se s různými obměna účastnili zástupci Oblastní galerie v Gottwaldově⁷⁸, Národní galerie⁷⁹, SČSVU⁸⁰, ÚS ČSVU⁸¹, Moravské galerie⁸², Ministerstva školství a kultury⁸³, UJEP Brno⁸⁴, příslušníci KNV v Gottwaldově⁸⁵, OV KSČ⁸⁶, OV OS⁸⁷, ROH⁸⁸ a JKNV⁸⁹ a KV KSČ Brno⁹⁰. Volba materiálu se odrážela v subjektivních stanoviscích komise a střídání zúčastněných členů, jež o výběru rozhodovali. Například v prvních letech byli mezi jmenovanými členy

---

⁷¹ MZA Brno, Fond G 618 Oblastní galerie Zlín, Karton 43, IV. Nákup obrazů 1954, cit.

⁷² Michal Plánka, *Výstava přírůstků 1960–1964* (pozn. 66), nestr.

⁷³ Michal Plánka, *Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983)* (pozn. 33), s. 130.

⁷⁴ MZA Brno, Fond G 618 Oblastní galerie Zlín, Karton 43, 1959.

⁷⁵ Inventární kniha Krajské galerie výtvarného umění ve Zlíně.

⁷⁶ Do roku 1956 nazvaná *nákupní komise Krajské galerie v Kroměříži*, od roku 1957 *nákupní komise Krajské galerie v Gottwaldově* a od roku 1960 *nákupní komise Oblastní galerie v Gottwaldově*.

⁷⁷ MZA Brno, Fond G 618 Oblastní galerie Zlín, Karton 43, IV. Nákup obrazů 1954.

⁷⁸ Michal Plánka, Antonín Grůza, J. Procházková.

⁷⁹ V počátcích se účastnil i ředitel Národní galerie Vladimír Novotný, dále Dr. Marie Hovorková, Gabriela Štöckelová.

⁸⁰ Jan Blažek, Zdeněk Kovář, Vladimír Hroch, Jan Habarta, Oldřich Opl, Stanislav Mikuláščík, Vladimír Vaculka.

⁸¹ Sylva Lacinová–Jílková, Miloslav Kalenda, Otakar Synáček

⁸² Dr. Jaroslav Kačer, dr. Karel Holešovský.

⁸³ Ivan Bednář, Dr. Karlíková, Dr. Jiří Šetlík.

⁸⁴ Dr. Albert Kutal.

⁸⁵ Milan Smýkal, Miroslav Novotný, Jurečková.

⁸⁶ Jaroslav Vlček.

⁸⁷ Josef Novosad.

⁸⁸ Josef Novosad.

⁸⁹ Bronislava Gabrielová.

⁹⁰ Dr. Šebela.

malíři Jan Blažek, Vladimír Hroch a sochař Zdeněk Kovář, což předznamenalo výběr nakupovaných autorů zastoupených převážně na členských výstavách SČSVU.⁹¹

Z počátku roční dotace na akviziční činnost nepřevyšovaly 30 000 Kčs.⁹² V padesátých i v šedesátých letech nebyly částky za umělecká díla vysoké. Proto obnos, který získala galerie pro akviziční účely, byl velmi štědrý. I přes nárůst finanční podpory se zlínská galerie potýkala s nedostatkem finančního krytí, proto velmi rozvážně vybírala nové přírůstky z předložených exponátů. Pokud komise vybrala díla čítající celkovou částku nad rozpočet, peníze nebyly vypláceny najednou⁹³ nebo v druhém případě se vybraná díla znovu projednala při dalším nakupování.⁹⁴

V padesátých letech převládaly nákupy splňující kulturně-politické záměry, především v duchu socialistického realismu, výtvarné přírůstky od dobově poplatných umělců i regionální umělců jako byli Joža Úprka, Antoš Frolka, Max Švabinský, Vincenc Makovský, Jan Kobzáň, Alois Schneiderka, František Podešva a umělci z řad vyučujících na Uměleckoprůmyslové škole v Uherském Hradišti. Komise někdy kladla důraz na jména, jejichž význam se časem vytratil. Další pól nákupu zastávalo 19. století⁹⁵, gestem umírněné obrazy a sochy od umělců první poloviny 20. století. Zakladatelské osobnosti českého moderního umění byly v pátém desetiletí zastoupeny s velkými mezerami, ale k jeho konci se sběratelský program začal proměňovat a do sbírky se odborní pracovníci snažili zahrnout moderní umělce, i když zatím sporadicky.⁹⁶

Prezentovat umění, které si vyžadovaly politické okolnosti, pomalu ustávalo díky uvolňování napjaté situace na počátku šedesátých let. Vedení galerie chtělo cílevědomě formovat růst sbírky a nakupovat z vlastního systematického průzkumu. V celém desetiletí se snažili doplnit umělecký fond o autory, již dosud nebyli v souboru zastoupeni či dílo z určitého období, které galerijní kolekce postrádala.⁹⁷ Pokud situace dovolila, realizovali nákupy ucelených seskupení, například díla členů Skupiny 42, Skupiny 5+2 či díla Emila Filly a Josefa Čapka.

---

⁹¹ Michal Plánka, *Tricet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983)* (pozn. 33), s. 129.

⁹² MZA Brno, Fond G 618 Oblastní galerie Zlín, Karton 43, IV. Nákup obrazů 1954.

⁹³ Všechny nákupy šly přes FČVU.

⁹⁴ Například při nákupech z dnů 29. října 1961 (MZA Brno, Fond G 618, Karton 44) a 8. prosince 1962 (MZA Brno, Fond G 618, Karton 44).

⁹⁵ Malíři Mařákovy školy, Josef Mánes, Antonín Chittussi, Josef Václav Myslbek...

⁹⁶ Bohumil Kubišta, *Autoportrét*; Václav Špála, *Na Berounce*; Jan Štursa, *Raněný*, *Dar nebe a země*; František tichý, *Muž s holubicí*...

⁹⁷ Například obraz *Harmonikář* od Josefa Čapka. Jedná se o malbu z Čapkova sociálního období, které v galerii nebylo do té doby zastoupeno. Malba byla vybrána na jeho monografické výstavě konané ve Zlíně.

Vedení vymezilo několik pólů ve výběru děl pro sbírku, dle lokality, tvůrčího názoru a časového rozvrstvení. Prvním pólem bylo dokumentovat vývoj moderního umění různých generačních vrstev, vybírala se závažná díla například od Bohumila Kubišty, Vincence Beneše, Emila Filly⁹⁸, Františka Foltýna, Františka Grosse, Otty Gutfreunda, Václava Chada a dalších.

Do sbírky se snažili zahrnout pozoruhodné osobnosti výtvarného života ve Zlíně. Pozornost se v tomto smyslu soustředila na pravidelné nákupy povahově podobné jako v předchozí období, například portréty měst Zlína a Uherského Hradiště od Vladimíra Hrocha, barevně rozjasněné krajinomalby s impresionistickým nádechem od Bohumíra Dvorského či obrazy Václava Chada. Nejmladší generaci zlínských umělců⁹⁹ se poprvé podařilo do sbírky prosadit roku 1962.¹⁰⁰ Výsledky snah o získání místních mladých tvůrců se zásadně projeví v druhé polovině desetiletí, mezi nejvýznamnější získaná díla patřily obrazy od Bedřicha Baroše, zobrazující strnulé figury plné naléhavosti a očekávání, které odrážely autorovo nitro¹⁰¹, informelní asambláže¹⁰² a plastiky, strukturální a aktivní grafiky¹⁰³ od Jaroslava Hovadíka a pastózní malby plné vzpomínek na rodnou Hvozdnou od Františka Nikla¹⁰⁴. Mezi vybranými autory se vyskytovala také jména jako Zdeněk Šutera¹⁰⁵, Antonín Gajdůšek¹⁰⁶ a Josef Ruszelák. Tímto výběrem lokální tvorby galerie utvářela osobitou stopu spjatou s oblastí své působnosti.

Při jednání o rozdělení mimořádných finančních prostředků pro nákupy uměleckých děl se galerii podařilo získat roku 1963 od Ministerstva školství a kultury obrovskou dotaci v hodnotě 150 000 Kčs, kterou využila převážně na nákup prací od žijících umělců.¹⁰⁷ Galerii se prostřednictvím tohoto daru otevřela velká příležitost nakupovat tvorbu ještě do nedávna opomíjených autorů, kteří utvářeli soudobou kulturu a byli pro rozvoj galerie stěžejní. Michal Plánka s Antonínem Grůzou zvolili pro začlenění soudobých umělců průzkum v jejich ateliérech. Umělce vybírali z pohledu „celostátního nebo oblastního hlediska jsou zde

---

⁹⁸ Emil Filla byl autorem takového významu, že galerie si vyžadovala mít ve sbírce jeho dílo. Nákup díla Zápas šelmy s býkem, které reprezentuje boj proti nacistické okupaci.

⁹⁹ Břetislav Polišenský, Matka, Vesnice; Svatopluk Chudara, Před vyplutím, Traktorista, Model; Antonín Gajdůšek, Ženy na slunci (MZA Brno, Fond G 618, Karton 44).

¹⁰⁰ 8. 12. 1962

¹⁰¹ Hra při dunění z roku 1965, Pláště.

¹⁰² Obraz pro Becketta, 1964. Získáno 1966.

¹⁰³ Epicentrum ticha, Příběhy II, To, co zbylo z katedrály, Akce, Pohyb.

¹⁰⁴ Předjarní krajina.

¹⁰⁵ Dřevěné torso, 1965. Získáno 1967; Francois Villon, 1969 – koupeno bez svolání nákupní komise roku 1969.

¹⁰⁶ Očekávání křídel, Zvířata nám předvedla veselé kousky, Neznámo kam.

¹⁰⁷ MZA Brno, Fond G 618 Oblastní galerie Zlín, Karton 44, Nákupy 1960 – 1965.

zastoupení netypicky, nedostatečně nebo nejsou dosud zastoupeni vůbec.“¹⁰⁸ Z důvodu systematického budování sbírky kresby a grafiky předložili enormní soubor grafických listů a kreseb. Odmítali nakupovat ojedinělé kusy, vytržené z vývojových souvislostí tvorby autora, ale vybírali profilové autorské soubory či alespoň celistvěji charakterizovali jedno výtvarné období. K posouzení komise shromáždili 20 plastik, 77 obrazů, 166 kreseb a grafik¹⁰⁹, která do galerijního fondu začlenila 15 obrazů, 5 sochařských prací, 34 kreseb a 17 grafických listů.¹¹⁰ Grafická sbírka se rozrůstala po celá šedesátá léta rychlým tempem a vyvrcholila roku 1970, kdy Luba Zábranská a Alois Vlk uspořádali Výstavu přírůstků z oblasti grafiky a kresby shromážděvané od roku 1959¹¹¹. Zaměstnanci galerie vnímali grafiku jako médium, které je „jakýmsi dokreslujícím obrazem celkovému profilu malířů a sochařů, ba u některých umělců hlavním zrcadlem jejich uměleckého charakteru i při širokém rozsah jejich tvorby.“¹¹²

Po obnovení úzkého kontaktu s aktuálním uměním galerie využívala také příležitosti k nákupu nejmladší tvorby z výstav odehrávajících se ve Zlíně. Při významné výstavě skupiny UB12, pořádané ve Zlíně na jaře roku 1964, komise začlenila do souboru celkem čtrnáct grafických listů a kreseb¹¹³ některých členů.¹¹⁴ Na základě rozhodnutí odborných pracovníků a následného odsouhlasení komise, vybraly také hodnotná díla ztvárňující soudobou problematiku ze zlínských výstav Vladimíra Boudníka¹¹⁵, Skupiny 5+2, Jiřího Johna, dále z návštěv ateliérů i přehlídek konaných po celé Československé republice od Jana Koblasý¹¹⁶, Vladimíra Preclíka¹¹⁷, Jiřího Johna¹¹⁸ a dalších. Perspektivní nákupy neutichly ani po roce 1968, ještě při výstavě Vladimíra Preclíka galerie zakoupila jeho plastiku.¹¹⁹ Galerie do svých fondů stále zařazovala výrazné osobnosti¹²⁰ až do počátku sedmdesátých let, kdy se ráz vybraných přírůstků přiblížil zpět k povaze padesátých let.

Šedesátá léta patří k nejúspěšnějšímu období zlínské galerie, kdy se naposled za komunistického režimu otevřely na delší dobu možnosti uchovat spojitost s obdobím meziválečného Zlína. I přes určité zpožďující momenty Michal Plánka, s Antonínem Grúzou

---

¹⁰⁸ Ibidem, cit.

¹⁰⁹ Ibidem.

¹¹⁰ Ibidem.

¹¹¹ Luba Zábranská, *Výběr z přírůstků kreseb z let 1959 – 1970* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1970, nestr.

¹¹² Ibidem, cit. nestr.

¹¹³ Jiří John (šest grafických listů); Jan Burant, Andriena Šimotová (2 barevné monotypy); Václav Bošík (2 kresby tužkou), Oldřich Smutný (barevný monotyp).

¹¹⁴ MZA Brno, Fond G 618 Oblastní galerie Zlín, Karton 44, Nákupy 1960 – 1965.

¹¹⁵ 14 grafických listů z let 1958 – 1966. Získáno 10. 11. 1966.

¹¹⁶ Krásná zbrojmistrová, 1965. Získáno 1966; Štěpení, Získáno 1966.

¹¹⁷ Město, získáno 1967.

¹¹⁸ Listoví, získáno 1969.

¹¹⁹ Velká partitura I., získáno 1969.

¹²⁰ Grafiky od Jiřího Johna; Richard Fremund, Černá vesnice.

po boku, dokázal zajistit výběr z hodnotné tvorby předních umělců, díky čemuž utvářel mimořádný umělecký fond dokumentující 20. století v jeho celistvosti. Přispěly tomu také příznivé ceny uměleckých předmětů do konce šedesátých let. Jen od roku 1960 do 1964 vzrostl fond skládající se z 1329 položek téměř dvojnásobně, na 2693 uměleckých děl a v roce 1972 čítal neskutečných čísel. Nejvýznamnější nákupy spadají do let 1963 až 1969, kdy se podařilo do nákupů zařadit kvalitní a cenné obrazy, sochy i grafiky. Michal Plánka chtěl „budovat na základě studia vývojových etap a názorových okruhů našeho moderního umění tak vytríbený sbírkový fond, který vytvoří v několika obsahových variantách a významových seskupení jádro stálé expozice.“¹²¹

3. 5. Galerie se sídlem v Domě umění

Dům umění, původně Památník Tomáše Bati¹²², ve Zlíně sloužil jako prostředek pro významný rozvoj dvou místních institucí, Oblastní galerie výtvarného umění a Filharmonie pracujících. Přemístění do krajského města znamenalo pro Oblastní galerii počátek rozsáhlých kulturních aktivit i badatelské činnosti, jelikož „nová“ budova jí poskytla specializované zázemí pro její poslání – výstavní sál, odborné a administrativní pracovny, rozrůstající se knihovnu.

Ke změně názvu Památníku Tomáše Bati došlo v červnu roku 1948 na Krajském sjezdu kulturních pracovníků kraje¹²³ za účasti tehdejších ministrů Zdeňka Nejedlého a Václava Kopeckého. Režim se těmito kroky snažil odstranit upomínky na předchozí éru batismu. Konalo se tak však za okolností posledního Zlínského salonu¹²⁴, jedné z typických událostí baťovské epochy, jenž figuroval jako slavnostní akt otevření Domu umění.

V polovině padesátých let se přistoupilo k rekonstrukci budovy pro řádný chod dvou již zmíněných uměnovědných institucí. Následně v roce 1957 se mohla galerie přesunout do nového prostoru.¹²⁵ Původní sál ale nebyl pro své záměry ideální. [7] Vzdušná skeletová konstrukce Domu umění stála v opozici těžkopádnému výstavnímu prostoru, který funkčně neodpovídal svému účelu. Pevně zakotvené dřevěné kóje, potažené režným plátnem,

---

¹²¹ Michal Plánka, *Výstava přírůstků 1960–1964* (pozn. 66), cit. nestr.

¹²² Byl znárodněn a převeden do majetku n. p. Svít roku 1945.

¹²³ 5. a 6. června 1948

¹²⁴ Zlínské salony se konaly mezi léty 1936 – 1949, s výjimkou let 1945 a 1946.

¹²⁵ Marek Obržálek, *Filharmonie v Památníku Tomáše Bati*, *Prostor Zlín*, 1993, únor, s. 1.

obemykaly celou místnost podél oken a zhoršovaly tak špatné světelné podmínky sálu.¹²⁶ Tyto masivní panely navíc nedovolovaly možnou změnu dispozice, čímž nesplňovaly podmínky pro přizpůsobení se požadavkům jednotlivých expozic. Pracovníci galerie si byli vědomi nedostatků výstavního sálu, proto roku 1964 se jim podařilo zajistit adaptaci celého druhého patra Domu umění. Projektu se ujal architekt Jaroslav Šindler.¹²⁷ Hlavním úkolem bylo odstranit dubové kóje a nahradit je variabilními panely a sokly, se kterými by se dalo jednoduše manipulovat.¹²⁸ Touto změnou s použitím minimálních prostředků byla okna zbavena zátaras a do prostoru se podařilo přinést požadovaný příliv denního světla s jeho maximálním využitím.¹²⁹ Světelné podmínky bylo možné regulovat žaluziemi dle potřeby jednotlivých výstav.¹³⁰ [8] Tak vznikl jeden z tehdy nejmodernějších výstavních sálů v republice. Dle požadavků instituce byly obstarány také nové potřebné provozní prostory i s pomocnou dílnou a příručním depozitářem ve východním úseku patra. Po dobu přestavby byly krátkodobé výstavy přeneseny do zlínského zámku, aby si galerie nenarušila svůj výstavní plán.¹³¹

3. 6. Výstavní činnost

Zlín byl periferií s určitými zpoždujícími momenty, kam na konci padesátých let pozvolna pronikaly podněty z větších center. Šedesátá léta ve zlínském prostředí nebyla stejnorodá. Vymanění se z oficiální linie se projevilo v možnostech zabývat se klíčovými osobnostmi modernismu kolem roku 1961. Během nastávajících dvou let se nejsoučasnější proudy dostaly i do Zlína. Kulturní dění vyvrcholilo v druhé polovině šestého desetiletí, kdy se odborná orientace Oblastní galerie výtvarného umění postupně emancipovala a přikročila k výstavám soudobého českého i zahraničního umění. Akceptování novátorských myšlenek a forem se vytrácelo na počátku sedmdesátých let.

Za hlavní póly výstavní činnosti se pokládají monografické i skupinové výstavy celostátních a regionálních umělců různých generací, členské přehlídky SČSVU a výstavní akce ke státním výročím. Michal Plánka se věnoval převážně modernímu umění, baroknímu

---

¹²⁶ Antonín Grůza, Co připravuje galerie. Moderně v moderním prostředí (pozn. 62), s. 2.

¹²⁷ Michal Plánka, Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983) (pozn. 33), s. 131.

¹²⁸ Antonín Grůza, Co připravuje galerie. Moderně v moderním prostředí (pozn. 62), s. 2.

¹²⁹ Michal Plánka, Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983) (pozn. 33), s. 131.

¹³⁰ Michal Plánka, 20let Oblastní galerie v Gottwaldově (pozn. 31).

¹³¹ Antonín Grůza, Co připravuje galerie. Moderně v moderním prostředí (pozn. 62), s. 2.

malířství, oficiálními přehlídkám a výstavám předních umělců nejen zlínského regionu. Antonín Grůza se ujal aktuální dobové problematiky.¹³²

Oblastní galerie výtvarného umění nezřídka spolupracovala se slovenskými institucemi v rámci výměnných výstav. České umění se představilo slovenskému publiku a naopak. Zlínská galerie udržovala kontakty s Městskou galerií v Bratislavě, dále galeriemi v Banské Bystrici, Miloša Alexandra Bazovského v Trenčíně, Dolním Kubíně, Košicích a Liptovském Mikuláši.

Od přívziska Zlína, města „pracujících“, se odvíjely výstavy průmyslového designu, které se původně pojily s osobností Vincence Makovského a Zlínskou Školou umění. Obor průmyslového designu fungoval ve Zlíně od třicátých let.¹³³ Samostatným přehlídkám za změněného režimu předcházela členská výstava v roce 1959, na níž bylo možné shlédnout tvorbu ve spolupráci studentů a jejich vyučujících z Uměleckoprůmyslové školy v Uherském Hradišti.¹³⁴ Poté, až mezi lety 1968 až 1982, proběhlo osm ročníků bienále průmyslového designu¹³⁵, za doprovodu odborných sympózií a vydaných sborníků z na nich přednesených příspěvků.¹³⁶

V letech 1967 až 1972 připravila zlínská galerie tematický soubor pěti výstav holandského a flámského malířství 16. a 17. století. Úzce spolupracovala s Národní galerií, z jejichž sbírek byly zapůjčeny vystavené obrazy.¹³⁷

3. 6. 1. Padesátá léta

Výstavy uskutečněné v padesátých letech se zaměřovaly převážně na umění 19. století¹³⁸, ruské umělce¹³⁹, nekonfliktní výtvarníky 20. století¹⁴⁰, kteří se nijak názorově

---

¹³² Rozhovor s Antonínem Grůzou, v Ostravě dne 21. 7. 2015.

¹³³ Michal Plánka, Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983) (pozn. 33), s. 133.

¹³⁴ Například vázy a nádoby od studentů oboru keramiky školy Zdeňka Nejedlého nebo modely a průmyslové výrobky od studentů ve spolupráci s prof. Zdeňkem Kovářem.

¹³⁵ I. – VIII. Československý průmyslový návrh – Stroje a nástroje.

¹³⁶ Ludvík Ševeček, Čtyřicet let zlínské galerie (pozn. 51), s. 1.

¹³⁷ Michal Plánka, *Flámská krajina 16. a 17. století* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1967, nestr.

¹³⁸ České malířství 19. století, 23. února – 7. dubna 1958

¹³⁹ Výstava leningradských výtvarníků, 5. února – 31. března 1957.

Ilja repin a ruští malíři XIX století. Ruské umění 18. a 19. století, 21. listopadu – 14. prosince 1958.

Ruské umění 18. a 19. století, 23. listopadu – 14. prosince.

¹⁴⁰ Josef Lada, 31. srpna – 5. října 1958.

České moderní malířství, 25. ledna – 31. března, 1959.

nestřetli v opozici politickým požadavkům a místní umělce¹⁴¹, kteří nenaráželi na politický odpor a také stranicky laděné přehlídky¹⁴².

Výstavní činnost v Domě umění byla zahájena 20. února roku 1957 **Výstavou moravských výtvarníků**.¹⁴³ [9] Retrospektiva tvorby tří generací regionálních umělců bohužel nebyla doprovázena katalogem, tudíž zůstává většina jmen vystavujících neznámá. S jistotou lze říct, že mezi ty, kteří prezentovali svou tvorbu, patřili krajináři Vladimír Hroch, Bohumír Dvorský, Karel Hofman, Antonín Hudeček, portrétisté Jan Blažek, Josef Kousal a figuralista Jan Kobzán či Bohumil Jahoda.¹⁴⁴ V nové síni zlínské galerie se objevili i představitelé, již usilovali o modernější výraz, a to Vladimír Vašíček a Vladislav Vaculka.

Doba, kdy mladí výtvarníci zakládali první umělecké skupiny, byla ve Zlíně stále do jisté míry strnulá. Michal Plánka si uvědomoval, že pokud chce pořádat výstavy uvolněnějšího charakteru, musí také plnit i nároky politického a ideového zaměření. Jako příklad politicky motivované výstavy lze uvést **Pozdrav Gottwaldovských výtvarníků k 40. výročí Velké říjnové revoluce** z roku 1957. Koncept výstavy požadoval vyhraněnou tematiku, která řešila otázky spjaté s ideami Velké říjnové revoluce. Tricet osm malířů, sochařů a architektů zpracovávali náměty týkající se tzv. hrdiny doby, člověka budovatele „v přímém vztahu k potřebám pracujícího lidu“¹⁴⁵ a tzv. ochránce, jenž bojuje proti okupantům Československa ve vyobrazeních „související s osudem dělnické třídy v období kapitalismu i v boji proti okupantům až po naše socialistické budování“.¹⁴⁶ Tyto scény doplňovaly výjevy krajiny Zlína a okolí.¹⁴⁷ Slavnostní otevření se konalo v předvečer oslav Velké říjnové revoluce¹⁴⁸, na kterém se podílely všechny umělecké instituce¹⁴⁹ zlínského kraje.¹⁵⁰

Napjatá situace ve Zlíně po krůčcích povolovala od roku 1958. Na konci padesátých let se tříbily umělecké názory a otevíraly se možnosti experimentovat i přes riziko nepochopení ze strany veřejnosti. Soudobé a neotřelé tendence pronikaly i do Zlína. Jako

---

¹⁴¹ Karel Tondl – Výběr z dosavadního malířského a grafického díla, 22. září – 24. října 1957.

Výstava krajin Stanislava Lolka, 31. července – 21. srpna 1958.

České písemnictví v díle Maxe Švabinského, 11. ledna – 1. února 1959.

¹⁴² Pozdrav Gottwaldovských výtvarníků ke 40. výročí VŘSR 1957, Celostátní výtvarná výstava, 13. září – 11. října 1959.

¹⁴³ 24. února – 31. března 1957.

¹⁴⁴ Michal Plánka, Velká výstava moravských výtvarníků, *Naše pravda* XV, 1957, č. 17, 1. 3., s. 2.

¹⁴⁵ Michal Plánka, Pozdrav Gottwaldovských výtvarníků k 40. výročí Velké říjnové socialistické revoluce (kat. výst.), Krajská galerie kraje Gottwaldov 1957, nestr. cit.

¹⁴⁶ *Ibidem*, nestr. cit.

¹⁴⁷ Městské výjevy od Vladimíra Hrocha či našedlé malby od Josefa Kousala.

¹⁴⁸ Michal Plánka, Pozdrav Gottwaldovských výtvarníků k 40. výročí Velké říjnové socialistické revoluce (pozn. 145), nestr.

¹⁴⁹ SČSVU, Krajská galerie, Státní symfonický orchestr, Divadlo pracujících, Svaz architektů republiky československé.

¹⁵⁰ Umělci k slavnému výročí, *Naše pravda* XV, 1957, č. 88, 5. 11., s. 1.

doklad o uvolňování poměrů můžeme uvést **Výstavu mladých výtvarníků Gottwaldovského kraje**.¹⁵¹ Podle slov Milana Geryka, napsaných ve výstavním katalogu, si ve Zlíně vydobily své místo nové výtvarné názory: „Každý – tím více mladý výtvarník – má právo experimentovat, hledat svůj výraz a třeba se i mýlit. Z omylů, z objevitelských snah, z vlastních, často těžce získaných zkušeností, vyrůstají trvalé hodnoty.“¹⁵² Stále však kulturní dění spínaly určité hranice, které odmítaly tvorbu bez vztahu ke skutečnosti.¹⁵³ Zlínské výstavě mladých předcházela celostátní přehlídka Umění mladých výtvarníků Československa, která se konala v Domě umění v Brně od 18. května do 25. května roku 1958.¹⁵⁴ Výstavy navazující na brněnskou událost se zopakovaly v několika krajských městech. Její uskutečnění v Krajské galerii ve Zlíně vykazuje význam menšího kulturního centra a jeho usilování o navázání kontinuity s většími městy.

Přehlídky se zúčastnilo třicet mladých umělců s dohromady 184 výtvarnými díly nejen v oboru malířství, sochařství, kresby a užitého umění (scénické výpravy, kostýmy, loutky, reklamy, plakáty).¹⁵⁵ Na této půdě se setkali generačně i názorově blízcí výtvarníci, z nichž několik jmen se dokázalo prosadit alespoň na regionální úrovni.¹⁵⁶

3. 6. 2. Šedesátá léta

Na základě vlivů, přicházejících z větších center, a uvolňování poměrů, se výstavy posouvaly k modernějšímu výrazu. Stále se konaly výstavy předních regionálních umělců¹⁵⁷, politicky laděné výstavy¹⁵⁸ a členské výstavy. Éra prosazování novější doby začala výstavou maleb Jindřicha Průchy¹⁵⁹, uspořádané k výročí jeho narození.¹⁶⁰ [10 - 12] Galerie vlastnila jen jeden jeho obraz, proto velkou část vystavených prací si zapůjčila od Národní galerie¹⁶¹, a

---

¹⁵¹ 4. července – 24. červenec 1958.

¹⁵² Milan Geryk, *Výstava mladých výtvarníků Gottwaldovského kraje*, Krajská galerie kraje Gottwaldov 1958, nestr. cit.

¹⁵³ *Ibidem*, nestr.

¹⁵⁴ Alena Potůčková, *Umění zrychleného času*, Praha 1999, s. 90.

¹⁵⁵ *Výstava mladých výtvarníků*, *Naše pravda* XVI, 1958, č. 54, 8. 7., s. 1.

¹⁵⁶ Svatopluk Chudara, Břetislav Polišínský, Zdeněk Hybler, Antonín Gajdůšek, Josef Jochman, František Mikulka.

¹⁵⁷ Vincenc Makovský a Vladimír Hroch, 8. května – 17. července 1960.

Bohumír Dvorský, 15. května – 5. července 1964.

¹⁵⁸ *Za krásu života – 40. Výročí KSČ*, 16. dubna – 30. července 1961.

Československé výtvarné umění „Za lepší zítřek“, 22. listopadu – 31. ledna 1962.

¹⁵⁹ 15. ledna – 5. února 1961.

¹⁶⁰ Antonín Grůza, Jindřich Průcha, *Program kulturních pořadů v Gottwaldově*, leden 1961, s. 15.

¹⁶¹ *Ibidem*, s. 15.

dále z galerií v Hradci Králové a Pardubicích.¹⁶² Tento předčasně zemřelý, expresivně laděný malíř navíc pocházel z Uherského Hradiště.¹⁶³ Událost otevřela sled výstav českých modernistických klasiků a to Václava Špály¹⁶⁴, Emila Filly¹⁶⁵ či Z díla Františka Tichého¹⁶⁶, jež měla doplnit výstavu konanou v Mánesu v roce 1962. Antonín Grůza vybral do expozice poměrně neznámá díla¹⁶⁷ a ta, která doposud nebyla představena veřejnosti. Následně mu v roce 1966 tentýž historik umění připravil výstavu kreseb¹⁶⁸ v grafickém kabinetu.

V Domě umění proběhly výstavy regionálních umělců, za nejdůležitější je považována výstava malby a keramiky Vladislava Vaculky¹⁶⁹ a později společná výstava s jeho ženou, Idou Vaculkovou.¹⁷⁰ Mezi další zrealizované expozice patří výstava Český rok Karla Svobinského¹⁷¹ a manželů Štáblových.¹⁷²

Členských výstav, tzv. přehlídek srovnávacího charakteru, se původně mohli účastnit jen umělci oficiálně přijatí do SČSVU. Z počátku byly členské výstavy zaměřeny na krajinomalby, květinová zátiší a náměty pracujících dělníků. Na výstavách se stále častěji objevovala jména mladých představitelů.¹⁷³ Krokem, kdy se překonala kritéria pro předepsanou tvorbu na oficiálních přehlídkách a vydobily si své místo nové výtvarné názory v oficiálních kruzích, byla **Členská výstava SČSVU** z roku 1962.¹⁷⁴ Poprvé měla možnost se jí účastnit nově nastupující generace umělců, kteří nepatřili do SČSVU. Na výstavu byli přizváni jako hosté Alois Beránek, Bedřich Baroš, Jaroslav Dračka, Jaroslav Hovadík a Břetislav Janovský.¹⁷⁵ Vnesly do „zajetých kruhů“ nové pojetí, odlišné výjevy i barevnost. Výstava tímto počinem dovolila přímé porovnání starší a mladší generace a prosadila mladé umělce.

Vedení galerie pevně usilovalo o začlenění aktuální výtvarné problematiky do výstavního programu galerie. Michal Plánka s Antonínem Grůzou obeslali nabídkou skupinu **UB 12** k možnosti vystavovat v Oblastní galerii výtvarného umění ve Zlíně.¹⁷⁶ Umělci

---

¹⁶² Rozhovor s Antonínem Grůzou v Ostravě dne 21. 7. 2015.

¹⁶³ Výstava. Jindřich Průcha, *Naše pravda* XVIII, 1961, č. 8, 27. 1., s. 2.

¹⁶⁴ 13. května – 30. června 1962.

¹⁶⁵ 29. září – 1. prosince 1963.

¹⁶⁶ 5. května – 23. června 1963.

¹⁶⁷ Antonín Grůza, *Z díla Františka Tichého* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1963, nestr.

¹⁶⁸ Kresba Františka Tichého, 23. leden – 13. Březen 1966.

¹⁶⁹ listopad – prosinec 1963.

¹⁷⁰ 12. září – 24. října 1965.

¹⁷¹ 3. února – 31. března 1963.

¹⁷² 5. července – 9. září 1963.

¹⁷³ Například na II. výstavě výtvarníků Jihomoravského kraje, červenec – srpen 1962.

¹⁷⁴ 2. prosince 1962 – 30. ledna 1963.

¹⁷⁵ Jiří Šetlík, *Tvůrčí skupina UB 12* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1964, nestr.

¹⁷⁶ Milena Slavická, *UB 12: Studie, rozhovory, dokumenty*, Praha 2006, s. 84.

nabídku s radostí přijali. Obě strany se rychle domluvily. Při zahájení výstavy 1. března roku 1964¹⁷⁷ se teoretik skupiny Jiří Šetlík ujal úvodního slova.¹⁷⁸ Celkem bylo vystaveno 102 obrazů, plastik, grafických listů a kreseb, jejichž instalaci zrealizoval Stanislav Kolíbal za spolupráce se zaměstnanci galerie.¹⁷⁹ Účel výstavy konané ve Zlíně byl stejný jako jejich vystoupení v březnu 1962 v Galerii Čs. spisovatele v Praze: „Chtěli seznámit veřejnost s výsledky práce, chtěli dokázat bez velkých slov a prohlášení své úsilí o nové a poctivé hodnoty.“¹⁸⁰ Výstava byla důležitá nejen pro zlínské publikum, ale i pro samotnou skupinu, jelikož vystoupili poprvé v plném složení (Václav Boštík, František Burant, Vladimír Janoušek, Věra Janoušková, Jiří John, Stanislav Kolíbal, Alena Kučerová, Jiří Mrázek, Daisy Mrázková, Vlasta Prachatická, Oldřich Smutný, Adriana Šimotová a Alois Vitík).¹⁸¹ Pro přední umělecké skupiny vystavovat jinde než v Praze a Brně bylo novátorské.¹⁸² Ve Zlíně byla první expozicí, jež zprostředkovala přímý kontakt se současným uměním a vzbudila v návštěvnicích úvahy o aktuální výtvarné tvorbě. K pochopení vystavených uměleckých děl napomohlo osm besed s publikem, které zorganizovali pořadatelé výstavy. Odezvy na představená díla byla rozporuplná, část publika odešla s rozhořčením, druhá část s nadšením.¹⁸³ Nejvíce byli oceněni Jiří John, Stanislav Kolíbal a Vladimír a Věra Janouškovi. Většina reakcí naznačila, že veřejnost byla ochotna přijmout tyto nové projevy.

Při reinstalaci stálé sbírky umístěné na zlínském zámku a rekonstrukci odborného pracoviště galerie v Domě umění, byl roku 1965 založen grafický kabinet v chodbě druhého poschodí zlínského zámku. Měl sloužit pro prezentaci velikostně skromnějších prací na poli grafiky a kresby. Roku 1966 se zde konaly významné výstavy dvou klíčových osobností soudobého umění. Tvorbu **Jiřího Johna** měla možnost zlínská veřejnost vidět na výstavách UB 12, Výstavě světové grafiky a následně v Nových cestách. Výběr prezentovaných motivů z let 1957 až 1966 se soustředil na téma organické a anorganické přírody.¹⁸⁴

Na své zlínské výstavě představil **Vladimír Boudník** svou tvorbu z posledních patnácti let. [16–18] Výstava dokumentovala všechny nové grafické techniky od aktivní a strukturální grafiky až po magnetickou a jejich různé kombinace. Vladimír Boudník udržoval kontakty se Zlínem a navštěvoval tady své přátele.¹⁸⁵ Od této návštěvy Zlína ho pojilo

---

¹⁷⁷ Antonín Grůza, Vystavuje skupina UB 12, *Naše pravda XX*, 1964, č. 10, 30. 3., s. 2.

¹⁷⁸ *Ibidem*, s. 2.

¹⁷⁹ Jiří Šetlík, Tvůrčí skupina UB 12 (pozn. 175), nestr.

¹⁸⁰ *Ibidem*, cit. nestr.

¹⁸¹ *Ibidem*, nestr.

¹⁸² Milena Slavická, UB 12: Studie, rozhovory, dokumenty (pozn. 176), s. 84.

¹⁸³ *Ibidem*, s. 85.

¹⁸⁴ 10. červenec – 4. září 1966

¹⁸⁵ Ludvík Ševeček, K výstavě Vladimíra Boudníka, *Prostor Zlín I*, 1993, č. 3, s. 2.

přátelské pouto s Jaroslavem Hovadíkem, kterého Boudník silně ovlivnil¹⁸⁶ v oblasti grafiky.¹⁸⁷ Vladimír Boudník také přiznal nadšení z Hovadíkovy tvorby.¹⁸⁸

Se současným uměním se do Zlína dostaly výstavy zahraničního umění. **Výstava světové grafiky**, uskutečněná v roce 1965, umožnila návštěvníkům poznat některá významná grafická díla jinak než jen z reprodukcí. [19–20] Organizátoři se inspirovali mezinárodními výstavami stejného typu, hlavně bienálem grafiky v Lublani.¹⁸⁹ Akci, poprvé se odehrávající na Moravě tohoto typu, předcházela stejně nazvaná událost konaná ve výstavní síni Hollaru v roce 1964.¹⁹⁰

Kurátoři přehlídky, Antonín Grůza a Jiří Siblík, chtěli představit místnímu publiku nejmodernější internacionální grafická díla. Setkání takových výtvarných děl v jednom prostoru dovolilo vzájemné srovnání českého a zahraničního umění, také v rámci jednotlivých osobností i národností. Výstava nezahrnovala celistvou grafickou tvorbu, spíše výčetem umělců informovala o grafické produkci, která se rozpínala v mnoha uměleckých směrech. Michel Ciry a Giacomo Manzú zastupovali realismus, Wilfredo Lam a Roberto Matta surrealismus. Bylo možné shlédnout také díla s tematikou koní Marina Marini či Hanse Arpa, někdejšího stoupence skupin Dada a Abstraction-Création a gestické grafiky Hanse Hartunga. Hanse Hartunga zastupovala díla proudu lyrické abstrakce, která se vyznačovala uvolněnými tahy, jež byly podporované jeho emocemi i úvahami. [22] Z tachismu můžeme uvést jako zástupce Giuseppe Santomassa. Nechyběl ani Robert Rauschenberg, kterého reprezentovala jen jedna litografie. Přesto jeho účast na této výstavě zastávala obrovský úspěch. [21] Pro české prostředí bylo velmi obtížné získat jakékoliv jeho dílo. Victor Vasarely [23] byl zastoupen serigrafii vyznačující se přesnou geometrickou sítí, která ve výsledku tvořila v určitých momentech rytmickou harmonii. Na ploše vytvářel silný dojem plasticity, kdy v některých chvílích vznikalo zdání pohybu či kmitání. Největší počet vystavujících tvořila tzv. pařížská škola v zastoupení Massima Campigli, Jeana Dubuffeta, Maurice Estève, Gustava Singiera [25], Alfreda Manessiera [24], Pierra Soulagese, Vieira da Silva a jiných. České grafiku reprezentovali Aleš Veselý, Lubomír Příbyl, Zdeněk Sklenář [26], Richard Fremund, Jiří John či Jan Kotík. Výstava představila mnoho dalších významných jmen a výtvarných směrů celosvětové umělecké produkce.

---

¹⁸⁶ S tvorbou Boudníka se seznámil již před jejich setkáním.

¹⁸⁷ Rozhovor s Antonínem Grůzou a bratrem Jaroslava Hovadíka.

¹⁸⁸ Vladislav Merhaut, *Zápisky o Vladimíru Boudníkovi* (pozn. 1), s. 303.

¹⁸⁹ Jiří Siblík, *Výstava světové grafiky* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1965, nestr.

¹⁹⁰ Světová grafika v Hollaru, *Výtvarná práce XII*, 1964, č. 9, 20. 6., s. 12.

Výstava nazvaná **Surrealistická koláž deseti zemí**¹⁹¹ patřila do řady mezinárodních výstav konaných ve Zlíně v šedesátých letech. Uskutečnila se v grafickém kabinetu na přelomu let 1966 a 1967. O rok dříve se expozice představila brněnskému publiku.¹⁹² Oproti Výstavě světové grafiky se expozice koláží primárně soustředila na tvorbu šedesátých let. Měla představit soudobý rozvoj této výtvarné aktivity, však poskytla svým rozsahem spíše kusý náhled. Nebyly zastoupeny všechny výtvarné proudy, ale spíše výčtem zástupců¹⁹³ ukázala výrazové možnosti techniky, a to koláže vytvořené z fotografií a rytin či různých reprodukcí, koláže zasažené kresbou a malbou, práce s asambláží, frotáží nebo dekalkem. Byly přestaveny zde přední osobnosti tohoto směru i techniky v průměrném zastoupení dvěma až třemi díly. Ke zhlédnutí byly vystaveny koláže s mytickými kyklopy zasazenými do současné doby od Maxe Bucailleho či tvorba Molinariho, která stála na hranici koláže a asambláže. Výstavu lze považovat jako doklad o rozkvětu koláže v ČSR i zahraničí. K výstavám obdobného charakteru, které se konaly ve Zlíně v šedesátých letech, patří Salvador Dalí, Japonský plakát.

V roce 1966 uběhlo třicet let od prvního ročníku Zlínského salonu¹⁹⁴ i první založení Galerie výtvarného umění ve Zlíně.¹⁹⁵ **Nové cesty** znamenaly obnovení místních tradic v pomyslném návratu Zlínských salonů, na kterých směli vystavovat jen vyzvaní umělci. Kvůli obrovskému počtu vystavených děl mohl jeden výtvarník vystavit tři obrazy či sochy, anebo pět grafických listů. Tato zásada se ne vždy dodržovala, což neslo za následek ohromný počet vystavovaných předmětů, čemuž se chtěl Antonín Grůza vyhnout.

S myšlenkou Nových cest přišel Antonín Grůza, jenž určil jejich základní koncept. Název Nových cest se odvíjel od povahy vystavujících: „jsou to lidé, kteří hledají nové cesty jak po obsahové, tak po formální stránce. V jistém smyslu tyto cesty svým dílem objevují, předjímají vývoj výtvarného umění.“¹⁹⁶ Požadoval, aby organizátoři těchto přehlídek se každoročně obměňovali a stejně tak i složení vystavujících.¹⁹⁷ Každoročně jiný přizvaný historik umění měl přehlídku tematicky charakterizovat, což se projevilo v prezentujících se

---

¹⁹¹ 20. prosince 1966 – 31. ledna 1967.

¹⁹² 4. října – 13. listopadu 1966

¹⁹³ Max Bucaille, Arnošt Budík, Helmut Leherb, Juraj Mojžíš, Rikki, Lorenzo Alessandri, Richard Dondoy, Claudio Parmiggiani, Guy Ducornet, Aubin Pasque, Alexis Keunen, Jiří Havlíček, Rudolf Haus, Roberto Alvarez Rios, Lamberto Camerini, Hynek Rulíšek a další. Někteří z vystavujících byli členy skupin Fantasmagie, Surfanta, Hases, Bretonova skupina nebo Lacoste.

¹⁹⁴ Vernisáž prvního zlínského salonu proběhla dne 26. dubna 1936 a doprovázela otevření nové budovy Studijního ústavu.

¹⁹⁵ Instalace stálé sbírky a její první oficiální zpřístupnění veřejnosti proběhlo až 4. října 1936, po skončení I. zlínského salonu.

¹⁹⁶ Antonín Grůza, *Nové cesty*, *Naše pravda XXII*, 1966, č. 48, 17. 6., s. 2, cit.

¹⁹⁷ Antonín Grůza, *Nové cesty. Přehlídka současné avantgardy* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1966, nestr.

umělcích a v názvu podtitulu.¹⁹⁸ V obou ročnících se střetly nejrůznější přístupy, myšlenky a stanoviska.

První ročník Nových cest¹⁹⁹ připravil Antonín Grůza. [27–30] Výběr umělců konzultoval s Jindřichem Chalupeckým.²⁰⁰ Hlavním úmyslem bylo seskupit a konfrontovat jak jednotlivé výtvarníky, tak i názorové proudy několika generací a „představit dnešní tvůrčí činnost českých a slovenských výtvarných umělců v přehledu, zahrnujícím veškeré kladné úsilí bez rozdílu skupin, směrů a věku.“²⁰¹ Vystavující spojovalo jen to, že započali svou tvorbu již v padesátých letech a byli známými tvůrci v ČSR i v zahraničí. Výstava představila panorama hlavních sledovaných proudů, které lze jmenovitě uvést: informel, neodadaismus, imaginativní abstrakce, surrealistické tendence, nová figurace, díla s prvky pop-artu a konstruktivními prvky a tvorba op-artu.²⁰² Recenze ve Výtvarné práci navzdory dobovému odsouzení baťovské epochy, přirovnala výstavu k Zlínským salonům. Také upozornila na nedostatky prvního ročníku. Kritizovala to, že výstava je konceptuálně pojata tzv. „v kostce“ a odsoudila ji k neúspěchu.²⁰³ Také vytknula, že někteří vystavení autoři nepředstavili svou nejsoučasnější tvorbu. Však nakonec uznala, že vystavená díla jsou velmi kvalitními ukázkami soudobé produkce. Antonín Grůza si ale sám uvědomoval, že nemůže postihnout soudobé umění v celistvosti, jelikož mu to nedovolovaly omezené výstavní prostory.²⁰⁴

Antonín Grůza pozval Evu Petrovou a Ludřka Nováka, aby organizovali druhý ročník **Nových cest**.²⁰⁵ [31–37] Vybrané umělce vymezili podtitulem Mladá generace, která „našemu umění otvírá nové cesty“.²⁰⁶ Předchozí ročník se soustředil na hlavní protagonisty doby, nyní byla upřednostněna nejmladší generace.²⁰⁷ Tato „nadskupinová“²⁰⁸ výstava dovolila sledovat odlišné postoje umělců z Čech, Moravy i Slovenska.²⁰⁹ Mezi vystavující se řadili i zlíňští

---

¹⁹⁸ Eva Petrová, *Nové cesty II. Mladá generace* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1967, nestr.

¹⁹⁹ 12. června – 4. září 1966.

²⁰⁰ Rozhovor s Antonínem Grůzou v Ostravě dne 21. 7. 2015.

²⁰¹ Antonín Grůza, *Nové cesty* (pozn. 196), cit. s. 2.

²⁰² Vladimír Boudník, Hugo Demartini, Bedřich Dlouhý, Miroslav Chlupáč, Josef Istler, Jiří John, Čestmír Kafka, Jan Koblasa, Jiří Kolář, Jan Kotík, Rudolf Krivoš, Bohdan Lacina, Karel Malich, Mikuláš Medek, Karel Nepraš, Vladimír Preclík, Zbyněk Sekal, Zdeněk Sýkora, Adriena Šimotová, Aleš Veselý, Jaroslav Vožniak a další.

²⁰³ Gottwaldovské Nové cesty, *Výtvarná práce XIV*, 1966, č. 16, 18. 8., s. 4.

²⁰⁴ Antonín Grůza, *Nové cesty. Přehlídka současné avantgardy* (pozn. 197), nestr.

²⁰⁵ 21. května – 30. července 1967

²⁰⁶ Eva Petrová, *Nové cesty II. Mladá generace* (pozn. 198), cit. nestr.

²⁰⁷ Nejmladšímu vystavujícímu bylo 23 let a nejstaršímu 36 let.

²⁰⁸ Eva Petrová takto sama označila ve výstavním katalogu tuto přehlídku, jelikož „mohou se na ní sejít různí autoři a různé názory“.

²⁰⁹ Jiří Anderle, Zdena Fibichová, Jan Hendrych, Jiří Hilmar, Heda Ilečková-Hendrychová, Jozef Jankovič, Rudolf Krivoš, Alena Kučerová, Oldřich Kulháněk, Jiří Načeradský, Rudolf Němec, Eduard Ovčáček, Karel Pauzer, Mikuláš Rachlík, Otakar Slavík, Ctirad Stehlík, Eva Švankmajerová, Ivan Theimer a jiní.

umělci.²¹⁰ Koncepce výběru autorů byla dána rostoucím zájmem o nejmladší tvorbu. Bezprostřední kontakt s uměleckými díly umožnil divákům vstřebet soudobou výtvarnou produkci bez zpoždění. Eva Petrová neskrývala nadšení z výstavních prostorů v Domě umění, které ji dovolili upravit si expozici dle svých představ.²¹¹ Panely při instalaci byly poprvé v tomto výstavním sále umístěny diagonálně.²¹² Jan Baleka v kritice ve *Výtvarné práce* ocenil pojetí výstavy i výběr umělců a dodal: „letošní Nové cesty překonaly i pražské výstavy tohoto typu.“²¹³ Uznal, že pro Zlín představovala tato průbojná výstava další možnost přímého setkání s pražským i bratislavským centrem, která zabrání vzniku nových zpoždujících momentů.²¹⁴

Představa, že nové cesty se stanou obnovenou tradicí, skončila odchodem Antonína Grůzy do Ostravy na konci března roku 1968. Následně byl konec těchto přehlídek utvrzen srpnovými událostmi téhož roku.

Mezi další významné výstavy konané v tomto údobí lze jmenovat společnou výstavu **Františka Grosse a Ladislava Zívra**, bývalé členy Skupiny 42. Představili svou tvorbu, která vznikala od třicátých do šedesátých let. V roce 1967 proběhla výstava dalšího člena skupiny, a to **Bohumíra Matala**.²¹⁵ Tento sled vyvrcholil v roce 1968, kdy galerie uspořádala velice oceňovanou výstavu **Skupiny 42**, kde také nakoupila umělecká díla do své sbírky.²¹⁶ Zvláštní význam také nesly výstavy Skupiny 5+2,²¹⁷ Pravoslava Sováka²¹⁸ a Rudolfa Kremličky.²¹⁹ V roce 1969 proběhla výstava Vladimíra Preclíka, jež se řadila k posledním výbojům aktuální umělecké činnosti.

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let se ozývaly symptomy návratu totality. Postupný návrat tíživé doby se odrážel nejen v nákupech uměleckých děl do sbírkového fondu, ale hlavně ve výstavnictví. Vymizely přehlídky týkající se novátorské výtvarné problematiky, za dané situace nebylo možné připravit další ročník *Nových cest* ani výstavy obdobné povahy. Nahradily je konfrontace českého a ruského malířství, umění 19. století a čeští klasičtí jako Mikuláš Aleš či Vlastimil Rada.

---

²¹⁰ Bedřich Baroš a Jaroslav Hovadík.

²¹¹ Eva Petrová, *Nové cesty. Mladá generace* (kat. výst.): „Dává výstavě prostor, který je jeden z nevhodnějších (pro výstavu tohoto typu je vlastně instalační možností poměrně málo, Praha je například nemůže dát).

²¹² Antonín Grůza, *Nové cesty* (pozn. 196), s. 2.

²¹³ Jan Baleka, *Nové cesty II, Výtvarná práce XV*, 1967, č. 12, 15. 6., cit. s. 5.

²¹⁴ *Ibidem*, s. 6.

²¹⁵ 19. února – 27. března 1967

²¹⁶ 26. září – 31. října 1968

²¹⁷ 7. listopadu – 5. prosince 1965

²¹⁸ 26. února – 25. dubna 1967

²¹⁹ 17. září – 26. listopadu 1967

V podkapitole nejsou zmíněny všechny výstavy, ale vybrány ty zásadní, které utvářely charakter zlínského výstavnictví a přesahovaly svým významem region. O důležité výstavní činnosti dané doby ve Zlíně dokládají zmínky o zlínských kulturních aktivitách v seznamu výstav v knize Umění zrychleného času.²²⁰

---

²²⁰ Alena Potůčková, Umění zrychleného času (pozn. 154), s. 90 – 112.

4. Galerie DÍLO Gottwaldov

Prodejní galerie Dílo byly podniky zřizované Českým fondem výtvarných umění, který měl za úkol propagovat, šířit a prodávat výtvarná díla českých i slovenských výtvarných umělců. Mezi členy SČSVU patřili ve většině případů starší výtvarníci. Mladí výtvarníci neměli práva členů, tj. nárok na veřejné, samostatné, členské i skupinové výstavy před rokem 1956.²²¹ Na výstavách si návštěvníci předměty mohli jen prohlédnout, ale nenaskytl se jim možnost určité dílo zakoupit. Všichni umělci směli svá umělecká díla prodávat jen ze svých ateliérů. Tato situace se změnila s rokem 1956 a založením podniku Dílo, jehož pobočky měly funkci galerií i prodejen. Byly zřízeny nejen v metropoli, ale své zastoupení měly v každém kraji, tudíž i ve Zlíně.

4. 1. ČFVU a podniky Dílo

Český fond výtvarných umění byl založen v polovině roku 1954. Spadal pod správu SČSVU a na jeho provoz dohlíželo Ministerstvo kultury.²²² Obdoba ČFVU vznikla ve stejné době i na Slovensku pod názvem Slovenský fond výtvarných umění.²²³ Na rozdíl od SČSVU se do fondu členové neregistrovali.

Rok 1956 byl obdobím mnoha změn. Na základě rozhodnutí ministerstva financí od 1. ledna roku 1956 nákupy uměleckých děl i jejich kopie musely být zprostředkovány Českým fondem výtvarných umění.²²⁴ K tomuto účelu byly zřízeny podniky Dílo, které s Výtvarnou službou jako jediné byly kompetentní k prodeji uměleckých předmětů.²²⁵ SČSVU se tak pojistil, že bude plně rozhodovat o obchodu s uměním na území Československa. Ke konečnému schválení vybraných předmětů k prodeji byly povolány Krajské umělecké komise, které se skládaly ze zástupců strany ČSR a společenských organizací a z renomovaných členů SČSVU.²²⁶

V tomtéž roce proběhly velké změny v „rozložení“ systému organizací za přítomnosti zástupců jednotlivých krajských středisek. Tato reorganizace měla za následek zrušení

---

²²¹ Oficiální výstavy byly organizovány jen ve státních galeriích.

²²² Stanislav Odvárko – Jaromír Wíšo – Jaroslav Otčenášek, *Český fond výtvarných umění*, Praha 1956, s. 3.

²²³ *Ibidem*, s. 1.

²²⁴ *Ibidem*, s. 4.

²²⁵ Antonín Grůza, *František Nikl* (kat. výst.), ČFVU Dílo Gottwaldov 1963, nestr.

²²⁶ Josef Hamrla, *Vladimír Hroch* (kat. výst.), Galerie Dílo v Gottwaldově 1966, nestr.

ÚSČVU a místo něj ustanovení SČSVU a Svaz čs. architektů.²²⁷ Fond úzce spolupracoval s těmito dvěma svazy.²²⁸ Vznikla nová pravidla svazu, kterému byly stanoveny nové cíle a úlohy: „Má sdružovat a vést československé výtvarné umělce, teoretiky, kritiky, aby vytvářeli hodnotná umělecká díla, aby zakotvila metoda socialistického realismu; jeho úkolem je pečovat o odborný a ideový růst svých členů, o rozvoj teorie a historie umění; má rozvíjet a organisovat kritiku a sebekritiku.“²²⁹ Proběhly nové volby do SČSVU, kdy výtvarníci byli rozčleněni do tří skupin: členové, kandidáti členství a registrovaní.²³⁰

Fond se z větší části nezajímal tolik o veřejnost, jako o samotné výtvarníky, kterým poskytoval zálohy, půjčky, tvůrčí a sociální podpory, pracovní a cestovní stipendia, zřizování domovů, klubů, pracovních a rekreačních středisek apod.²³¹ Správa Fondu také pořádala různé soutěže a úkolové akce zaštitěné finanční podporou. Zajišťovala přednášky významných osobností, diskusní večery a uskutečnila studijní zájezdy.²³²

Na užití výtvarných předmětů dohlížela tzv. ochranná organizace autorská, která dávala svolení k užití děl, jejich fotografických a filmových reprodukcí a sjednávala smlouvy o jejich množení.²³³

Podnik Dílo dbal o odbyt uměleckých předmětů různých oborů nezávisle na původu vzniku, tzn. nezáleželo, jestli daný předmět vznikl při zaštitění Fondu či samostatně.²³⁴ Dílo prodávalo obrazy, sochy, grafiky i užité umění, tvorbu uměleckého řemesla a také knihy publikované nejen nakladatelstvím čs. výtvarných umělců.²³⁵ Umělecká díla se shromažďovala v Ústřední nákupně v Praze.²³⁶ Staral se také o prodej výtvarných pomůcek, jako jsou barvy a jiné potřeby, které vyráběl podnik Tvar. Byl to tzv. výrobní podnik ČFVU, jenž seskupoval výrobní uměleckých potřeb a výtvarné dílny různých oborů.²³⁷ Výtvarné pomůcky následně mohli odběratelé nakoupit v prodejních Díla.

Mezi organizační součásti Díla se řadily Odbytová služba, Klub přátel výtvarného umění a Výtvarná služba ČFVU. Odbytová služba se větvila do dvou oblastí. První zastávaly prodejny podniku, které se vyskytovaly nejen v Praze, ale alespoň jedna prodejna byla zřízena

---

²²⁷ Milan Geryk, Reorganizace výtvarného života, *Naše pravda* XIV, 1956, č. 14, 17. 2., s. 5.

²²⁸ Stanislav Odvárko – Jaromír Wíšo – Jaroslav Otčenášek, *Český fond výtvarných umění*, Praha 1956, s. 7.

²²⁹ Milan Geryk, Reorganizace výtvarného života (pozn. 227), cit. s. 5.

²³⁰ *Ibidem*, s. 5.

²³¹ Stanislav Odvárko – Jaromír Wíšo – Jaroslav Otčenášek, *Český fond výtvarných umění* (pozn. 222), s. 7.

²³² *Ibidem*, s. 8.

²³³ *Ibidem*, s. 9.

²³⁴ *Ibidem*, s. 13.

²³⁵ Nakladatelství čs. výtvarných umělců nevydávalo jen knižní publikace, ale i grafické listy.

²³⁶ Stanislav Odvárko – Jaromír Wíšo – Jaroslav Otčenášek, *Český fond výtvarných umění* (pozn. 222), s. 13.

²³⁷ Výrobní uměleckých barev, rámu, keramická dílna, výrobní uměleckých loutek, dílny litografická a grafická, výrobní dřevěných potřeb pro výtvarníky (stojany, skříňky, palety, klínové rámy...), paspartána.

v každém kraji. V metropoli, na rozdíl od jiných měst, se nacházely čtyři typy poboček a zaměřovaly se do určité míry na jednotlivé umělecké oblasti. Krajské pobočky pojímaly všechny aspekty. Druhou linií byly tzv. kulturní nábor, jež vyhledávaly umělce pro zakázky veřejného i soukromého rázu na základě známostí či uspořádání soutěžních výstav.²³⁸

Pobočky Klubu přátel výtvarného umění byly vytvořeny při každé prodejně Díla.²³⁹ KPVU chtěl spojit umělce a diváky tím, že se snažil obyvatelům města přiblížit kulturu a zvýšit zájem o výtvarné umění na základě pořádání setkání a diskuzí s výtvarníky na výstavách i v ateliérech, přednášek, promítání filmů i diapositivů. Pravidelně také pobočky organizovaly uměnovědné exkurze nejen po Československu.²⁴⁰ KPVU vydával věstník nazvaný Panorama, který členy oobeznamoval o otázkách spjatých se soudobou kulturou.²⁴¹

Poslední důležitou složkou doprovázející Dílo byla Výtvarná služba ČFVU, jež měla za úkol najít zakázky na umělecká díla a uskutečnit je. Kvůli určitým předpokladům ze strany ideové, spolupracovala s výtvarníky komise, jež schvalovala pojetí i návrhy. Práce se větvila do dvou druhů, samostatná práce architektů či jejich spolupráce s umělci a ostatní umělecké práce. Vše bylo organizováno na základě určité nabídky a poptávky. Výtvarná služba v tom hrála roli takovou, že vyřešila za výtvarníky všechny právní záležitosti a poskytla mu zálohy i v případě odřeknutí zakázky ze strany objednavatele.²⁴² Společně s Dílem se starala také o prodej uměleckých předmětů.

4. 2. ČFVU a pobočka podniku „Dílo“ ve Zlíně v šedesátých letech

Prodejní galerie Dílo ve Zlíně, jež byla podnikem ČFVU, patřila mezi krajské pobočky pro výtvarnou oblast. Prodejna Českého fondu výtvarných umění byla ve Zlíně založena roku 1955. Jako pobočka Dílo však fungovala od roku 1956, kdy celostátně byly v krajských městech zakládány tyto filiálky. Byla zachována ve Zlíně i po reorganizaci krajů, kdy se z ní stalo oblastní středisko.

Obsazení pracovních pozic ve zlínské galerii Dílo bylo celkem v šedesátých letech stálé. Tajemníkem prodejny i výstavní síně do roku 1971²⁴³ byl Rudolf Klinkovský,²⁴⁴

---

²³⁸ Pomníky, pamětní desky, projekty, výzdoby, restaurační práce atd.

²³⁹ Klub přátel výtvarného umění, dobový prospekt.

²⁴⁰ *Ibidem*.

²⁴¹ Stanislav Odvárko – Jaromír Wišo – Jaroslav Otčenášek, Český fond výtvarných umění (pozn. 222), s. 17.

²⁴² *Ibidem*, s. 17.

²⁴³ Věra Kolková, *Něco o klubu přátel výtvarného umění ve zkratce*, dokument uložen v knihovně GVUZ.

²⁴⁴ Narodil se 27. května 1910 ve Zlíně, kde také zemřel 24. ledna 1973.

sběratel grafiky, vydavatel bibliofilii, novoročenek a souborů exlibris i volné grafiky.²⁴⁵ Po Rudolfu Klinkovském, který těžce onemocněl, nastoupil na toto místo Josef Vrána. Ten před touto funkcí byl ředitelem Slováckého divadla v Uherském Hradišti.²⁴⁶

Pozici vedoucího pobočky zastávala Anna Coufalová. Osoba v tomto postavení odpovídala také za kontrolu knihy přání a stížností, dohlížela na reklamace a jejich následné vyřízení a chod prodejny.²⁴⁷ Ve funkci odbytového pracovníka v prvních letech působil Marek Píro. Koncem padesátých let převzala jeho místo Věra Kolková, která do té doby vykonávala práci účetní.²⁴⁸ [40] Zaměstnání zahrnovalo starat se o odbyt uměleckých děl, tzn. jejich prodej a propagaci. Po jejím odchodu ji zastoupil Vladimír Ohlidal.²⁴⁹ Podnik Dílo zaměstnávalo také prodavačky uměleckých předmětů.

Své hlavní působiště měla prodejní galerie Dílo na Stalinově třídě 1545 od roku 1955. [38] Na konci února roku 1965 se uskutečnila rekonstrukce prostorů²⁵⁰ a došlo ke změně názvu ulice. Od té doby pobočka sídlila na adrese Revoluční třída 162, dnes nazvaná Třída Tomáše Bati.²⁵¹ [39] Interiér výstavní síně, který se rozkládal na ploše o rozloze 60 m², navrhl architekt Jan Palacký.²⁵² Interiér podle jeho návrhu vyrobil na zakázku Dřevopodnik v Holešově.²⁵³ Pro zlínskou pobočku Díla bylo velkou ctí, že vybavení prodejny bylo vyrobeno na zakázku. Takové postupy nebyly každodenní zvyklostí. Obnovené místnosti byly oficiálně přivítány Výstavou Gottwaldovských výtvarníků.

Sesterské pobočky zlínského Díla se nacházely v Uherském Hradišti na Mariánském náměstí a v Luhačovicích. V lázeňském městě galerie byla v chodu jen sezónně²⁵⁴ do roku 1972,²⁵⁵ organizaci měl na starosti odbytový pracovník ve spolupráci s distributory prodejní výstavy v kulturních zařízeních JZD apod.²⁵⁶

---

²⁴⁵ http://www.prijmeni.cz/osobnost/445497/ruda_klinkovsky, vyhledáno 14. 3. 2017.

²⁴⁶ Informaci mi poskytla paní Věra Kolková 18. listopadu 2015 ve Zlíně.

²⁴⁷ MZA Brno, Fond G 608 Nadace ČFVÚ Dílo - oblastní středisko Zlín, Soutěž o titul BSP. Socialistické závazky.

²⁴⁸ Věra Kolková pracovala v galerii v Hodoníně před zaměstnáním ve zlínském Díle.

²⁴⁹ MZA Brno, Fond G 608 Nadace ČFVÚ Dílo - oblastní středisko Zlín, Soutěž o titul BSP. Socialistické závazky.

²⁵⁰ hb, V Gottwaldově nová výstavní síň, Naše pravda XXI, 1965, č. 8, 26. 1., s. 1.

²⁵¹ Klub přátel výtvarného umění (pozn. 240).

²⁵² Prodejní místnosti Díla, Naše pravda XXI, 1965, č. 40, 18. 5., s. 2.

²⁵³ hb, V Gottwaldově nová výstavní síň (pozn. 250), s. 1.

²⁵⁴ Výstavy se v Luhačovicích konaly 2 měsíce v roce.

²⁵⁵ Informaci mi poskytla paní Věra Kolková 9. prosince 2016 ve Zlíně.

²⁵⁶ MZA Brno, Fond G 608 Nadace ČFVÚ Dílo - oblastní středisko Zlín.

Oficiální kancelář zlínské filiálky sídlila v hotelu Družba ve Zlíně, který bohužel dnes již neexistuje.²⁵⁷ Místnosti byly určené pro pracovní porady zaměstnanců a také pro komisionální výběr uměleckých děl pro výstavní a prodejní účely.

Při střediscích a pobočkách Díla, tudíž i při zlínském Díle, byl zřízen Klub přátel výtvarného umění roku 1956.²⁵⁸ Za prvního předsedu zlínského klubu byl zvolen Dr. Polášek, jeho místo zanedlouho převzal JuDr. Josef Hamrly²⁵⁹, jenž byl i spoluzakladatelem zlínské pobočky KPVU²⁶⁰ a sběratelem grafiky i exlibris. Po jeho náhlé smrti v roce 1987 byla zvolena pro tuto činnost Věra Kolková.²⁶¹ Historie zlínské KPVU sahá až do doby existence batismu a Školy umění. Jan Antonín Baťa silně podporoval kulturu a obdobné uskupení Klub přátel umění, který se zajímal o výtvarné umění, architekturu i hudbu. Ve třicátých letech klub byl prvním podnětem k rozvoji kultury ve Zlíně.²⁶² Zlínská společnost za změněného režimu se zformovala hlavně z řad bývalých členů baťovského spolku. Tento fakt prokazuje to, že navzdory přejmenování města Zlína i podniku Baťa a dalším ostrým opatřením, byla zde kontinuita s předválečným obdobím velmi silně zakořeněna po celou dobu pátého desetiletí. KPVU seznamoval veřejnost s výtvarným uměním, zval je na vernisáže, výstavy, promítání diapozitivů i filmů a uměnovědné přednášky, které přednášeli často známí historici umění apod.²⁶³ Členové získávali různé benefity ve formě slev na nákupy uměleckých děl či snížené vstupy do uměnovědných institucí.²⁶⁴

Dílo pravidelně pořádalo tzv. Věcnou loterii. Lidé si koupili obraz, čím si zakoupili i loterii. Vítěz po slosování vyhrál další umělecké dílo.²⁶⁵

Podnik Dílo i ČFVU ukončily svou činnost po politickém převratu v roce 1989. KPVU existuje dodnes.²⁶⁶

---

²⁵⁷ Informaci mi poskytla paní Věra Kolková 9. prosince 2016 ve Zlíně.

²⁵⁸ Věra Kolková, Něco o klubu přátel výtvarného umění ve zkratce (pozn. 243).

²⁵⁹ Zemřel 12. dubna 1987.

²⁶⁰ Zdeněk Holub, In memoriam JUDr. Josefa Hamrly, dokument uložen v knihovně GVUZ.

²⁶¹ Věra Kolková, Něco o klubu přátel výtvarného umění ve zkratce (pozn. 243).

²⁶² V roce 1933 například zorganizoval výstavu spolku grafiků Hollar ve Společenském domě na Náměstí práce.

²⁶³ Klub přátel výtvarného umění (pozn. 240).

²⁶⁴ Ibidem.

²⁶⁵ Informaci mi poskytla paní Věra Kolková 18. listopadu 2015 ve Zlíně.

²⁶⁶ Věra Kolková, Něco o klubu přátel výtvarného umění ve zkratce (pozn. 243).

4. 3. Výstavní činnost podniku „Dílo“ Gottwaldov

Propagace umělců v galerii Dílo směřovala k výstavnímu a prodejnímu účelu. Zaměstnanci galerie se snažili vzájemně vycházet vstříc výtvarníkům, i těm, kteří se chopili přípravy výstavy. Hlavní slovo při pořádání výstav měla porota Fondu a tzv. umělecká komise,²⁶⁷ která nesla odpovědnost za to, co pobočka vystavuje, prodává a prezentuje. Určila i prodejní částku za jednotlivé umělecké předměty. Do výtvarné komise byli vybráni členové z jednotlivých oborů a k nim přizván pokaždé jiný výtvarník, specialista na řešenou oblast. Za Zlínskou pobočku byli v komisi zastoupeni Jan Habarta, Jan Blažek a Zdeněk Kovář v padesátých a šedesátých letech.²⁶⁸ Zasedání se konalo na Družbě, kde měla zlínská pobočka Díla svou hlavní kancelář.²⁶⁹ Umělce často doporučoval Rudolf Klinkovský.²⁷⁰

Většina výtvarníků do roku 1956, před zřízení poboček galerie Dílo, postrádala prostory k výstavám vlastní tvorby. Pro tyto účely sloužily jen státní galerie, kde směli vystavovat jen přední umělci, oficiální členové svazu.²⁷¹ Tyto nově zřízené prodejny nabízely umělcům možnost vystavovat i prodávat své obrazy, sochy či grafiku. Za zprostředkování prezentace a následného prodeje výtvarného díla platil Fondu každý umělec 2% ze svého honoráře.²⁷² Pokud se rozhodl nakladatel, vydavatel, průmyslové podniky užívat určité výtvarné dílo, propláceli 1% z celkové hodnoty daného předmětu. Galerie Dílo poskytovala možnost zájemcům, kteří neměli dostatek finančních prostředků, zakoupit si o obraz, sochu či grafiku na měsíční splátky.²⁷³

Na správný chod akcí a finanční zajištění dohlíželi vedoucí prodejny a odbytový pracovník.²⁷⁴ Plán výstav byl připravován na kalendářní rok dopředu. Výstavy se instalovaly dle představ výtvarníka. Každou výstavu doprovázelo úvodní slovo při vernisáži a tištěný katalog. Mezi vystavující se řadili převážně umělci zlínského regionu, výjimečně byli přizváni výtvarníci vzdálenější.²⁷⁵

V prvních letech fungování Fondu i následně galerie Díla se uskutečňovaly výstavy spíše poplatných a známých umělců, jejichž tvorba nebudila rozporuplné pocity ani

²⁶⁷ Stanislav Odvárko – Jaromír Wíšo – Jaroslav Otčenášek, Český fond výtvarných umění (pozn. 222), s. 3.

²⁶⁸ Informaci mi poskytla paní Věra Kolková 9. prosince 2016 ve Zlíně.

²⁶⁹ Ibidem.

²⁷⁰ Ibidem.

²⁷¹ Navíc státních galerií bylo tehdy nedostatek.

²⁷² Stanislav Odvárko – Jaromír Wíšo – Jaroslav Otčenášek, Český fond výtvarných umění (pozn. 222), s. 5.

²⁷³ Josef Hamrla, Vladimír Hroch (pozn. 226), nestr.

²⁷⁴ MZA Brno, Fond G 608 Nadace ČFVÚ Dílo - oblastní středisko Zlín.

²⁷⁵ Např. umělec z jižních Čech Ota Matoušek, jehož výstava se uskutečnila ve zlínském Díle v dubnu roku 1961.

konflikty.²⁷⁶ I v šedesátých letech převažovali umělci, kteří byli známi kulturní veřejnosti regionu. Důvod výběru byl dán výběrovou komisí v obou desetiletích, která dbala na uhlazený profil výstav. Od konce padesátých let se občas objevovala i díla mladých tvůrců. V šedesátých letech poměr typů výstav se zdál být vyrovnanější. Je nutné zohlednit to, že ve Zlíně byly ostřejší poměry než v jiných částech státu kvůli již zmíněné baťovské minulosti, bylo to město s mnoha výrobními areály, jejichž zaměstnanci tvořily z větší části obyvatelé Zlína. Navíc město neslo jméno po komunistickém prezidentovi Klementu Gottwaldovi.

Nepříliš časté byly **skupinové výstavy**. V roce 1955 se uskutečnila Výstava lidových výtvarníků v Gottwaldově. Většina z vystavujících pracovala jako dělníci, konstruktéři apod. a někteří z nich byli teprve učňové. Výtvarně tvořili pod vedením Břetislava Polišínského a Františka Mikulky v kroužku závodního klubu n. p. Svit.²⁷⁷ Odrazila se zde ideologická snaha přiblížit umění obyčejnému pracujícímu člověku.

O rok později se uskutečnila výstava Květiny v dílech gottwaldovských výtvarníků, které se zúčastnilo sedmnáct umělců s celkem šedesáti obrazy.²⁷⁸ Sice veřejností byla dobře přijatá, ale dílům lze vyčíst jednotvárnost pojetí. Návštěvník mohl shlédnout barevné kytice od Vladimíra Hrocha, květiny ve váze s pohledem do zahrady v pozadí či chryzantémy a pivoňky Josefa Kousala. Zúčastnili se také Eduard Světlík, Jaroslava Hýžová, Anna Běliková či Jan Melichárek.²⁷⁹

V roce 1958 se uskutečnila výstava skupiny pražských výtvarníků.²⁸⁰ A k otevření nových zrekonstruovaných prostorů Díla byla zorganizována roku 1965 Výstava Gottwaldovských výtvarníků.

Mezi známé autory, kteří četně vystavovali v místnostech zlínského Díla od poloviny padesátých let, patřili krajináři Karel Živný a Vladimír Hroch, Josef Kousal, Jan Blažek, Eduard Světlík, Jan Blažek, Karel Hoffman, Alois Schneiderka, Jan Beran, malíř slováckého lidu František Bezděk, malířky Anna Běliková, Jaroslava Hýžová či Ludmila Jiřincová. Tito regionální umělci patřili k linii výtvarníků, jejichž tvorba neprovokovala ani nehledala cesty k přiblížení aktuálnímu umění. Někteří z nich vedli ateliér na Uměleckoprůmyslové škole v Uherském Hradišti.

Roku 1957 se uskutečnila ve zlínském Díle první výstava, na které nevystavoval dobově poplatný umělec. Manželé **Iva a Vladislav Vaculkovi** představili na společné výstavě

---

²⁷⁶ Karel Živný, Josef Kousal, Vladimír Hroch, Jan Blažek, Eduard Světlík, Jiří Jaška, Karel Hofman, Alois Schneiderka, Josef Beran, Bohumír Dvorský a další.

²⁷⁷ V. Jochmanová, Výstava lidových výtvarníků v Gottwaldově, *Naše pravda* VIII, 1955, č. 23, 25. 3., s. 5.

²⁷⁸ (mg), Květiny v dílech Gottwaldovských umělců, *Naše pravda* XIV, 1956, č. 19, 6. 3., s. 5.

²⁷⁹ *Ibidem.*, s. 5.

²⁸⁰ Český fond výtvarných umění pořádá v prodejně DÍLO, *Naše pravda* XV, 1958, č. 77, 26. 9., s. 7.

několik obrazů, převážně keramiku a Ida Vaculková i textil. Výstava byla přijata s rozpaky a neporozuměním ze strany veřejnosti, jelikož zlínské publikum nebylo zvyklé na tento typ tvorby.²⁸¹ Vaculka čerpal z lidového umění, však odlišně než Joža Úprka či Antoš Frolka. Jeho díla byla zasažena vlivem moderního umění, hlavně kubismem a skupinou Osma. K výstavě se publikum stavělo negativním postojem.

Zásluhou Rudolfa Klinkovského a Michala Plánky, v šedesátých letech také Antonína Grůzy, byly povoleny svazem i komisí a následně i uskutečněny výstavy mladých, často teprve debutujících výtvarníků. Ve Zlíně v roce 1959 se dostali poprvé v galerii Dílo „ke slovu“ mladí umělci ve dvou přehlídkách, nejprve na společné výstavě Antonína Gajdůška a Zdeňka Hyblera a následně prezentace další mladé dvojice, Svatopluka Chudary a Břetislava Polišenského. Výstavy se uskutečňovaly na základě vzájemného dohody výtvarníka a kurátora, který navštívil umělcův ateliér, poté napsal text určený do katalogu výstavy a ujal se zahájení.²⁸² Často následovalo otisknutí recenze nebo jen informativním článku o výstavě do regionálních novin, zlínské Naší Pravdy, výjimečně do Kulturního kalendáře města Gottwaldova a zřídka do Výtvarné práce. Pro mnoho umělců nejmladší generace byla výstava v galerii Dílo ve Zlíně první samostatnou výstavou.

Sami malíři, zároveň přátelé, si čas od času vzájemně připravovali výstavy a zařizovali povinnosti s tím spojené.²⁸³ Text v katalogu, popř. i v Naší Pravdě, bylo spíše pojednáním o životní cestě malíře, jeho tvorbě z pohledu jiného výtvarníka než odborným vyjádřením.

Společné výstavě **Antonína Gajdůška a Zdeňka Hyblera** předcházely různé výtvarné počiny nejen v Krajské galerii ve Zlíně. Tato výstava měla reprízu v Olomouci na podzim téhož roku.²⁸⁴ Autory nepojilo jen přátelství a členství ve výtvarné skupině G60, ale oba vystudovali Zlínskou školu umění a spojovala je láska k divadlu i scénografii.²⁸⁵ Malíři se zaměřovali na realistické pojednání světa okolo sebe samých. Pro Zdeňka Hyblera byla inspirací jeho rodina. Maloval převážně figurální studie, portréty a květinová i ovocná zátíší.²⁸⁶ [41] Antonín Gajdůšek stál teprve na začátku své výtvarné cesty, kdy stále usiloval o nalezení svého tvůrčího výrazu. Maloval pestrou barevností převážně pohledy do ulic

---

²⁸¹ jpů, K výstavě manželů Vaculkových. O tvůrčí vztah, *Naše pravda* XV, 1957, č. 65, 16. 8., s. 4.

²⁸² Informace sdělená Antonínem Grůzou prostřednictvím e-mailu dne 21. 1. 2016.

²⁸³ Například Svatopluk Chudara.

²⁸⁴ Jiří Holý, *Antonín Gajdůšek. Zdeněk Hybler* (kat. výst.), Dílo Olomouc 1959, nestr.

²⁸⁵ Antonín Grůza, Malíř Zdeněk Hybler, *Program kulturních pořadů v Gottwaldově*, 1961, listopad, s. 21.

²⁸⁶ Michal Plánka, Na výstavě dvou mladých malířů. Vlastní cestou k současnosti, *Naše pravda* XIV, 1959, č. 100, 4. 8., s. 2.

města²⁸⁷ a soustředil se na své vlastní zážitky a svět kolem sebe.²⁸⁸ Tato ještě popisná tvorba se během následujících tří až čtyř let proměnila.

Zdeňkovi Hyblerovi uspořádal Antonín Grůza samostatnou výstavu v podniku Dílo v roce 1961. [43] Malíř ve svém repertoáru nadále ztvárňoval figurální kompozice a zátiší, však přibylo další téma, interiér města Zlína a jeho okolí.²⁸⁹ [44] Neustále překračoval hranice mezi volnou a užitou tvorbou. Vytvářel plakáty, v novinách publikoval ilustrační i satirické kresby, v divadle pracoval jako scénograf a dokonce jednu dobu pracoval u zlínského animovaného filmu.²⁹⁰ Vliv grafiky se projevil v důrazu na linii a barevné plochy.

Se svým dílem vystoupili v podniku **Dílo Svatopluk Chudara a Břetislav Polišenský** v roce 1959, kteří zde získali první možnost představit své obrazy obsírněji.²⁹¹ Dříve vystupovali jen na skupinových výstavách členského charakteru a výstavách mladých, kde ukázky jejich tvorby byly kusé. Soustředili se na stejné náměty a to portrét, krajinu, zátiší, však jejich pojednání se lišilo. Chudarovy obrazy nesly silné stopy ovlivnění zakladateli moderního umění a umělci ze Skupiny 42. Tato skutečnost se projevila hlavně pohledy na městskou a industriální krajinu, budovy a továrny. [50] V malbě upustil od detailů, soustředil se na skladebnost obrazu a plošné budování prostoru. Snažil se zachytit a ustálit daný okamžik.²⁹² Naopak Břetislav Polišenský dával přednost lesním krajinám a loukám. Městské výjevy uchopil jako krajinu s domy a rozkvetlými stromy.²⁹³

O tři roky později Antonín Grůza uspořádal obou malířům v síni zlínského Díla výstavu, však každému již samostatnou. U **Břetislava Polišenského** se projevila proměna jeho malířského projevu. Do čistě realistické polohy tvorby pronikal uvolněnější rukopis a pracoval s barevnými pastami. Tento malířský posun byl zřetelný v krajinomalbách. Upřednostnil zelenou rozkvetlou krajinu²⁹⁴ z okolí Nové Dědiny a Moravského Písku před zimním obdobím, které považoval za mrtvé.²⁹⁵ [47] Z totožného důvodu malířsky zpracovával ovocná a květinová zátiší. [48] Nemaloval na základě dojmu, ale snažil se uchopit výjev

---

²⁸⁷ Jiří Holý, Antonín Gajdůšek. Zdeněk Hybler (pozn. 284), nestr.

²⁸⁸ Michal Plánka, Na výstavě dvou mladých malířů. Vlastní cestou k současnosti (pozn. 286), s. 2.

²⁸⁹ Antonín Grůza, Nad novou výstavou Zdeňka Hyblera, *Naše pravda* XVII, 1961, č. 76, 22. 9., s. 3.

²⁹⁰ Antonín Grůza, Malíř Zdeněk Hybler (pozn. 285), s. 23.

²⁹¹ Michal Plánka, Další výstava mladých v Gottwaldově. Osobitý projev, *Naše pravda* XVI, 1959, č. 114, 22. 9., s. 2.

²⁹² Antonín Grůza, Malíř Svatopluk Chudara, *Kulturní kalendář Gottwaldova*, 1962, říjen, s. 5.

²⁹³ Michal Plánka, Další výstava mladých v Gottwaldově. Osobitý projev (pozn. 291), s. 2.

²⁹⁴ Jarní a letní krajina byla pro něj symbolem života.

²⁹⁵ Antonín Grůza, *Břetislav Polišenský* (kat. výst.), SČVU Dílo Gottwaldov 1962, nestr.

z vlastního pohledu.²⁹⁶ V některých obrazech se zrcadlil vliv studijní cesty v Rusku, hlavně návštěva Moskvy a Petrohradu.²⁹⁷ [45, 46]

Svatopluk Chudara představil obrazy a grafiku z let 1960 až 1962. Pracoval tehdy jako propagační grafik v národním podniku Svit.²⁹⁸ Grafická stránka jeho tvorby se promítala do malířské polohy. Míru grafických prvků v obraze ovlivňoval námět. Jeho malby byly založeny na konstruktivně působících širokých konturách, plošné barevnosti a zestručnění tvaru. [51] V expozici prezentoval malby a grafické listy, barevné i černobílé, s výjevy z ruských cest, návštěvy Moskvy a Petrohradu a z jiných míst Sovětského svazu.²⁹⁹ Grafickým technikám linořezu a igeloritu se věnoval od roku 1958.³⁰⁰ Svatopluk Chudara odmítal experimentovat, přestože jeho tvorba k novým postupům vybízela. Důležité pro něj byla srozumitelnost. Přes odklon od experimentu našel nový výraz své tvorby, cestu, která naznačila jeho další vývoj, kdy započal hledání poetické tváře soudobého města.³⁰¹

Malíř a scénograf **Josef Jochman** se řadil mezi absolventy Školy umění.³⁰² Ve výstavní síni podniku Dílo poprvé samostatně představil svou tvorbu, olejomalby a kvaše, na podzim roku 1962.³⁰³ Ve svých obrazech nezobrazoval člověka přímo, ale zajímal se o jeho odkaz, co vytvořil. Proto věnoval pozornost přístavům a městským perifériím, jak pražským, tak zlínským. [54] Mezi hlavní prvky jeho obrazů se řadily řeky, cesty, stromy, budovy a dráty elektrického vedení, jimiž zajímavě členil obrazový prostor. Strukturu obrazu vystavěl plynulými liniemi a následně hloubku malby vybudoval pomocí ploch barev. Silně ho ovlivnili v motivech i způsobu malby André Derain a Bohumil Kubišta. [55] Zlínskému publiku ukázal také své kvaše. Na bílý podklad maloval, pokud chtěl zachytit krajiny plné slunce a pro městské výjevy používal šedý základ.³⁰⁴

František Mikulka se začal věnovat malířství později, než je zvykem. Školu umění dokončil až ve svých 36 letech.³⁰⁵ Také byl členem Skupiny G60.³⁰⁶ Roku 1962 prvně seznámil veřejnost se svou tvorbou ve větším zastoupení než na členských a skupinových

---

²⁹⁶ Ibidem, nestr.

²⁹⁷ Svatopluk Chudara, K vlastnímu výrazu, *Naše pravda* XVIII, 1962, č. 40, 18. 5., s. 2.

²⁹⁸ Antonín Grůza, Malíř Svatopluk Chudara (pozn. 292), s. 5.

²⁹⁹ (kp), Vystavuje Svatopluk Chudara, *Naše pravda* XVIII, 1962, č. 75, 18. 9., s. 3.

³⁰⁰ Antonín Grůza, Malíř Svatopluk Chudara (pozn. 292), s. 6.

³⁰¹ (kp), Vystavuje Svatopluk Chudara (pozn. 299), s. 3.

³⁰² KP, Nad obrazy J. Jochmana, *Naše pravda* XVIII, 1962, č. 81, 9. 10., s. 2.

³⁰³ 27. září – 17. října 1962.

³⁰⁴ Antonín Grůza, *J. Jochman. Obrazy a kresby 1960 – 1962* (kat. výst.), Výstavní síň ČFVU Dílo, Gottwaldov 1962, nestr.

³⁰⁵ Svatopluk Chudara, *František Mikulka. Obrazy z let 1959 – 1961* (kat. výst.), Výstavní síň ČFVU Dílo, Gottwaldov 1962, nestr.

³⁰⁶ Antonín Grůza, Nad výstavou v gottwaldovském Díle. Obrazy Františka Mikulky, *Naše pravda* XVIII, 1962, č. 10, 2. 2., s. 3.

výstavách.³⁰⁷ Expresivní pojetí se nejvíce projevilo v květinových zátiších a krajinných výjevech míst zlínského okolí, Žlutavy a Pohořelic. Prostřednictvím temperamentních tahů štětce vzpomínal na své zážitky z cest po Belgii, kam kdysi pracovně zajížděl.³⁰⁸ Podruhé měl možnost prezentovat zde svá díla v září roku 1966. Opět vystavil své krajiny, však přibyl další zpracovávaný námět, ženské akty. [59] Protáhlé figury utvářel ve tvarové zkratce a plošné barevnosti.³⁰⁹ Třetí výstava³¹⁰ se nesla v duchu zklidnění malířského výrazu, kdy byl kladen důraz na realistické pojednání a strukturu malby. Tématika byla ponechána beze změn.

Rekonstrukci výstavního sálu galerie Díla se odehrávalo ve stejném období jako obnova Domu umění.³¹¹ Ve výstavní síni Fondu ustaly na přelomu let 1964 a 1965 monografické výstavy. Aby pravidelná výstavní činnost nevymizela ze Zlína úplně, Oblastní galerie přesunula své krátkou expozice do zámku.

Na počest uvedení nových prostorů do chodu uspořádali zaměstnanci galerie **Výstavu Gottwaldovských výtvarníků**.³¹² I přes zkrácení sezóny byl rok 1965 významnou etapou, jelikož se v Díle prezentovali umělci Bedřich Baroš, Jaroslav Hovadík, Milan Geryk a dvojice umělkyň Vlasta Čančíková a Helena Zenklová.

Milan Geryk byl umělcem, který nacházel své východisko ve hře geometrických tvarů. V jeho malbách lze nalézt ovlivnění Skupinou 42, hlavně Bohumírem Matalem a také Paulem Klee. Z kubismu přejal decentní barevnost, ve které upřednostnil chladné tóny. Námětově se vyhranil jako malíř zátiší a městských periférií. Zobrazoval předměty moderní techniky, letadla, auta a elektrárny, ve kterých často opakoval motiv kruhu rozděleného na čtvrtiny. [60–62]

V zástupu umělců se vynořila výstava dvou umělkyň,³¹³ malířky **Vlasty Čančíkové** a sochařky **Heleny Zenkové**. Byly to rozdílné osobnosti, ale obě hledaly inspiraci v organickém tvarosloví přírody. Vlasta Čančíková nacházela půvab v přírodě a jejím prožitku. Vybírala si detaily květů a trav, které následně proměnila do vegetativních ornamentů ve čtvercových a podélných formátech svých textilních koláží. [63,65] Vkládala do nich kresby a koláže drobných živočichů, například kobylek či včel. [64] Ornamenty se v některých momentech proměnily v ladné arabesky. Ve svých dílech se snažila o určitou harmonii barev i forem. Vlasta Čančíková experimentovala s materiálem. Místo past barev

---

³⁰⁷ 18. ledna – 18. února 1962.

³⁰⁸ Antonín Grůza, Nad výstavou v gottwaldovském Díle. Obrazy Františka Mikulky (pozn. 306), s. 3.

³⁰⁹ *František Mikulka* (kat. výst.), ČFVU/Dílo Gottwaldov 1966, nestr.

³¹⁰ Září 1969.

³¹¹ Antonín Grůza, Co připravuje galerie. Moderně v moderním prostředí (pozn. 62), s. 2.

³¹² hb, V Gottwaldově nová výstavní síň (pozn. 250), s. 1.

³¹³ 21. října – 15. listopadu 1965.

pracovala s barevnými textiliemi, ze kterých vytvářela "kvetoucí" koláž. Některá její díla mohou připomínat lesy a džungle Henriho Rousseaua.

Sochařská tvorba Hany Zenkové byla ovlivněná studií keramiky v Bechyni, kde si našla své téma ženských křehkých postav s lidovým dekorem. Při studiu na Uměleckoprůmyslové škole v Praze pod vedením prof. Jana Laudy a prof. Wágnera začala přistupovat k práci s keramickou hmotou jako se sochařskou. Během studia i po jeho dokončení se forma soch oprostovala od realistických prvků a souběžně se až do plasticko-sochařského názoru. [66–68] Hlavním tématem pro ni byla žena. V hmotných figurách střízlivého tvaru se odrážely emoce samotné autorky. Někdy se v nich úplně vytratila podoba člověka a zůstalo jen torzo. V její tvorbě byl viditelný vliv Věry Janouškové i regionálního výtvarníka Vladislava Vaculky. Při dílech velkých formátů někdy spolupracovala s architekty.³¹⁴

Antonín Grůza se zaměřil ve své kurátorské aktivitě hlavně na počiny většiny budoucích členů Skupiny 5+2.³¹⁵ Každému z nich uspořádal během šedesátých let alespoň jednu samostatnou výstavu. V těchto umělcích viděl potenciál, který mladí výtvarníci dokázali postupem času naplnit. Dá se říct, že to byli zlíňští „lídři“, již se zvládli svou tvorbou probíjet až za hranice regionu. Samotná Skupina 5+2 měla výstavu v Nové síni v Praze v lednu roku 1967.

František Nikl, absolvent pražské akademie,³¹⁶ se po studiích vrátil zpět na Moravu. Jeho tvorba byla silně ovlivněná obrazy Františka Ronovského, od které převzal techniku enkaustiky. Antonín Grůza malíři, řadícímu se k nejmladší generaci, uspořádal výstavu na začátku podzimu roku 1963 ve výstavní síni Díla.³¹⁷ [69,70] Vystavený soubor malířských prací a monotypů čítal rozmanité náměty od figurálních kompozic, ženských aktů až k zátiším a krajinám z okolí Vracova a Podkrkonoší. [71–74] František Nikl se neinspiroval přímou skutečností, však na základě skici zpracoval určitý námět, který si poté přisvojil vlastním způsobem.³¹⁸ Pomocí barevných past a následného dotváření struktur vznikl obraz až dojmu malovaného reliéfu. Používal výraznou a teplou barevnost, chápal ji jako nositele

---

³¹⁴ Michal Plánka, *Vlasta Čančíková-Pýchová. Textilní koláže. Helena Zenková-Trubáčková. Keramika* (kat. výst.), Galerie Dílo v Gottwaldově 1965, nestr.

³¹⁵ Umělecká skupina, která fungovala mezi léty 1965 – 1968 ve Zlíně. Mezi její členy, které se za existence skupiny trochu změnili, se řadili Bedřich Baroš, Antonín Gajdůšek, Jaroslav Hovadík, František Nikl, Josef Ruszelák, Zdeněk Šutera a dva teoretici Michal Plánka a Antonín Grůza.

³¹⁶ Studium v ateliéru u Miroslava Holého ukončil v roce 1959.

³¹⁷ 5. září – 30. září 1963

³¹⁸ Antonín Grůza, Vystavuje František Nikl, *Naše pravda* XIX, 1963, č. 72, 10. 9., s. 2.

psychologického výrazu a zřetelně ohraničené plochy barev.³¹⁹ Tehdy do jeho děl vnikl silný vliv barevnosti fauvismu, hlavně tvorby Maurice Vlamincka a André Deraina, které nepohybně shlédl v Ermitáži v Petrohradu.³²⁰ V jeho malbách byl také silný vliv skupiny Osma. Jeho obrazy vznikaly prostřednictvím skladby hmot a barevných ploch, redukoval objemy a využíval střízlivou modelaci matérie, což se nejvíce odrazilo v krajinných výjevech a ve zpodobení venkovských ulic. Naopak ženské akty, často působící hmotně, se skládaly z geometrických tvarů. Zátíší zase vytvářel na základě konstruování objektu i prostoru kolem něj. O výstavu projeví zájem převážně mladí lidé.³²¹

V roce 1965 se uskutečnily výstavy dvou významných mladých umělců, které vzbudily nevídanou pozornost. U diváků vyvolaly rozporuplné názory, někteří z nich byli šokováni, jelikož nebyli zvyklí pohlížet na takový typ uměleckých děl. Naopak jiné návštěvníky galerie výstava pozitivně překvapila a nadchla. Oba autoři se odklonili od klasické krajinomalby, figurálního malířství a realitou nasáklé tvorby. Pro Zlín patřili oba umělci k novátorským osobnostem. Výtvarníci sice vycházeli z podobných zdrojů, vlastního nitra a emocionálního rozpoložení a usilovali o vyjádření existenciálních pocitů. Však v závěrečném výsledku však každý danou situaci vyjádřil odlišnou formou.

Bedřich Baroš na své debutové samostatné výstavě představil roku 1965³²² svou tvorbu z posledních dvou let. [75] Svou první, neoficiální výstavu, si připravil v kavárně Elektra a pozval na ni své přátele.³²³ Ke konci poloviny šedesátých let jeho tvorba začala dozrávat, výrazně se lišila od jeho uměleckých počátků, kdy byl silně ovlivněn svou perspektivní hokejovou kariérou³²⁴ a hudbou^{325, 326}. Hlavními inspirativními vzory Bedřicha Baroše byly vlastní vnitřní prožitky, negativní zážitky, úzkostlivé pocity a bezvýchodné situace.³²⁷ Tyto emoce přetvářel do subtilních a deformovaných anonymních postav ve strnulých pózách. Danou skutečnost evokují i samotné názvy děl. Obrazy našedlého a nahnědlého koloritu v sobě skrývaly odcizenost i samotu, ale i grotesku a ironii. Bedřich Baroš pracoval se strukturou pomocí míšení písku s barvou. Malířství nevystudoval, původně se věnoval grafice, kterou studoval na Vyšší uměleckoprůmyslové škole v Brně v letech 1951

---

³¹⁹ Antonín Grůza, František Nikl (pozn. 225), nestr.

³²⁰ Antonín Grůza, Malíř František Nikl, *Kulturní kalendář Gottwaldova*, 1964, leden, s. 3.

³²¹ Antonín Grůza, Vystavuje František Nikl (pozn. 318), s. 2.

³²² červen – 12. Červenec.

³²³ fb, Představujeme vám výtvarníka B. Baroše, *Naše pravda XXI*, 1965, č. 52, 29. 6., s. 4.

³²⁴ Ibidem, s. 4.

³²⁵ Například série maleb *Kytaristy*.

³²⁶ Antonín Grůza, Z ateliéru Bedřicha Baroše, *Výtvarné umění XVII*, 1967, č. 7., s. 347.

³²⁷ Antonín Grůza, *Bedřich Baroš* (kat. výst.), ČFVU Dílo Gottwaldov 1965, nestr.

až 1955. Jeho tvorba dosáhla vrcholu po polovině šedesátých let, a pak jeho výtvarná aktivita postupně uhasínala. Barošovo dílo zůstalo nedokončené, neboť předčasně zemřel.

Výstavu **Jaroslava Hovadíka**³²⁸ připravil i s textem do katalogu Václav Renč, který jako první zhodnotil jeho dílo. Výstavu mu však zahájil Antonín Grůza. [83,84] Tento nadaný výtvarník studoval na Akademii výtvarných umění pod vedením profesora Vladimíra Sychry,³²⁹ odkud byl po jednom ročníku studia z politických důvodů vyloučen v roce 1957.³³⁰ Doba strávená v hlavním centru mu přinesla kontakty a poznání nejsoučasnějších tendencí. Přátelil se i po návratu do své domoviny, na Moravu, s Čestmírem Janoškem, Antonínem Málkem, Antonínem Tomalíkem, Jiřím Valentou.³³¹ Na základě inspirativních setkání a seznámení se s aktuálním děním začal později tvořit pod vlivem informelu. Nefigurativní tvorba ho ale zasáhla později, než by se očekávalo, přibližně až od roku 1963. Nenapodoboval však poznané vzory, ale vycházel ze svých vlastních představ a emočního rozpoložení.³³² Při práci používal dřevo, kov, papír, nalezené předměty, nežádka využíval řízené náhody a jiné netradiční výtvarné postupy. Postupným procesem zraňování hmoty vznikalo dílo odrážející jeho vlastní duševní stav. Svě umění vnímal jako „organický artefakt“.³³³ Jaroslava Hovadíka silně ovlivnila literatura Samuela Becketta, Jakuba Demla, Franze Kafky, Bohuslava Reynka a dalších.³³⁴

Ve výstavní síni Dílo představil 34 asambláží [87–90], objektů [85,87] a grafických listů [91–93], které přilákaly mnohé návštěvníky. Přes několikaletý vývoj jeho tvorby se Jaroslavu Hovadíkovi podařilo samostatnou výstavu zorganizovat v roce 1965. Mohlo by se zdát, že v rámci dobového posunu k jiným směrům se jedná o opožděný počín. Ale první oficiální výstava informelní tvorby nazvaná Konfrontace III proběhla v Praze až na začátku roku 1965. V tento okamžik se Zlín jeví jako místo, které bez zpoždění „drží krok“. Hovadíkovi předcházela účast na členských a konfrontačních výstavách.

Tvorba **Zdeňka Šutery** byla odlišná od předchozích tří tvůrců. Nejen, že byl ryze figurální malíř, ale inspirativním proudem se pro něj stalo především staré umění. Okouzlili ho malíři ruských ikon a středověké malby.³³⁵ Zajímal se o staromistrovství a určitou stálost

---

³²⁸ 26. srpna – 19. září 1965.

³²⁹ Antonín Grůza, Představujeme vám Jaroslava Hovadíka, malíře, sochaře, grafika, *Naše pravda* XXI, 1965, č. 74, 14. 9., s. 2.

³³⁰ Ludvík Ševeček, *Jaroslav Hovadík. Obrazy. Objekty. Grafika. Koláže* (kat. výst.), Dům umění města Brna 1922 – Státní galerie ve Zlíně, Dům umění 1992 – Západočeská galerie v Plzni, Masné krámy 1992 – Galerie výtvarného umění v Chebu 1992, s. 5.

³³¹ Václav Renč, *Jaroslav Hovadík* (kat. výst.), Galerie Dílo v Gottwaldově 1965, nestr.

³³² *Ibidem*, nestr.

³³³ *Ibidem*, cit. nestr.

³³⁴ Ludvík Ševeček, *Jaroslav Hovadík. Obrazy. Objekty. Grafika. Koláže* (pozn. 330), s. 5.

³³⁵ Michal Plánka, *Šutera* (kat. výst.), Galerie Dílo v Gottwaldově 1967, nestr.

v obraze. Z barokního malířství převzal potemnělou barevnost. Fascinovaly ho mýty a estetika symbolismu, které se snažil vkládat do svých maleb.

Výstava v síni podniku Dílo byla pro něj také prvním samostatným představením, které mu umožnilo vytyčit jeho malířské zaujetí a představit náměty jeho prací ve větším rozsahu.³³⁶ Michal Plánka se ujal úvodní slova na vernisáži i zpracování textu do katalogu. Zdeněk Šutera se v prezentovaných obrazech soustředil na okruh témat zahrnující biblické náměty [94,95], matku v symbolickém významu [96],³³⁷ anonymní historické postavy, ve kterých se často skrývali myslitelé a básníci.³³⁸ [97–99] Tato témata byla úzce spjatá s pro něj důležitými hodnotami, které spatřoval v plynoucím čase a historii. Lidská těla deformoval, využíval různé zkratky a nadsázky, pozadí ponechával neurčité. Na lidská torza pohlížel jako „výslednici vztahů mezi smyslovým a nadreálným chápáním a mezi vznikem a absolutním oprošťováním díla v toku času.“ [100–101] Čas viditelně zanechal stopu v rozpadajícím se předmětu či těle, stejně jako mění podobu díla povětrnostní podmínky. Zdeněk Šutera se dočkal otištění recenze jeho výstavy ve *Výtvarné práci*, kterou napsal Antonín Grůza. Historik umění se v ní snažil vysvětlit jeho reminiscence na minulost. Zdůrazňoval, že se nejednalo o historismus, ale pouhé okouzlení historií. Označil ho jako „malíře-skulpturalistu“ na základě světelné modelace tvarů a práce se strukturou.³³⁹

Josef Ruszelák vystavil svá poetická díla až roku 1968.³⁴⁰ Po tři roky vystupoval na veřejnost se zlínskou uměleckou Skupinou 5+2. V galerii Dílo představil malby a grafické listy posledních čtyř let. Maloval obrazy v monochromatickém koloritu, v různých odstínech modří, které výjevu dodaly meditativní charakter. Přiznal, že po barevné stránce byl inspirován Otakarem Kubínem a jeho malbami z Provence.³⁴¹ Je také citelné z většiny děl působících poetickým dojmem, že měl v oblibě malíře Josefa Šímu a Jana Zrzavého. Používal techniky linkrusty, dovolila mu pracovat s plastickou linií, díky které modeloval objemy pomocí reálného stínu. V jeho obrazech tak vznikala zajímavá světelná atmosféra. Opomíjel architektonické motivy, soustředil se na člověka a přírodu. Maloval křehké krajinné výjevy, květiny, hvězdy, milence, do všech témat pronikaly autentické prožitky^{342, 343}

---

³³⁶ Květen 1967.

³³⁷ Postavu matky vnímá jako „základ rodiny, štěstí, osobního bezpečí a lidské lásky. Nejde tu o pouhý symbol mateřství, ale o vytyčení základní pravdy, která má univerzální společenskou naléhavost.“

³³⁸ Michal Plánka, Šutera (pozn. 335), nestr.

³³⁹ Antonín Grůza, Zdeněk Šutera, *Výtvarná práce XV*, 1967, č. 15, 27. 7., s. 5.

³⁴⁰ 7. března – 1. dubna 1968.

³⁴¹ Antonín Grůza, *Josef Ruszelák* (kat. výst.), Galerie Dílo v Gottwaldově 1968, nestr.

³⁴² Například obrazy *Smíření*, které symbolizovaly konec hádky s jeho ženou.

³⁴³ Antonín Grůza, *Josef Ruszelák* (pozn. 341), nestr.

V technice grafiky, převážně v suché jehle a kombinaci leptu s akvatintou [109],³⁴⁴ často opakoval někdy i kopíroval náměty svých maleb.³⁴⁵

Stejně jako v obrazech Zdeňka Šutery, ukrývaly se i v Ruszelákově díle metafory a symboly, jež byly založené spíše na citu a nostalgii. [105] Antonín Grůza charakterizoval jeho tvorbu jako romantickou a směřující k harmonii „přímo kosmické, i ideálnímu splnutí s vegetativní říší přírody.“³⁴⁶

Podnik Dílo Gottwaldov měl velký význam pro mladé výtvarníky. Umožnil jim propagaci, finanční pomoc a velkou podporu při prosazení. Velký podíl na chodu této malé galerie nesli především Rudolf Klinkovský, Věra Kolková, Michal Plánka a Antonín Grůza. Vyhledali talentované umělce a pomohli jim se prosadit. Michal Plánka a Antonín Grůza je seznamovali s moderním i současným umění prostřednictvím přednášek s promítanými diapozitivy. Rudolf Klinkovský, jakožto tajemník prodejny, spolupracoval s komisí na sestavování výstavního programu a snažil se mladé výtvarníky do něj zapojit. Na základě jejich vkusu a průbojnosti dokázali do popředí dostat mimořádné umělce zlínského regionu.

Výstavní činnost podniku Dílo Gottwaldov byla z větší části svou profilací zdrženlivá, přesto se čas od času objevily výpady nových tendencí a neotřelých výrazů. Kapitola se ve svém výběru soustřeďuje na výtvarníky střední a mladé generace, kteří se snažili hledat odlišné způsoby a cesty ve výtvarném vyjádření, než se ve Zlíně doposud objevovaly. Mnoho výtvarníků si bralo příklad z tvorby malířů moderního umění od skupiny Osma až po válečné uskupení Skupinu 42, později i současníků, jejichž díla mohli zhlédnout nejen na zlínských výstavách či v dobovém tisku.

Seznam výstavní činnosti se může jevit jako neúplný. Musím poznamenat, že informace týkající se této kapitoly nebylo jednoduché dohledat. Výstavní katalogy se povětšinou ukrývaly v soukromých knihovnách pamětníků, popř. některé i v knihovnách veřejných. Pozůstatky fondu galerie ze šedesátých let jsou až na malé výjimky zatím nedohledatelné. V dobovém tisku bylo otištěno spíše pojednání o výstavě, které ve většině případů nemělo charakter recenze.

---

³⁴⁴ Antonín Grůza, Josef Ruszelák vystavuje, *Naše pravda* XXIV, 1968, č. 23, 19. 3., s. 2.

³⁴⁵ Antonín Grůza, Josef Ruszelák (pozn. 341), nestr.

³⁴⁶ Antonín Grůza, Josef Ruszelák, *Výtvarná práce* XV, 1968, č. 8, 15. 5., cit.

4. 4. Soupis výstav z let 1955 až 1968

1955

Karel Živný, Akvarely z let 1948 – 1954, 16. února – 13. února

Výstava lidových výtvarníků v Gottwaldově, březen

Výstava obrazů Vladimíra Hrocha, duben

Obrazy malíře Ludvíka Klímka, září

Obrazy Josefa Kousala, 6. listopadu – 4. prosince

Beskydy v díle malíře Eduarda Světlíka, prosinec

1956

Výstava obrazů Oldřicha Zezuly, leden – 8. února

Květiny v dílech Gottwaldovských umělců, únor - březen

Výstava drobných olejů Pavla Šimona, březen - duben

Výstava kreseb, grafiky a plastik sochaře Jiřího Jašky, 15. dubna – 10. května

Obrazy Jaroslavy Hýžové, 13. května – 10. června 1956

Výstava obrazů Karla Živného, 8. července – 5. srpna

Obrazy Josefa Berana, 2. září – 23. září

Valašsko v obrazech Karla Hofmana, 30. září – 25. října

František Bezděk. Malíř slováckého lidu, 21. října – 18. listopadu 1956

Akademický malíř František Motyčka, 25. listopadu – 23. prosince

1957

Květiny českých výtvarných umělců, únor

Akad. malíř Jaroslav Melichárek, únor – 10. březen

Před novými obrazy Františka Volfa, 7. dubna – 1. května

Akad. malíř Jindřich Lenhart, červenec

Manželé Vaculkovi, srpen

Jiří Heřman, září,

Výstava obrazů Aloise Schneiderky, 20. října – 20. listopadu

Vilém Kratochvíl, prosinec

1958

Anna Bělíková, leden

Vilém Plocek, únor – počátek března

Emil Weirauch, březen - duben

Jaroslav Grus, květen

František Čihák, červen

František Bukáček, 6. červenec – začátek srpna

Tvůrčí skupina pražských výtvarníků, září

Jan Blažek, říjen

J. Otčenášek, listopad – 8. prosince

1959

Bohumil Voříšek, 9. ledna – 10. února

Eduard Světlík, únor - 3. března

Josef Brož, duben

Malíř Josef Beran, 6. května – 27. května

Jaroslava Hýžová, 29. května – 30. června

Karel Živný, 3. červece – 3. srpen

Antonín Gajdůšek a Zdeněk Hybler, 7. srpna – 6. září

Svatopluk Chudara, Břetislav Polišenský, září

V. V. Novák, 7. října - ?

Stanislav Ježek

1960

Kresby a grafika Arno Naumana, 15. ledna – 3. Února

Výstava obrazů Jaroslava Melichárka, 5. února – 1. března

Oldřich Zezula, duben – 9. květen

Vojtěch Sedláček, 12. května – 9. června

Čestmír Hlavinka, červen – počátek srpna

Ludmila Jiřincová, říjen – 6. listopadu

Karel Hofman, 10. listopadu – 8. Prosince

Jindřich Vohanka, prosinec 1960 – 8. ledna 1961

1961

Ota Matoušek, Obrazy z jižních Čech, duben

Josef Hvozdenský, ? – 18. července

Obrazy Zdeňka Hyblera, září

Obrazy Vladimíra Hrocha, říjen

Jan Blažek. Obrazy z let 1959 – 1961, 9. listopadu – 5. prosince

1962

František Mikulka, Výstava obrazů z let 1959 – 1961, 18. ledna – 18. února

Oldřich Smutný, březen - duben

Břetislav Polišenský, 19. dubna – 19. května

František Bezděk, květen

Jiří Heřman, červen

Svatopluk Chudara, září

Josef Jochman. Obrazy a kresby, 27. září – 17. října

Josef Beran, 18. října – 7. listopadu

Vladimír Škranc, 5. listopadu – 12. prosince

1963

František Chmelař, 14. února – 12. března

František Nikl, 5. září – 30. září

Karel Živný, 3. prosince – 31. prosince

1964

Stanislav Odvárka, 13. dubna - ?

Bohumír Dvorský, květen - červen

Jaroslav Hrabec, 29. října – 23. listopadu

Zdeněk Novotný, 28. listopadu – 17. Prosince

1965

Výstava moravských výtvarníků

Jan Blažek, 21. května – 12. června

Bedřich Baroš, červen – 12. červenec

Jaroslav Hovadík, 26. srpna – 19. září

Milan Geryk, 23. září – 18. října

Vlasta Čančíková-Pýchová, Helena Zenklová-Trubáčková, 21. října – 15. listopadu

Alfréd Fuchs, Jaroslav Vacek, 18. listopadu – 12. prosince

1966

Pavel Kotas, 6. března – 29. března

Vladimír Hroch, 31. března – 26. dubna

Eduard Světlík, 28. dubna – 24. Května

Josef Liesler, 26. května - červen

František Mikulka, září

Karel Hofman, 26. října – 21. listopadu

1967

František Jiroudek, 6. duben – 30. duben

Zdeněk Šutera, květen

1968

Josef Ruszelák, 7. března – 1. dubna

5. Soutěž na výzdobu Divadla pracujících ve Zlíně, 1962 - 1967

V šedesátých letech ve Zlíně probíhaly rozsáhlé stavební práce. Byly budovány nové čtvrti,³⁴⁷ pro příklad mohu uvést Bartošovu čtvrť či sídliště Malenovice a Podhoří.³⁴⁸ Roku 1960 byla také započata stavba moderních zimních lázní a zimního stadionu.³⁴⁹ Většina zlínského obyvatelstva si nevybudovala ke kultuře blízký vztah. Místo návštěvy divadelního představení si raději zvolili kino, jelikož lístky pravidelně dostávali od ROH. Divadelníci se pokoušeli navázat bližší kontakt s umělci a diváky, proto v lednu roku 1960 založili Klubu přátel Divadla pracujících³⁵⁰.³⁵¹ Na zrod nového divadla ve Zlíně lze také pohlížet jako na smělý pokus více sblížit veřejnost a umění.

První úvahy nad postavením divadla ve Zlíně se objevily ve třicátých letech minulého století. Po druhé světové válce našlo divadlo svůj domov v provizorních prostorech ve zlínské čtvrti Díly. I když prostor měl mnoho nedostatků, podařilo se v něm odehrát hodně úspěšných představení, kterých se účastnili talentovaní herci. Na konci padesátých let se přistoupilo k realizaci nového divadla, která neplánovaně zabrala téměř celé desetiletí. Přes všechny potíže realizovaná umělecká výzdoba, jež vyšla z celostátní soutěže, soustřeďuje práce výtvarníků střední a mladší generace z celé ČSR.

5. 1. Budova Divadla pracujících

Myšlenka vybudovat ve Zlíně divadlo přišla na svět již ve třicátých letech dvacátého století.³⁵² Hlavním architektem se měl stát František Lydie Gahura. Do roku 1940 pod jeho rukama vzniklo několik návrhů. [110] Představa byla taková, že divadlo by přivítalo 1230 návštěvníků. Pro původní místo divadla bylo zamýšleno Náměstí práce, na západní straně od Společenského domu poblíž vchodu do továrního areálu firmy Baťa.³⁵³ Kdyby se tehdy podařilo divadlo vybudovat, možná by se na dramaturgickém plánu podílely osobnosti jako

---

³⁴⁷ Převážně se jednalo o bytovou výstavbu.

³⁴⁸ <http://www.architekturazlin.cz/1960-1969>, vyhledáno 1. dubna 2017.

³⁴⁹ Jiří Martišek, Zahájili jsme stavbu Divadla pracujících, *Naše pravda* XVII, 1960, č. 66, 11. 11., s. 2.

³⁵⁰ Členové klubu pořádali diskuze a besedy s režiséry a herci o jejich umělecké práci, o úkolech a poslání divadla ve Zlíně. Měli také možnost ohodnotit divadelní představení.

³⁵¹ –ý–, Ustavuje se Klub přátel DP, *Naše pravda* XVII, 1960, č. 1, 5. 1., s. 2.

³⁵² Model budoucího divadla ve Zlíně, *Zlín*, 1937, č. 20, 18. 5., s. 1.

³⁵³ *Ibidem*, s. 1.

Jiří Freka, Karel Čapek či Josef Träger.³⁵⁴ Bohužel tragické válečné okolnosti nedovolily tuto ideu zrealizovat.

Divadelním účelům sloužilo od roku 1946 až do otevření nového divadla v roce 1967 Komorní kino³⁵⁵, dnes tzv. Malá scéna.³⁵⁶

Samotný smysl umístění budovy Divadla pracujících byl založen na tom, že „tímto kulturním stánkem byl dán předpoklad pro vznik druhého, tj. kulturního centra města. Toto by mělo vyvážit tradiční centrum kolem hlavní brány n.p. Svit, kina, hotelu a odchodního domu, a přenést k divadlu a do jeho okolí další život města.“³⁵⁷ Kvůli výstavbě musely být zbourány některé domy z předválečného Zlína, ke kterým patřila i budova vojenské správy. Požární zbrojnice³⁵⁸ ponechali, však došlo ke změně její funkce. Byla adaptována na provozní budovu Divadla pracujících.³⁵⁹ Hlavní náplň soutěže spočívala v „navržení divadelní budovy, která by odpovídala všem nárokům moderního divadla, a která by aplikovala všechny nové poznatky hledištní i jevištní části.“³⁶⁰

Celostátní anonymní soutěž na stavbu Divadla pracujících vypsal KNV v Gottwaldově v roce 1957. Soutěž obeslalo celkem 57 návrhů,³⁶¹ z kterých porota zvolila v roce 1958 projekt architektů Miroslava a Karla Řepových. Konečnou podobu budovy zhotovili ve spolupráci Krajského projektového ústavu – Stavoprojektu Gottwaldov³⁶² architekti Miroslav Řepa a František Rozhon,³⁶³ jenž se stal spoluautorem. Přední myšlenka architektů tkvěla ve východisku: „z tradičního pojetí, ale se záměrem po modernosti celku i detailu, který by dobře srostl s organismem města a který by i po stránce provozní funkční a estetické snesl vysoká měřítká hodnocení.“³⁶⁴ Náklad na celou stavbu čítal 46 milionů korun. Divadlo bylo schopno přivítat 800 diváků.³⁶⁵

Práce na stavbě divadla byly zahájeny 1. května roku 1960.³⁶⁶ Původně se předpokládalo, že divadlo bude dokončeno v roce 1964,³⁶⁷ však výstavba se protáhla až do

³⁵⁴ Zdeněk Vyhlídal, Nový stánek pro Thálii, *Svobodné slovo* XXIII, 1967, č. 314, 14. 11.

³⁵⁵ Budova vznikla roku 1936 podle projektu Vladimíra Karfíka v roce 1936.

³⁵⁶ Ladislava Horňáková, Projekt Divadla pracujících v Gottwaldově, *Prostor Zlín*, 2015, č. 1, s. 44.

³⁵⁷ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 7, cit.

³⁵⁸ Autorem stavby, vybudované v letech 1939 – 1941, byl Miroslav Lorenc.

³⁵⁹ Josef Maliňák, Slovo o novém divadle tentokrát historicky, *Naše pravda* XXIII, 1967, č. 85., 24. 10., s. 2.

³⁶⁰ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 7, cit.

³⁶¹ Např. František Lydie Gahura či Jan Sokol.

³⁶² Miroslav Řepa, Divadlo pracujících, in: Pavel Novák, *Zlínská architektura 1950 – 2000*, Zlín 2008, s. 86.

³⁶³ František Rozhon již tehdy několik let pracoval ve Stavoprojektu.

³⁶⁴ Miroslav Řepa, Divadlo pracujících (pozn. 362), cit. s. 86.

³⁶⁵ *Ibidem*, s. 87.

³⁶⁶ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 7.

³⁶⁷ Jiří Martišek, Zahájili jsme stavbu Divadla pracujících (pozn. 349), s. 2.

roku 1967.³⁶⁸ Stavění divadla se neobešlo bez komplikací. Zavinily je reorganizace krajů a nedostatek finančních prostředků.³⁶⁹ Naštěstí se na stavbě pokračovalo díky těm, co se na stavbě podíleli a místním i okresním orgánům, však za pomalejšího tempa.³⁷⁰

Architekti se snažili o jednoduchý prostor, kde se bude dát dobře orientovat.³⁷¹ V přízemí se nachází foyer, zdobí ho nástěnná malba od Miroslava Holuba. Po stranách foyeru jsou úseky se sníženým stropem, které objímají zaoblenou stěnu hlediště. V přízemí se také nachází dva bufety, které zdobí gobelíny od Vladislava Vaculky. Dvojramennými, samonosnými schodišti může návštěvník z foyeru vystoupat do druhého patra, kde najde fresku od Miroslava Holuba. [116] V hlavní budově se dále vyskytuje hlediště s podiem vejcovitého tvaru, šatny, pracovní a sociální zařízení pro uměleckotechnický provoz, zkušebny činoherní i operní, sborová zkušebna a tělocvična.³⁷² Do menší tzv. pomocné budovy s vlastním vstupem byly situovány administrativní místnosti, ústřední sklady dekorací, malírna a truhlárna.

5. 2. Soutěž na výzdobu Divadla pracujících

Výtvarná výzdoba vznikla za úzké spolupráce architektů s výtvarníky.³⁷³ Od počátku projektanti budovy zamýšleli vyzdobit divadlo uměleckými díly, které se měly stát nedílnou součástí budovy. Z tohoto důvodu odmítali myšlenku, aby se jakýkoliv umělecký předmět dodatečně aranžoval.³⁷⁴ Aby dosáhli vyhotovení kvalitní a originální výzdoby, přistoupili k vypsání anonymní celostátní soutěže. K provedení zakázek menších rozměrů komise vybrala výtvarníky tzv. mimo soutěž.

Vypsání samotné soutěže předcházelo hodně záležitostí – zvolení ideové rady, složení poroty, vypsání soutěžních podmínek a mnoho dalších. Její důležitost byla již zjevná díky členům hodnotící komise, ve které se vyskytovala přední jména soudobé výtvarné kultury.

---

³⁶⁸ Ladislava Horňáková, Projekt Divadla pracujících v Gottwaldově (pozn. 356), s. 46.

³⁶⁹ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 7.

³⁷⁰ Josef Maliňák, Slovo o novém divadle tentokrát historicky (pozn. 359), s. 2.

³⁷¹ Miroslav Řepa, Divadlo pracujících (pozn. 362), s. 86.

³⁷² Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 7.

³⁷³ Miroslav Řepa, Divadlo pracujících (pozn. 362), s. 86.

³⁷⁴ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 7.

Nejprve musel být zvolen orgán, který by dohlížel nad celou organizací soutěže i nad jejím ideologickým zaměřením. Rada MěstNV podala návrh³⁷⁵ 18. února roku 1961 na ustavení ideové rady pro výzdobu Divadla pracujících, jež měla být složená z odborníků potřebných odvětví, zástupců uměleckých svazů a zástupce KNV.³⁷⁶ Předpokládaná úloha tohoto seskupení, které mělo dbát na dodržování myšlenkové podstaty, spočívala ve vymezení jasného ideového záměru, sjednocení obsahu a smyslu výtvarné výzdoby. Ideová rada vyjadřovala své poznámky a upozornění po celou dobu při zpracovávání prováděcího projektu a při vlastní výstavbě divadla.³⁷⁷

Schůze ideové rady se uskutečnila ve Zlíně 30. srpna v roce 1961.³⁷⁸ Na ní byl oficiálně schválen její statut, složení, postavení, poslání a také byly projednány jednotlivá zadání výzdoby a podmínky soutěže. Ideová rada byla jmenována „poradním orgánem rady okresního národního výboru, který za svoji činnost odpovídá.“³⁷⁹ Podílela se na přípravě tematických úkolů a soutěžních podmínek souvisejících s výtvarnou výzdobou divadla. Tudíž nesla odpovědnost za provedení umělecké výzdoby a rovněž dohlížela na dosažení jejích požadovaných kvalit. Rada ONV zvolila do čela ideové rady Karla Vysloužila³⁸⁰ a na pozici tajemníka jmenovala Josefa Inochovského.³⁸¹

Mezi členy ideové rady patřili Bronislava Gabrielová, Miloš Kalenda, Alois Lhotský, Jan Habarta, Zdeněk Kovář, Svatopluk Turek, Zdeněk Hybler, Adolf Zikmund, Ladislav Pitrocha, Ing. Rozkošný, arch. Šrubař, Ing. arch. Zavřel, Ing. akad. arch. Miroslav Řepa, akad. arch. František Rozhon, arch. Josef Crhák, akad. arch. Zdeněk Plesník, Milan Smýkal, Anna Urbářová, Karel Bzůra, Josef Dohnálek a Rudolf Klinkovský.³⁸² Někteří členové ideové rady byli zvoleni i do soutěžní poroty, popřípadě jejích náhradníků.

Ještě před oficiálním vypsáním soutěže na výzdobu Divadla pracujících proběhlo 17. března roku 1962 jednání tajemníka ideové rady Josefa Inochovského a architekta budovy nového zlínského divadla, Miroslava Řepy. Řešili organizaci soutěže a rozdělení úkolů,

---

³⁷⁵ Tento úkol jí uložila rada KNV v Brně dne 27. prosince roku 1960.

³⁷⁶ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

³⁷⁷ Ibidem.

³⁷⁸ Ibidem.

³⁷⁹ Ibidem 5, cit.

³⁸⁰ Člen rady ONV a předseda školské a kulturní komise ONV.

³⁸¹ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

³⁸² Ibidem.

k nimž patřilo sestavení poroty, medializaci vyhlášení soutěže i soutěžních podmínek³⁸³ či projednání organizace budoucí výstavy soutěžních návrhů.³⁸⁴

Ustanovení poroty a jejích náhradníků se odehrálo 18. dubna roku 1962.³⁸⁵ Volbu předsedy vyhrál všemi získanými hlasy Milan Smýkal, ředitel Oblastního muzea a post místopředsedy získal Karel Heger. Sekretářem se stal Miloš Kalenda.³⁸⁶ Ostatními členy poroty byli Drahoslav Hnilica³⁸⁷, Karel Vysloužil³⁸⁸, arch. Josef Crhák³⁸⁹, Alois Lhotský³⁹⁰, Milan Stýkal³⁹¹, akad. malíř a grafik Josef Flejšar, akad. sochař Karel Hladík, akad. malíř Josef Liesler, akad. sochař Vincenc Makovský, Ing. arch. Miroslav Řepa, akad. malíř Vladimír Sychra, akad. sochař Ladislav Zívr, akad. malíř Alois Fišárek³⁹² a Miloš Tomek³⁹³. Mezi náhradníky se řadili Josef Inochovský³⁹⁴, Miloš Kalenda³⁹⁵, Ing. arch. Vojtěch Šrubař³⁹⁶, Josef Vališ, Dr. Michal Plánka³⁹⁷, akad. malíř Vladimír Hroch, akad. malíř Bohdan Lacina, akad. arch. František Rozhon a akad. sochař Jindřich Wielgus. Porota tedy celkově čítala šestnáct členů, z nichž 9 se řadilo k výtvarným umělcům. Náhradníků bylo jedenáct, ti se také účastnili jednotlivých schůzí.³⁹⁸

Na tomto zasedání projednali soutěžní podmínky již připravené ideovou radou a také otázky týkající se organizace. Vykonali menší změny týkající se termínů odevzdání soutěžních návrhů³⁹⁹ a podmínek úkolů.⁴⁰⁰

Celostátní anonymní soutěž na výzdobu Divadla pracujících byla vypsána dne 1. května roku 1962⁴⁰¹ radou MěstNV v Gottwaldově.⁴⁰² Ideová rada s porotou stanovili konec soutěže na den 1. října roku 1962.⁴⁰³ Na později dodané návrhy nebyl brán zřetel.

---

³⁸³ Tento úkol měl zajistit ČFVU.

³⁸⁴ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

³⁸⁵ Ibidem.

³⁸⁶ Ibidem.

³⁸⁷ OV KSČ Gottwaldov.

³⁸⁸ ONV Gottwaldov.

³⁸⁹ Okresní investorský útvar Gottwaldov.

³⁹⁰ Divadlo pracujících Gottwaldov.

³⁹¹ Ideová rada.

³⁹² Zvolen členem poroty z dosavadních náhradníků.

³⁹³ Za odbor scénografie.

³⁹⁴ ONV Gottwaldov.

³⁹⁵ MěstNV Gottwaldov.

³⁹⁶ KIÚ Brno.

³⁹⁷ Ředitel oblastní galerie Gottwaldov.

³⁹⁸ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

³⁹⁹ Termín odevzdání návrhů byl přesunut z 30. září 1962 na 1. října 1962.

⁴⁰⁰ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

⁴⁰¹ K tomuto dni musely být zveřejněny informace o vypsání soutěže i podmínkách zúčastnění v dobovém tisku.

⁴⁰² Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

⁴⁰³ Ibidem.

Mezi hlavní soutěžní disciplíny patřily monumentální skulptura před budovou divadla, monumentální mozaika pro průčelí vstupní haly divadla, plastika na kašně v parku za divadlem a dekorativní textilní opona pro jeviště. Cílem soutěže bylo získat takové návrhy, jež by vykazovaly kvalitu po všech uměleckotechnických stránkách.⁴⁰⁴

Ideová rada nazvala celý soutěžní koncept výtvarné výzdoby „Uměním ke komunismu“. Její pojetí stanovila takto: „Výtvarná výzdoba nového divadla má podtrhovat charakter divadla socialistického, stejně jako skutečnost, že již v příštích desetiletích bude sloužit společnosti komunistické. Tvůrčím motivem je rovněž podíl socialistické kultury na výstavbě současného socialismu, na jehož prahu stojíme. Neopomíjíme ani závažnosti odkazu stěžejních zjevů naší pokrokové divadelní minulosti. Nové divadlo se má stát svými prostory kulturním centrem našeho města a širšího okolí.“⁴⁰⁵ Ústřední heslo úzce souvisí s názvem samotné instituce – Divadla pracujících, který „už sám o sobě nese část myšlenkové podstaty. Nelze opomíjet ani fakt, že naše město nese jméno soudruha Gottwalda, ani to, že je městem převážně mladých lidí.“⁴⁰⁶ Svázanost ideologického zaměření s komunismem a socialistickým realismem dokazuje strnulé poměry ve Zlíně. Však během následujících let se charakter soutěže postupně odklonil od politicky motivovaného přístupu. Soutěžní návrhy se začaly formálně osvobozovat od původního konceptu „ruku v ruce“ s táním doby a začalo do nich proudit soudobé progresivní výtvarné směřování.

V soutěžních podmínkách bylo u každého zadání předepsané téma, určený materiál, měřítko modelů, rozměry definitivního díla a maximální finanční rozsah dohromady s honorářem. Návrhy, jež porota ohodnotila obnosem minimálně 3000 Kčs, spadaly do vlastnictví vypisovatele soutěže. Naopak výtvarníkům umístěných na prvních třech místech bylo autorské právo ponecháno.⁴⁰⁷

Uchazeči, jejichž počet byl neomezený, posílali⁴⁰⁸ své soutěžní návrhy anonymně.⁴⁰⁹ Každý projekt musel nést označení tzv. soutěžní značkou a na obálce musel být uveden nápis „Soutěž pro divadlo v Gottwaldově“.⁴¹⁰

Příloha s průvodní zprávou, která obsahovala koncept, technologický popis a přibližný rozpočet uměleckého úkolu, představovala nedílnou složku odeslaného návrhu. Možná účast

---

⁴⁰⁴ Ibidem.

⁴⁰⁵ Ibidem, cit.

⁴⁰⁶ Ibidem, cit.

⁴⁰⁷ Ibidem.

⁴⁰⁸ Jméno a adresa soutěžícího měla být uschována v uzavřené obálce v balíku se soutěžním návrhem.

⁴⁰⁹ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

⁴¹⁰ Ibidem, cit.

byla také podmíněna čs. státní příslušností či alespoň dlouhodobým pobytem na území ČSR.⁴¹¹

Soutěž na výzdobu Divadla pracujících ve Zlíně vzbudila ohromný zájem ze strany umělců. Přihlásilo se do ní více jak 130 výtvarníků,⁴¹² mezi nimiž zazněla významná jména, která udávala směr soudobého umění. Byly to osobnosti jako Jiří John, Adriena Šimotová, Stanislav Kolíbal, Ida Vaculková, Vladislav Vaculka, Eva Kmentová, Josef Klimeš, Olbram Zoubek, Zdeněk Šutera, Jiří Jaška, Jan Koblasa, Josef Vajce, Andrej Rudavský, Jan Hendrych, Luděk Havelka a mnoho dalších.

Už od počátku soutěže se zamýšlelo uspořádat výstavu soutěžních návrhů ve výstavním sále v Domě umění. Přehlídku zorganizovali MěstNV a Oblastní galerie výtvarného umění v termínu od 21. října do 18. listopadu roku 1962.⁴¹³ [117,118] Předpokládalo se, že při vernisáži budou vyhlášeni vítězové a na výstavě se představí všechny zasláné návrhy.⁴¹⁴ Nastaly však neočekávané komplikace s výběrem vítězných projektů. Nedostačující prostory Domu umění nedovolily představit všechny skici a modely. Nelehkou situaci zaměstnanci galerie s MěstNV vyřešili tak, že vystavili jen nejlépe hodnocené návrhy.⁴¹⁵

5. 2. 1. Monumentální plastika před budovou Divadla pracujících

Plastika před budovou byla jedním z nejdůležitějších zadání, jelikož měla být reprezentativním dílem, které přivítá návštěvníka divadla. Architekti na ni kladli největší důraz a jejich cílem i představou bylo „předznamenat průčelí nového divadla úvodní plastikou, která by dokumentovala úzkou souhru všech umění v tomto kulturním stánku.“⁴¹⁶

Soutěž na úvodní sochu obeslalo svými návrhy 36 umělců, mezi které řadili přední osobnosti současného sochařství, Eva Kmentová, Vladimír Janoušek, Andrej Rudavský, Luděk Havelka, Olbram Zoubek, Jiří Jaška, Josef Klimeš, Sylva Jílková-Lacinová a další.⁴¹⁷

Tento sochařský úkol měl znázornit „smělou perspektivu nedalekého komunistického a atomového věku spolu se symbolem umění a jeho funkce v životě citu a krásna. Svými do

---

⁴¹¹ Ibidem.

⁴¹² (kp), Jak bude vyzdobeno DP?, *Naše pravda* XVIII, 1962, č. 95, 27. 11., s. 4.

⁴¹³ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

⁴¹⁴ Ibidem.

⁴¹⁵ Ibidem.

⁴¹⁶ O co umění vždy usilovalo. Plastika před divadlem, *Naše pravda* XXIII, 1967, č. 88, 3. 11., cit. s. 2.

⁴¹⁷ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5, Zápisy A) ideové rady B) umělecké poroty.

jisté míry monumentálními rozměry má být hodnou naší velké doby, která je na prahu jen ještě slavnějších zítřků.“⁴¹⁸ Určený námět měla plastika zobrazit pomocí symbolů.⁴¹⁹

Horizontálně řešená budova si vyžadovala vícehledovou sochu vertikálního pojetí. Její výška však nesměla přesáhnout 9 metrů. Pozadí plastice tvořilo průčelí se skleněnou plochou členěnou hliníkovými lištami. Částka za realizaci i honorář umělce nesměla být vyšší než 400 000 Kčs.⁴²⁰ Původně vypsání ceny a odměny za nejlépe umístěné návrhy sestávaly ze tří ocenění: I. cena – 20 000 Kč, II. cena – 15 000 Kč, III. cena – 8 000 Kč. Na odměny dalších hodnotných návrhů, které se neumístily, měla být věnována částka 12 000 Kčs.⁴²¹

Umělci pojali zadání různými způsoby, však bohužel ne vždy se dodržovali stanovené zadání.

Eva Kmentová, členka průkopnické tvůrčí skupiny Trasa, označila svůj soutěžní návrh heslem Znění.⁴²² Sochu, jež měla v úmyslu vytvořit ze svařovaných kovových menších dílů⁴²³ se zlacenými detaily, pojala však nevýrazně vertikální řešením. Koncept měl představovat kulturu „s dramatickým motivem znění.“⁴²⁴

Vladimír Janoušek se držel zadání ideové rady. Usiloval o nalezení nové a netradiční symboliky. Konečnou verzi plastiky nazvané Křídla zamýšlel vyrobit z měděného či zlaceného plechu, popř. skelného laminátu, na ocelové kostře.⁴²⁵ Andrej Rudavský hodlal vytvořit sochu stručných tvarů z plechu o síle 3 mm.⁴²⁶

Proběhla celkem tři soutěžní kola. Rozhodovalo se mezi návrhy Křídla od Vladimíra Janouška a Srdce ve čtverci od Andreje Rudavského. Vítěz však nebyl vybrán. Oba autoři získali druhou cenu a každý finanční ohodnocení 11 500 Kčs. Zanedlouho byla vypsána nová, již neanonymní soutěž, při které byli vyzváni porotou vybraní sochaři.

---

⁴¹⁸ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5, cit.

⁴¹⁹ Ibidem.

⁴²⁰ Ibidem.

⁴²¹ Ibidem.

⁴²² Její návrh byl vyřazen v druhém kole.

⁴²³ Z mědi, mosaze a bronzu.

⁴²⁴ MZA Brno, Fond G 618 Oblastní galerie Zlín, Karton 8, Návrhy na výzdobu Divadla pracujících – plastika před DP 1962, cit.

⁴²⁵ Ibidem.

⁴²⁶ Ibidem.

5. 2. 1. 1. Omezená neanonymní soutěž na monumentální plastiku před budovu Divadla pracujících

Vzhledem k neúspěšné předchozí soutěži na monumentální plastiku před budovu Divadla pracujících, vypsal Jihomoravský krajský národní výbor - odbor školství a kultury v Brně společně se SČSVU v Praze novou soutěž.⁴²⁷ Tentokrát byla neanonymní. Výzvu k účasti obdrželi Stanislav Hanzík, Stanislav Vajce, Andrej Rudavský, Jan Hendrych, Josef Jankovič, Valerián Karoušek a Vladimír Janoušek. Přizvaní sochaři získali honorář čítající 3000 Kčs. Mohli se přihlásit i umělci bez pozvání, ti ale neobdrželi žádnou finanční odměnu za účast.⁴²⁸

Monumentální plastiku, která měla sloužit k reprezentaci budovy, nesvazovalo již žádné přesně vymezené téma. Umělcům „nechali naprosto volné ruce“ ve volbě tématu. Odklon od původního socialistického námětu dokazuje uvolnění dobových poměrů. Umělci mohli do navrhovaného díla vložit vlastní myšlenky i kreativitu. Naskytla se možnost umístit plastiku kdekoli v průčelí divadla.

Do soutěžní poroty patřili Drahoslav Hnilica,⁴²⁹ Antonín Vaněk,⁴³⁰ Karel Heger,⁴³¹ arch. Josef Crhák,⁴³² Milan Smýkal,⁴³³ akad. sochař Vincenc Makovský, akad. sochař Stanislav Kolíbal, akad. sochař Bedřich Stefan, akad. sochař Ladislav Zívř, akad. sochař Jiří John, akad. malíř Josef Flejšar, Ing. arch. Miroslav Řepa a akad. malíř Juraj Krén. Za náhradníky byli vybráni Miloš Kalenda,⁴³⁴ Josef Inochovský,⁴³⁵ Arch. Syrovátka,⁴³⁶ akad. malíř Alois Fišárek, akad. malíř Vladimír Hroch, akad. malíř František Ronovský, akad. sochař Stanislav Mikuláščík, Michal Plánka⁴³⁷ a akad. sochař Vladimír Kompánek. Práci sekretáře poroty vykonával Čeněk Aufgewack⁴³⁸ a jeho zástupcem byl Josef Inochovský.

Počátek soutěže byl stanoven na 1. září roku 1965. Zájemci mohli své návrhy posílat nejpozději do 31. března roku 1966.⁴³⁹ Porota se sešla ke zhodnocení návrhů dříve, již 3.

---

⁴²⁷ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

⁴²⁸ Ibidem.

⁴²⁹ OV KSČ.

⁴³⁰ ONV.

⁴³¹ MěstNV Gottwaldov.

⁴³² OIÚ Gottwaldov.

⁴³³ Ideová rada.

⁴³⁴ KNV Gottwaldov.

⁴³⁵ ONV Gottwaldov.

⁴³⁶ KIÚ Brno.

⁴³⁷ Ředitel Oblastní galerie v Gottwaldově.

⁴³⁸ MěstNV Gottwaldov.

⁴³⁹ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

března.⁴⁴⁰ Nevhodné návrhy byly obezřetným výběrem vyloučeny ze soutěže během tří kol. Projekty porota vyřazovala na základě nevyhovujícího a neuspokojivého vypracování, svým pojetím nesplňovaly předpokládané účely nebo se nehodily do určeného prostoru ani k budově. Do třetího kola postoupili účastníci Alois Sopr, Jan Hendrych, Luboš Moravec a Josef Vajce. Porota nakonec rozhodovala mezi dvěma posledními jmenovanými. Zvítězil nakonec návrh akad. sochaře Luboše Moravce, který představoval „Létající múzu“, vznášející se abstrahovanou postavu.⁴⁴¹ Antonín Grůza vzpomíná, že Vincenc Makovský se vyjádřil o Moravcově soše „To není socha, to je kabát na ramínkách“.⁴⁴² Prof. Bedřich Stefan k návrhu Josefa Vajceho „Sedící figura“ řekl, že by socha mohla být instalována na opačnou stranu divadla, kde by byl podpořen její intimní ráz.⁴⁴³ K tomu se nakonec nepřistoupilo. Porota se vyjádřila k vítěznému projektu Luboše Moravce velmi kladně: „Základní koncepce návrhu je pro umístění vhodná a nejlépe vyhovuje záměru úvodní plastiky a má předpoklady dobrých vztahů k architektuře budovy.“⁴⁴⁴ Na druhém místě se umístil akad. sochař Josef Vajce⁴⁴⁵ a na třetí pozici akad. sochař Jan Hendrych.⁴⁴⁶

Autor vítězného návrhu našel svou inspiraci v úvahách o obdobích lidských dějin: „Všechno umění vždy v minulosti usilovalo o povznesení člověka, o jeho citové obohacení a posilu v jeho běžném životě. Staré antické mýty a báje se zmiňují o Prometheovi, který přinesl lidstvu oheň, ta potřebný člověku. A nakonec myšlenka soudobá: člověk po splnění svých cílů se nespokojuje s tím, co mu poskytuje život na zemi, ale odvážně proniká do vesmíru, aby si přiblížil vzdálené světy.“⁴⁴⁷

Plastika „Létající múza“ byla osazena do průčelí divadla na přelomu října a listopadu roku 1967.⁴⁴⁸ Podle dobového tisku vzbudila velký ohlas.

Luboš Moravec [119–121] vyjádřil ve svém díle touhu člověka po poznání a osvobození v podobě vznášející se postavy, která proniká skrz mraky. V silně abstrahované ženské figuře si pohrával s texturou materiálu a vzdušnost sochy podpořil několika otvory. Konečná podoba díla tvoří organický protipól moderní budově, která navazuje na zlínský funkcionalismus.

---

⁴⁴⁰ Ibidem.

⁴⁴¹ Byla mu udělena výhra 7000 Kčs.

⁴⁴² Informaci mi sdělil Antonín Grůza v Ostravě 21. 7. 2015.

⁴⁴³ MZA Brno, Fond G 618 Státní galerie Zlín, Karton 8, Soutěž na výzdobu Divadla pracujících 1962 - 1966.

⁴⁴⁴ Ibidem, cit.

⁴⁴⁵ Získal výhru 5000 Kčs.

⁴⁴⁶ Získal výhru 3500 Kčs.

⁴⁴⁷ O co umění vždy usilovalo. Plastika před divadlem (pozn. 416), cit. s. 2.

⁴⁴⁸ Ibidem, cit. s. 2.

5. 2. 2. Monumentální mozaika pro průčelí vstupní haly divadla

Do soutěže o realizaci původně zamýšlené skleněné mozaiky, jejíž umístění bylo určeno do vestibulu divadla, se přihlásilo 26 účastníků, například umělkyně působící ve skupině UB 12 Adriena Šimotová⁴⁴⁹ či přední moravští výtvarníci Vladislav Vaculka a Alois a Zdeněk Šuterovi.⁴⁵⁰ Soutěžní zadání znělo, že „má vyjádřit smysl kultury v životě lidu a podíl kultury na lidském pokroku. Ústřední dominantou mozaiky bude myšlenka, že lidská práce a kultura vede lidstvo ke smělým zítřkům, ke komunismu.“⁴⁵¹ Zároveň měla vyobrazit „plody socialismu a dát představu hojnosti a štěstí příští éry komunismu a věčného míru. Nechť svou tvůrčí fantasií, obsahem, barvou i kompozicí, dá představu slunných zítřků našeho národa i lidstva.“⁴⁵²

Monumentální dílo mělo být nepřerušným pásem na zdi zaoblené dispozice. Vzdouvání mozaiky vybízelo navodit dojem vítání návštěvníků. Ideová rada u tohoto okruhu doporučila řešení zadání, „aby část námětu vyjádřená smyslem kultury v životě lidu vyplňovala levou stranu a druhá část námětu, vyjadřující podíl kultury na lidském pokroku, tvořila pravou část, střední část vystupující do prostoru by byla ponechána ústřední dominantě mozaiky.“⁴⁵³ Výdaje za hotové dílo i práci výtvarníka mohly činit nanejvýš 300 000 Kčs.

V úloze mozaiky pro čelní stěnu vestibulu získal první místo návrh s názvem „Slunce“ od dvojice Zbyňka Slavíčka a Milana Obrátla. Na druhém místě skončil Zdeněk Holub⁴⁵⁴ a na pozici za ním Alois a Zdeněk Šuterovi^{455, 456}.

V prvotním konceptu, kterým Zbyněk Slavíček s Milanem Obrátlem obeslali soutěž, stanovili monumentální pojetí s nevýraznou barevností. Svým dílem chtěli zachovat vzdušný a prosvětlený prostor a podpořit architektonické vyznění interiéru. Návrh doplnili vlastním sloganem: „Ve jménu života, radosti z krásy“, který souvisel s celkovým pojetím.⁴⁵⁷ Oba umělci přemýšleli nad prostorem v plném povelu, kdy se lidé budou pohybovat v hale. Uvědomovali si riziko pocitu stísnění, proto se v mozaice vyhnuli zobrazení lidských postav. Slunce pro ně znamenalo symbol života a radosti, stejně jako umění – poezie a hudba –

---

⁴⁴⁹ Značka Modrý trojúhelník, získala odměnu 2 000 Kčs.

⁴⁵⁰ Značka „M M M“, získali třetí cenu.

⁴⁵¹ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5, cit.

⁴⁵² Ibidem.

⁴⁵³ Ibidem, cit.

⁴⁵⁴ Návrh označil heslem „Lukáš“.

⁴⁵⁵ Návrh označili heslem „Slunce“.

⁴⁵⁶ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5, Zápisy A) ideové rady B) umělecké poroty.

⁴⁵⁷ MZA Brno, Fond G 618 Státní galerie Zlín, Karton 9, Návrhy na výzdobu Divadla pracujících – výzdoba vestibulu mozaika.

poskytovalo pocit štěstí. Tento výjev autoři plánovali zobrazit v levé části. Na pravé straně zamýšleli znázornit pomocí metafory pocit úspěšné a radostné budoucnosti.⁴⁵⁸

V prosinci roku 1964 komise shledala návrhy jako definitivní a výtvarníci mohli přistoupit k jejich realizaci. Zbyněk Slavíček a Milan Obrátil realizovali mozaiku za pomoci odborníka na tuto techniku, Aloise Kudláčka, který býval vedoucím mozaikářské dílny Uměleckých řemesel.⁴⁵⁹ Na základě rozhodnutí komise mozaika měla být dokončena do konce prvního čtvrtletí roku 1967.⁴⁶⁰

Definitivní dílo osazené v interiéru divadla měří na výšku 3 metry a na šířku 30 metrů.⁴⁶¹ [122] Mozaika byla seskládána z přírodních kamenů místo původně zamýšleného skla. Představuje motivy lidských postav, které ztratily svou původní podobu a proměnily se do nepravidelných geometrických tvarů. Hnědé a béžové odstíny působí v prostoru vestibulu nenásilným dojmem a vhodně doplňují celý interiér.

5. 2. 3. Plastika na kašnu v parku za Divadlem pracujících

Pro soutěž na vyhotovení plastiky na kašnu za divadlem se přihlásilo více jak čtyřicet sochařů. Mezi zúčastněné patřili velmi významní sochaři Luboš Moravec,⁴⁶² Luděk Havelka⁴⁶³, Jaroslav Šajn a Miroslav Chlupáč.

Úkolem bylo vytvořit sochu či sousoší v posedu, která bude s vodní nádrží tvořit jednotu.⁴⁶⁴ Konečné figurální dílo mělo poeticky zpodobnit „krásu a mládí, obrazně ono nadcházející „mládí světa“.“⁴⁶⁵ Výběr materiálu byl široký, autor mohl volit mezi kovem, mramorem, vápencem i jejich případnými kombinacemi.⁴⁶⁶ Ideová rada určila rozměr figury přibližně dva a půl metru, pokud by se jednalo o sousoší, bylo možné velikost postav zmenšit. Celková částka sochy i s honorářem umělce nesměla být vyšší než 100 000 Kčs.

Proběhly dvě kola soutěže. V druhém kole porota vyřadila sochaře Jindřicha Wielguse, jehož sochu spářovala spíše vhodnou pro interiér, dále návrh Jana Habarty,

---

⁴⁵⁸ Ibidem.

⁴⁵⁹ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5, Zápisy A) ideové rady B) umělecké poroty.

⁴⁶⁰ MZA Brno, Fond G 618 Státní galerie Zlín, Karton 8, Soutěž na výzdobu Divadla pracujících 1962 – 1966, cit.

⁴⁶¹ Ladislava Horňáková, Umělecká výzdoba divadla, s. 71, in: Iva Mikulová – Marcel Sladkowski, Městské divadlo Zlín. 70 sezon, Zlín 2015.

⁴⁶² Poslal návrh pod heslem „Mládí“, získal odměnu 2 500 Kčs.

⁴⁶³ Svůj návrh přihlásil do soutěže s názvem „Slunce“.

⁴⁶⁴ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

⁴⁶⁵ Ibidem.

⁴⁶⁶ Ibidem.

regionálního umělce a vyučujícího na Střední uměleckoprůmyslové škole, který označila za nejednotný, kompozičně nedořešený. Porota jednomyslně zvolila vítězným návrhem Miroslava Chlupáče i její součást, plasticky řešenou zeď od sochaře Čestmíra Janoška, v květnu roku 1963.⁴⁶⁷ V listopadu roku 1965 proběhla schůze, na které se řešil stav rozpracované sochy a termín odevzdání. Autor měl hotovou sochu doručit nejpozději do druhého čtvrtletí roku 1966.⁴⁶⁸

Osazená socha, zhotovená Miroslavem Chlupáčem, který patřil do skupiny Máj, představuje lidské torzo. [123–125] Kašnu ze zadní strany obepíná strukturálně pojednaná stěna od významného sochaře Čestmíra Janoška. [126] Je nerovnoměrně zdobená táflováním a nepravidelným uspořádáním plastických prvků. [127,128] Z dnešního pohledu je zajímavé, že přes dobovou nelibost k informelu, bylo zhotovení tohoto díla, sloužícího reprezentačnímu účelu, oficiálně povoleno.

5. 2. 4. Dekorativní textilní opona pro jeviště Divadla pracujících

Do soutěže na realizaci opony se přihlásilo 14 zájemců, k nimž se řadili Inez Tuschnerová, Miroslav Šimorda, František Malý, Hana Lendrová či Milan Hložek a jiní.⁴⁶⁹

Oficiální zadání opony znělo: „Opona v podstatě jednobarevná, bude dílem výtvarně textilním. Ve svém celku má být výtvarná výzdoba nového divadla hodnou naší velké epochy.“⁴⁷⁰ Od zvoleného materiálu opony se očekávala vysoká kvalita. Pro její předpokládanou velkou hmotnost i velikost⁴⁷¹ musela mít zvolená textilie patřičnou pevnost a odolnost. Zvoleným materiálem měla být tkaná látka, jež byla prošívaná kovovými, případně skleněnými nitěmi. Předepsaný byl tzv. „zesílený okraj vybíhající z osnovy pro zavěšení na konstrukci s nůžkovým systémem.“⁴⁷² Jednalo se o dekorativní oponu, jejíž barevnost měla souznít s interiérem hlediště. Byly jí určeny dvě základní úlohy, uzavřít hlediště a v jistých momentech při představení hrát roli horizontu, nebo-li poskytnout vhodné pozadí.⁴⁷³

---

⁴⁶⁷ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5, Zápisy A) ideové rady B) umělecké poroty.

⁴⁶⁸ MZA Brno, Fond G 618 Státní galerie Zlín, Karton 8, Soutěž na výzdobu Divadla pracujících 1962 – 1966.

⁴⁶⁹ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5, Zápisy A) ideové rady B) umělecké poroty.

⁴⁷⁰ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5, cit.

⁴⁷¹ Šířka opony – 21m, výška opony – 10m vč. zesíleného okraje. Celková potřeba řasené textilie 315 m².

⁴⁷² Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5, cit.

⁴⁷³ MZA Brno, Fond G 618 Státní galerie Zlín, Karton 9, Návrhy na výzdobu Divadla pracujících – opona DP 1962.

Vítězem této disciplíny se stala Hana Lendrová, která zaslala návrh do soutěže pod heslem HSM 50. Oponu realizovala ve spolupráci se Sylvou Řepkovou a M. Kotínskou. Druhým místem byla oceněna Inez Tuschnerová⁴⁷⁴ [129] a třetí cenu získal Milan Hložek^{475 476}.

Průvodní zpráva Hany Lendrové sděluje, že pro oponu zamýšlela zvolit modrofialové zbarvení. Zvolila techniku ručně tkaného závěsu ze směsi vlny a hedvábí. Při nasvícení a zhasnutí plošky vytvořené ve fosforeskujícím materiálu vytvoří světelné efekty.⁴⁷⁷

Ke schválení konečného návrhu opony došlo v květnu roku 1963.⁴⁷⁸ Její následné zhotovení se stalo nelehkým úkolem, jelikož nebylo možné ji vyrobit tradičním způsobem. Kvůli snaze minimalizovat váhu opony proběhlo několik technických zkoušek. Pro utkáni opony musel být sestaven speciální stav. Autorky použily k výrobě opony vlněné příze v základní červenofialové barvě v kombinaci s tzv. kobercovou vlnou uran. Do této směsi byly vpleteny lněné šňůrky tmavě modré barvy. Zlatého a stříbrného lurexu použily za účelem dosažení lesklých zlatých a stříbrných efektů. Vznikla tkanina s výrazně strukturálním povrchem. Celková plocha opony dosáhla 310 m² a hmotnosti více jak 500 kg.⁴⁷⁹ Opona se dělila na dvě části o rozměrech 10 m výšky a 15,5 m šířky.⁴⁸⁰ Konečné umělecké dílo splnilo všechny technické i vizuální požadavky, které na něj byly kladeny. [130]

5. 2. 5. Nástěnná malba ve foyeru Divadla pracujících

Malba ve foyeru divadla měla spletitý vývoj. Podobně jako u úvodní plastiky před budovou divadla se nepovedlo na první pokus vybrat vhodného adepta pro realizaci díla. Původně v roce 1962 se zamýšlelo vybrat předem zvoleného výtvarníka komisí mimo hlavní soutěž.

Jednalo se o výtvarné pojednání plochy technického bloku ve foyeru Divadla pracujících o velikosti 30,6 m na 3,2 m. Ideová rada zvolila námět tří významných dob

---

⁴⁷⁴ Soutěže se zúčastnila s návrhem nazvaným „Zenit“.

⁴⁷⁵ Návrh označil heslem „7214“.

⁴⁷⁶ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5, Zápisy A) ideové rady B) umělecké poroty.

⁴⁷⁷ MZA Brno, Fond G 618 Státní galerie Zlín, Karton 9, Návrhy na výzdobu Divadla pracujících – opona DP 1962.

⁴⁷⁸ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5, Soutěž pro divadlo. Originál protokolu. Jednání poroty.

⁴⁷⁹ Josef, Fajmon, Textilní práce pro gottwaldovské divadlo, *Umění a řemesla*, 1968, č. 5, s. 176.

⁴⁸⁰ Ladislava Horňáková, Umělecká výzdoba divadla (pozn. 461), s. 71.

světového divadla. Původně se zamýšlelo zvolit pro realizaci malby techniku enkaustiky na zavěšených dřevěných plochách.⁴⁸¹

Při prvním vypsání neanonymní soutěže pověření vyzvali k vypracování tohoto výtvaru akad. malíře Jaroslava Moravce.⁴⁸² Hodlal členit kompozici do tří celků, řeckého divadla spjatého s Aristofanovou komedií, shakespearovského divadla s vybraným námětem *Sen noci svatojánské* a *Comedia dell arte*.⁴⁸³ Jeho návrh komise neodsouhlasila z důvodu nesplnění předpokládané kvality.

ČFVU a SČVU následně vypsaly neanonymní soutěž. Přihlásilo se dvanáct výtvarníků, mezi nimi byli členové tvůrčích skupin Trasa a UB 12. Mohu uvést Karla Malicha a Adrienu Šimotovou, dále také zlínského rodáka Vladimíra Jarcovjaka a lokální výtvarníky Aloise a Zdeňka Šuterovi⁴⁸⁴ a Zdeňka Holuba.⁴⁸⁵ Z přeložených návrhů postoupily až do třetího kola výtvary Karla Malicha,⁴⁸⁶ Adrieny Šimtové⁴⁸⁷ a společně vypracovaný úkol Zdeňka Holuba a Miroslava Šajna.⁴⁸⁸ Vítězem tohoto úkolu byl všemi členy komise zvolen akad. malíř Zdeněk Holub. Porota jeho malbu označila, že je „velmi kulturním výtvarným projevem a po stránce obsahové dobře promyšlena. Dílo je vhodné barevností, je poetické a má fantazii. Motivy jsou konkrétní, zmnožené dekorativním způsobem.“⁴⁸⁹

Malířská práce zhotovená ve snímatelné fresce zobrazuje tři historická období divadla prostřednictvím lidských stylizovaných figur a zoomorfních motivů. Malba podaná až téměř surrealisticky je plná nejrůznějších symbolů a vykazuje oproti mozaice mnohem výraznější barevnost. [131,132]

5. 3. Nesoutěžní výtvarné úkoly pro Divadlo pracujících

Kromě oficiální soutěže se rozhodovalo o další výzdobě nejen reprezentativních prostorů, ale také místností určených pro herce a techniky. Výběr vhodných kandidátů byl řešen mimo hlavní soutěž. Komise předběžně určila výtvarníky, kteří splňovali podmínky pro vyhotovení zamýšlených úkolů, a obeslala je nabídkou. Umělci byli vybráni dle jejich

---

⁴⁸¹ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

⁴⁸² Studoval na AVU v ateliéru prof. Vladimíra Sychry.

⁴⁸³ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

⁴⁸⁴ Získali finanční odměnu 2 000 Kčs.

⁴⁸⁵ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

⁴⁸⁶ Získal odměnu 4 000 Kčs.

⁴⁸⁷ Získala finanční odměnu 4 000 Kčs.

⁴⁸⁸ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5, Zápisy A) ideové rady B) umělecké poroty.

⁴⁸⁹ Ibidem, cit.

dosavadní praxe, například na základě zkušeností s řešením podobných zakázek.⁴⁹⁰ Miroslav Řepa a Milan Smýkal se ujali přímé komunikace s výtvarníky. Navštívili ateliéry umělců a prohlédli si jejich tvorbu. Také s nimi projednali práci na jednotlivých výtvarných zadáních a výši honorářů. Ideová náplň navázala na téma monumentálních děl „Uměním ke komunismu“.

Vladislavu Vaculkovi, významnému regionálnímu umělci a členu tvůrčí skupiny Brno 57, byla nabídnuta realizace dvou gobelínů s náměty her klasiků moravské divadelní tvorby, Gabriely Preissové a brí. Mrštíků.⁴⁹¹ Místo určené pro textilní díla Maryša a Naše pastorkyňa se nacházelo na stěnách reprezentačních bufetů u foyeru divadla.⁴⁹² Vladimír Vaculka vytvořil také gobelíny zobrazující místní tradice a zvyky, např. Jízdu králů.⁴⁹³ [133,134]

Z počátku k úkolům mimo soutěž náležela i malba do foyeru divadla, jež měla zobrazovat tři výrazné éry vývoje světového divadla. Porota doporučila Jaroslava Moravce, ale nesplnil očekávání. V nově vypsané soutěži vyhrál Zdeněk Holub.

Do foyeru architekti divadla zamýšleli umístit měděné sousoší s aplikací jiných kovů nadživotních rozměrů na téma balet. Osazení sochařského díla, skládající se ze dvou figur, mělo být na mramorovou desku. Porota navrhla pro provedení sochy Andreje Rudavského, který byl výrazným a talentovaným výtvarníkem.⁴⁹⁴

Do předpokoje slavnostních lóží byla určena dvě textilní díla s náměty dvou lidových balad Valašska a Slovácka [135], předpokládaných rozměrů šířky 2,5m a výšky 1,5m. Hana Králová, jež byla navržena porotou, provedla finální dílo technikou síťování.⁴⁹⁵

Do dvou bočních východů byly určeny dvě keramické mozaiky. Idě Vaculkové byla nabídnuta k vypracování mozaika u východu z divadla do Hřbitovní ulice. Téma se nazývalo „Cesta k zítřkům“ a týkalo se zpracování námětu týkající se rozvoje techniky. Pro druhou mozaiku, pojmenovanou „Touha člověka po ovládnutí vesmírných světů“ s plánovaným umístěním u východu do Revoluční třídy, byl doporučen keramik Pravoslav Rada.⁴⁹⁶

Vstup do budovy zdobí kromě úvodní plastiky také keramické nádoby a vázy ze slíveckého mramoru. Tvar všech šesti váz měl být rozvinut ze základního tvaru. Realizace se ujal na vyzvání poroty Jan Habarta, přední regionální sochař. [136] Pro navržení a zpracování

---

⁴⁹⁰ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

⁴⁹¹ Ibidem.

⁴⁹² Josef, Fajmon, Textilní práce pro gottwaldovské divadlo (pozn. 479), s. 172.

⁴⁹³ jepe, Výtvarníci se vyznamenali. Chvála opony, *Naše pravda* XXIII, 1967, č. 77, 16. 6., s. 2.

⁴⁹⁴ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

⁴⁹⁵ Ibidem.

⁴⁹⁶ Ibidem.

menších keramických prací do interiéru divadla⁴⁹⁷ bylo pozváno několik významných keramiček Marie Rychlíková, Děvana Mírová, Lydie Mladíková, kterou nakonec nahradil Alois Šutera.⁴⁹⁸

Prof. Zdeněk Kovář, který působil na detašovaném pracovišti v Ateliéru tvarování strojů a nástrojů pražské UMPRUM, vytvořil tepaný a svařovaný reliéf z mědi, určený nad hlavní vchod do hereckých šaten.⁴⁹⁹ Prostřednictvím postav ztvárnil tři múzy, Drama, Hudbu a Poezii. [138]

Pro vytvoření dvou fotomontáží,⁵⁰⁰ které měly zdobit společenský sál v pomocné divadelní budově, byl vybrán Vladislav Wimmer. Hlavní nápis na budově Divadla pracujících⁵⁰¹ navrhla a zhotovila Libuše Girsová.

Na vývoj jednotlivých uměleckých děl dohlíželi po celou dobu Miroslav Řepa a Milan Smýkal. Haně králové, Janu Habartovi, Vladislavu Vaculkovi, Zdeňku Kovářovi, Vladislavu Wimmerovi, Marii Rychlíkové, Děvaně Mírové, Aloisi Šuterovi a Libuši Girsové byly zadány úkoly dne 28. dubna roku 1963.⁵⁰² Všechna textilní díla zhotovili autoři ve spolupráci s koobcovými dílnami Ústředí uměleckých řemesel.⁵⁰³

5. 4. Slavnostní otevření divadla

Po mnoha letech komplikací s výstavbou i uměleckou výzdobou bylo Divadlo pracujících po všech stránkách úspěšně dokončeno. Velká událost otevření nového „kulturního stánku“ byla celostátně významná. Zlínské divadlo se stalo největší budovou neprůmyslového charakteru postavenou od roku 1945. Kolaudace stavby se uskutečnila 8. listopadu 1967.⁵⁰⁴

Oslavy započaly o den dříve, kdy proběhlo otevření speciálně jen pro ty, co spolupracovali na vzniku divadla. Za přítomnosti zástupců ministerstva stavebnictví obdrželo

---

⁴⁹⁷ Dvacet květináčů u bufetů a keramické květináče pro sestavování japonské zahrádky pod volná ramena slavnostních schodišť před divadlem.

⁴⁹⁸ O budově Městského divadla Zlín. Umělecká díla, která ji zdobí. Dokument se nachází v knihovně KGVU ve Zlíně.

⁴⁹⁹ Jiří Volejník, Profesor Zdeněk Kovář u jedné části plastiky pro nové divadlo v Gottwaldově, *Naše pravda* XXIII, 1967, č. 80, 6. 10., s. 3.

⁵⁰⁰ Námětem byly všechny druhy divadelních projevů s předními umělci o rozměrech 8,4 m x 2,7 m.

⁵⁰¹ Boční stěna při Revoluční třídě.

⁵⁰² Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 5.

⁵⁰³ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 7.

⁵⁰⁴ Ladislava Hornáková, Projekt Divadla pracujících v Gottwaldově (pozn. 356), s. 46.

několik podniků, jež se významně podílely na výstavbě, čestná uznání rady KNV⁵⁰⁵ a stejně tak i čestná uznání rady ONV a MěstNV v Gottwaldově^{506, 507}

Divadlo oficiálně zahájilo slavnostní otevření pod záštitou vlády socialistické republiky⁵⁰⁸ a účasti vládní delegace v sobotu 11. listopadu roku 1967.⁵⁰⁹ V rámci oficiálního programu byla dopoledne uspořádaná celostátní tisková konference a prohlídka divadla. Pro první představení, kterým byl chod divadla zahájen, byla vybrána hra Jánošík od Jiřího Mahena.⁵¹⁰ Po činohře následovala v Divadelním sále v hotelu Moskva i v divadelním klubu přátelská beseda.⁵¹¹ O den později se konala premiéra Loupežníka od Karla Čapka.⁵¹² Během prvních deseti dnů své existence divadlo uvedlo celkem tři premiéry, Mahenova Jánošíka, Čapkova Loupežníka a Shakespearova Mackbetha.

Otevření divadla se stalo významnou událostí, o které se psalo v nejrůznějším tisku. Recenze pohlížely na výtvarný celek divadla velmi pozitivně, ocenily provedení budovy, její výzdobu i vnitřní vybavenost.

Na vypracování projektu i k jeho realizaci byli přizváni odborníci na různé oblasti od jevištní technologie až po vzduchotechniku.⁵¹³ Architekti se snažili docílit nejen přehlednosti v prostorách divadla, ale usilovali také o sblížení diváků a herců. Proto uplatnili v sále tzv. kukátkový prostor, čehož dosáhli vejcovitým tvarem hlediště a nízkým počtem balkónů. Miroslav Řepa označil hlavní divadelní sál za amfiteátr.

Tomuto architektovi se podařilo najít v mnohaleté výstavbě divadla přínos: „na některé věci bylo trochu více času, zejména na celkové výtvarné doplnění objektu. Mohly proběhnout soutěže a všem autorům byla poskytnuta delší časová lhůta pro realizaci.“⁵¹⁴ Významnost soutěže spočívá i ve velké zájmu ze strany soutěžících, mezi kterými se vynořila

---

⁵⁰⁵ Pozemí stavby Gottwaldov, závod Sächsischer Brücken und Stahlhochbau z Drážďan (dodavatel jevištního zařízení), prostějovské ZUKOV, bratislavská Tesla, Závody průmyslové automatizace Praha, Středomoravské dřevařské závody Otrokovice a ZPS Gottwaldov.

⁵⁰⁶ Stavební správa a Správa stavomontáží staveb, deset jednotlivců z tohoto podniku a tři pracovníci Krajské inženýrské organizace.

⁵⁰⁷ (np), Zítřejší slavnostní otevření nové budovy Divadla pracujících. Velký okresní svátek, *Naše pravda XXIII*, 1967, č. 90, 10. 11., s. 4.

⁵⁰⁸ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 7.

⁵⁰⁹ Zúčastnili se ministr školství prof. Dr. Jiří Hájek, místopředsedy Výboru pro kulturu a informace dr. Miroslav Brůžek, předsedy Ústřední rady odborů Miroslav Pastyřík, delegace krajského výboru strany v čele s vedoucím tajemníkem dr. Josefem Špačkem a mnoho dalších.

⁵¹⁰ Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 7.

⁵¹¹ Událost, která se zapíše do historie nejen města a okresu. Divadlo otevřeno, *Naše pravda XXIII*, 1967, č. 91, 14. 11., s. 1.

⁵¹² Státní okresní archiv Zlín, Měst. div. Zlín č. př. 30/2003, balík 7.

⁵¹³ Kateřina Pažoutová, Divadlo ve Zlíně. Rozhovor s architektem Miroslavem Řepou, *Prostor Zlín*, 2000, červenec – prosinec, s. 52.

⁵¹⁴ Ibidem, s. 53, cit.

jména celostátního měřítka. V uměleckých porotách rozhodovaly klíčové osobnosti československého umění. Soutěži se podařilo zbořit hranice regionu a přivést do periférie vlnu nadšení.

Město Zlín získalo nejen nové divadlo, kam mohli obyvatelé města přijít za zhlédnutím divadelního představení, ale také honosné, prostorné a prosvětlené společenské prostory, které poskytly další místo k pořádání výstav, komorních koncertů i autorského čtení.

Výzdoba Divadla pracujících se jako celek velmi vydařila. Většina z realizovaných uměleckých děl dosáhla velmi progresivního charakteru. Za objekty nadprůměrné kvality lze označit sochařské práce v exteriéru kolem divadla – monumentální plastiku „Letící múza“ v průčelí budovy, zhotovenou Lubošem Moravcem a torzo za budovou divadla od Miroslava Chlupáče. Výjimečnou se také jeví strukturální zeď Čestmíra Janoška, která je ve zlínském veřejném prostoru unikátem.

6. Závěr

Události konané ve Zlíně v šedesátých letech obohacovaly zdejší kulturní život, přitahovaly do města tisk, výrazné osobnosti včetně historiků umění i umělců. Pro příklad mohu uvést Alberta Kutala, Jiřího Siblíka, Jiřího Šetlíka a členy skupiny UB 12, Vladimíra Boudníka, Josefa Lieslera, Vincence Makovského, Bohdana Lacinu, Vladimíra Sychru, Ladislava Zívra, Aloise Fišárka, Jindřicha Wielguse, Bedřicha Stefana, Františka Ronovského a mnoho dalších.

Zlín byl odjakživa považován za město průmyslu. I u tohoto továrního města nastala potřeba do něj včlenit kulturu. Padesátá léta si vyhranila předkládat umění úzce spjaté s ideologizačním procesem, kdy byla stanovena linie kulturní politiky a razila hesla typu „kultura lidu“. Město se zakotveným přízviskem „pracujících“ se politické situaci náramně hodilo. Během pátého desetiletí pak vzniklo několik institucí v návaznosti na tyto okolnosti – Filharmonie pracujících, Divadlo pracujících.

V následujících odstavcích bych ráda shrnula, k čemu jsem dospěla a na základě jakých zdrojů jsem zdokumentovala zvolené téma.

Založení Krajské galerie kraje Gottwaldov se sídlem v Kroměříži nebylo pro Zlín tak přelomové. Zásadním se stal až rok 1957, kdy část galerie se přesídlila do Domu umění a poté roku 1960 do zlínského zámku, kde našla prostor pro umístění stálé expozice. Michal Plánka od počátku stanovil, kudy galerie má směřovat. Navázal tam, kde Jan Antonín Baťa s Rudolfem Gajdošem skončili. Navzdory počátečním komplikacím s nedostačujícími prostory a neucelenou sbírkou, usiloval o rozvoj aktivit instituce, rozšiřování a dokumentování sbírky i o vznik hodnotné galerijní knihovny. Sestavil ucelenou kolekci uměleckých děl, která čítala velmi cenná díla z posledních 150 let. To, co dokázal vybudovat i přes omezování režimem, je nevídané. V padesátých letech musely nákupy povětšinou dodržovat kulturně-politické záměry.⁵¹⁵ V šedesátých letech se odborní pracovníci snažili obdařit sbírku uměleckými díly na základě vlastního uvážení.

V roce 1960 nastoupil do galerie na pozici odborného zaměstnance promováný historik dějin umění Antonín Grůza. Pustil se do práce s velkým odhodláním a soustředil se na mladou generaci výtvarníků. On sám byl jejich vrstevník. Podporoval je, snažil se jim připravovat výstavy jak v Oblastní galerii, tak hlavně ve zlínské galerii Dílo.

---

⁵¹⁵ Díla socialistického realismu, umění 19. století, díla od dobově poplatných umělců i regionálních výtvarníků.

V polovině šedesátých let, díky rekonstrukci výstavní síně v Domě umění, galerie získala jednu z nejmodernějších výstavních síní v republice. Tehdy došlo k založení grafického kabinetu i k reinstalaci stálé expozice, ze které bylo vyřazeno 19. století a nahrazeno novými obrazy 20. století a soudobým umění.

Charakter výstavní činnosti prošel za dvě desetiletí dlouhým vývojem. Padesátá léta se odehrávala za politického diktátu, kdy galerie musela splňovat určité požadavky. První náznaky uvolnění je možno zaregistrovat v roce 1959 prostřednictvím Výstavy mladých výtvarníků Gottwaldovského kraje. První výstava, která započala „novou dobu“ ve zlínském výstavnictví, byla výstava obrazů Jindřicha Průchy v roce 1961. I když to nebyl současník, tak byl významnou osobností, která se podílela na rozvoji moderního umění. Do té doby galerie vystavovala umělce poklidnějšího charakteru, kteří nenaráželi na odpor a neprovokovali. Po ní následovalo představení dalších zakladatelů moderního malířství, Václava Špály, Emila Filly či Františka Tichého. O aktualizaci soudobého umění ve Zlíně se poprvé pokusili pozváním skupiny UB 12. Byl to významný počín jak pro město, tak i pro samotnou skupinu, která poprvé vystavovala v menším městě. Poté se dění odehrávalo ve sledu závažných výstav Jiřího Johna, Vladimíra Boudníka, členů Skupiny 42. Za velký přelom jsou považované výstavy Světová grafika a Surrealistická koláž, kde mezi vystavujícími zazněla jména světově uznávaných umělců. To, že se tyto putovní výstavy představily i ve Zlíně, značí důležitost zlínského centra. Oblastní galerie dokázala těmito akcemi v šedesátých letech dohnat zpoždění a začlenit se mezi nejvýznamnější instituce doby.

V šedesátých letech se historici umění pokusili o znovuzrození zlínských salonů pod názvem Nové cesty. Bohužel se je podařilo uskutečnit jen dvakrát, v letech 1966 a 1967. Tradice byla opět obnovena až v devadesátých letech, od kdy pravidelně probíhají zlínské salony i zlínské salony mladých. Od letošního roku probíhá rekonstrukce Domu umění do podoby původního Památníku Tomáše Bati.⁵¹⁶

V šedesátých letech Michal Plánka ve spolupráci s Antonínem Grůzou uměli sjednat výstavy předních umělců i sestavit mimořádný umělecký fond galerie. Michal Plánka měl silné konexe, zařídil některým výtvarníkům výstavu i mimo Zlín, Např. v roce 1967 se mu podařilo uskutečnit výstavu Skupině 5+2 v Nové síni v Praze. Michal Plánka byl velmi váženým mužem, který dal Zlínu nové tradice a rozšířil již tak významnou historii města.

V rámci této kapitoly jsem popsala vznik, působení galerie i rekonstrukci galerijní části v Domě umění. Podařily se mi dohledat fotografie pohledů do některých výstav i

---

⁵¹⁶ Původní stavba ze třicátých let 20. století vzbuzovala nelibost komunistickému režimu na základě svého poslání, proto byla v padesátých letech přestavěna.

prozkoumat výstavní katalogy a nejrůznější noviny a časopisy, na jejichž základě jsem sestavila výstavní činnost. Pomocí podkladů uložených v MZA v Brně a inventární knihy KGVU ve Zlíně jsem zrekonstruovala nákupy uměleckých děl pro galerijní fond v padesátých a šedesátých letech.

Podnik Dílo, pobočka ČFVU, sloužil k výstavním účelům, propagaci a prodeji uměleckých děl českých i slovenských výtvarných umělců. Pobočka podniku Dílo ve Zlíně byla jako v jiných krajských městech založena v roce 1956. Prodejna byla zároveň i prostorem k pořádání výstav. V padesátých a šedesátých letech zde působily dvě významné osobnosti, Rudolf Klinkovský a Věra Kolková. Oba se znali osobně s výtvarníky, doporučovali je k vyhotovení určitých zakázek a podporovali je ve všech směrech. Stejně tak udržovali blízký kontakt se zaměstnanci galerie, kteří často ve výstavní síni Díla připravovali i zahajovali výstavy nejrůznějším umělcům. Na základě výstav konaných v Díle nabízeli k odkoupení některých děl, dokonce i Oblastní galerii.⁵¹⁷ Ke zlínskému Dílu patřil také KPVU, jehož předsedou byl od konce padesátých let JuDr. Josef Hamrla.

V prvních letech zde vystavovali místní umělci vycházející vstříc režimu. Výstava manželů Vaculkových, která byla od předchozích odlišného rázu, proběhla v roce 1957 a nesešla se s porozuměním. Zanedlouho následovaly společné i samostatné výstavy debutujících umělců, Antonína Gajdůška, Zdeňka Hyblera, Svatopluka Chudary, Břetislava Polišenského či Františka Mikulky, kteří byli členy již zmíněné skupiny G 60. V šedesátých letech se uskutečnily výstavy tvorby progresivnějších zlínských výtvarníků, kteří sledovali aktuální směry v umění. Mohu jmenovat Františka Nikla, Bedřicha Baroše, Jaroslava Hovadíka, Zdeňka Šuteru či Josefa Ruszeláka. Důležitý je nepochybně význam Jaroslava Hovadíka, který se přiklonil k nepředemětné tvorbě. Zmíněná výstava jeho informálních asambláží a plastik se podařila uskutečnit v roce 1965. Ve stejném roce jako v Praze se mohli poprvé oficiálně představit veřejnosti umělci stejného zaměření na výstavě Konfrontace III.

Většina dokumentů podniku Díla Gottwaldov týkající šedesátých let se zatím jeví jako těžko dohledatelný materiál. Nenachází se v archivech ani veřejných knihovnách. Přes tyto překážky se mi podařilo z dílčích materiálů popsat chod galerie, vyjmenovat zaměstnance v padesátých a šedesátých letech. Zdokumentovala jsem výstavní činnost střední a mladé generace výtvarníků zlínského regionu. Povedly se mi dohledat v soukromých sbírkách dílčí fotografie z několika vernisáží a několik vystavených obrazů. Rekonstrukci chodu galerie a výstavní činnosti jsem provedla na základě článků z dobového tisku, výstavních katalogů a

---

⁵¹⁷ Galerie si koupila v roce 1965 obraz Bedřicha Baroše, který vybrala na jeho výstavě v galerii Dílo.

vzpomínkách pamětníků, hlavně Věry Kolkové. Ta byla zaměstnaná na této pobočce od konce padesátých do konce šedesátých let. Články v Naší Pravdě měly povětšinou charakter pojednání o tvorbě autora, ale postrádaly hodnocení samotné výstavy. Sestavila jsem seznam výstav na základě katalogů a informací v novinách a časopisech. Dobový tisk o každé výstavě neinformoval, proto se v soupisu nachází prázdná místa. Nedošlo ke zhodnocení rekonstrukce výstavních prostorů z roku 1965 z důvodu absence fotografií interiéru. Nepochybně by stály za zpracování, jelikož se jednalo o vybavení zhotovené na zakázku.

Soutěž na budovu i výzdobu Divadla pracujících byla jednou z nejvýraznějších událostí, co se ve Zlíně za druhou polovinu 20. století udála. Počátek soutěže na výzdobu byl uzamknut do ideologizačních požadavků, ze kterých se jí později podařilo vymanit. Na počátku šedesátých let ideová rada opatřila soutěž tématem „Uměním ke komunismu.“ V soutěži byly zadány úkoly na monumentální skulpturu před budovou divadla, monumentální mozaiku pro průčelí vstupní haly divadla, plastiku na kašně v parku za divadlem a dekorativní textilní oponu pro jeviště. Od návrhů bylo původně vyžadováno srozumitelné pojetí. Nejlépe, aby vizuálně působily realisticky. Do hodnotící poroty byli vybráni známí výtvarníci i historici umění. Soutěže se zúčastnili přední soudobí umělci, z nichž někteří byli členové tvůrčích skupin Máj, Trasa, UB 12 či Etapa. Soutěž byla vypsána 1. května roku 1962 a vzbudila nečekanou vlnu zájmu. Původně se počítalo s dokončením výstavy i osazením vítězných výtvarných děl nejpozději do roku 1964. Některé soutěžní disciplíny měly spleť vývoj, kdy se porotě nepodařilo na první, někdy ani na druhý pokus vybrat vítěze. Dokonce u vstupní plastiky došla situace do takového stádia, že musela být vypsána nová neanonymní soutěž. Zde nastal zásadní zlom, kdy porota sochařům nechala volné ruce ve výběru tématu. Nakonec do průčelí budovy byla osazena strukturální plastika Luboše Moravce. Z dnešního pohledu může být i překvapením, že k soše Miroslava Chlupáče, umístěné za divadlem, byla povolena k realizaci i informální zeď od Čestmíra Janoška. Oficiální otevření Divadla pracujících se uskutečnilo 11. listopadu 1967 za velké slávy a přítomnosti vysoce postavených politiků a známých osobností.

Jako přední podklady pro vypracování této kapitoly mi sloužily dokumenty, které mi poskytly MZA v Brně a Státní okresní archiv Zlín. Čerpala jsem také z dobového tisku. Některé informace jsem získala z publikací Zlínská architektura 1950 – 2000 a Městské divadlo Zlín. Na základě archivních dokumentů jsem zmapovala průběh soutěže, zadání na jednotlivé soutěžní okruhy a názory poroty na zaslané návrhy. Soutěžní návrhy byly po soutěži navraceny zúčastněným, tudíž se bohužel nenachází v archivech ani ve zlínské galerii.

Dobová periodika i některé informace od pamětníků, jež byly citově zabarveny, jsem nezřídka musela brát s určitou rezervou. Přínos své diplomové práce spatřuji v ucelení informací, prohloubení problematiky a komplexního zpracování tématu o vzniku zlínských institucí i prohloubeného zrekonstruování soutěže na výzdobu Divadla pracujících. Co se týče galerie Díla, do dnešní doby se jí doposud nikdo nevěnoval a tato práce je první, která ji zpracovala.

7. Seznam použité literatury a pramenů

Archivy

Okresní státní archiv Zlín.

Moravský zemský archiv v Brně.

Prameny

Inventární kniha Krajské galerie výtvarného umění ve Zlíně.

Rozhovor s Antonínem Grůzou v Ostravě dne 21. 7. 2015.

Rozhovory s paní Věrou Kolkovou 18. listopadu 2015 ve Zlíně a 9. prosince 2016 ve Zlíně.

Internet

http://www.prijmeni.cz/osobnost/445497/ruda_klinkovsky, vyhledáno 14. 3. 2017.

<http://www.architekturazlin.cz/1960-1969>, vyhledáno 1. dubna 2017.

Literatura

Klub přátel výtvarného umění, dobový prospekt.

Věra Kolková, *Něco o klubu přátel výtvarného umění ve zkratce*, dokument uložen v knihovně GVUZ.

Zdeněk Holub, *In memoriam JUDr. Josefa Hamrly*, dokument uložen v knihovně GVUZ.

O budově Městského divadla Zlín. Umělecká díla, která ji zdobí. Dokument se nachází v knihovně KGVU ve Zlíně.

Význačný kulturní přínos Zlína. Umělecká galerie ve vzdělávacím ústavě, *Zlín*, 1936, č. 14, 6. 4., s. 1.

Model budoucího divadla ve Zlíně, *Zlín*, 1937, č. 20, 18. 5., s. 1.

(mg), Květiny v dílech Gottwaldovských umělců, *Naše pravda* XIV, 1956, č. 19, 6. 3., s. 5.

Velký svátek krajského města, *Naše Pravda* XV, 1957, č. 16, 26. 2., s. 3.

jpů, K výstavě manželů Vaculkových. O tvůrčí vztah, *Naše pravda* XV, 1957, č. 65, 16. 8., s. 4.

Umělci k slavnému výročí, *Naše pravda* XV, 1957, č. 88, 5. 11., s. 1.

Výstava mladých výtvarníků, *Naše pravda* XVI, 1958, č. 54, 8. 7., s. 1.

–ý-, Ustavuje se Klub přátel DP, *Naše pravda* XVII, 1960, č. 1, 5. 1., s. 2.

Významná výstava, *Naše pravda* XVII, 1960, č. 12, 30. 1., s. 1.

Výstava. Jindřich Průcha, *Naše pravda* XVIII, 1961, č. 8, 27. 1., s. 2.

–jpů-, 40 let KSČ. Letos bude odhalen pomník Klementa Gottwalda, *Naše Pravda* XVIII, 1961, č. 13, 14. 2., s. 2.

V okresním městě odhalen pomník Klementa Gottwalda, *Naše Pravda* XVII, 1961, č. 94, 24. 11, s. 1.

Rozhovor s tvůrcem pomníku Klementa Gottwalda, akadem. sochařem Zdeňkem Krybusem, *Program kulturních pořadů v Gottwaldově*, listopad 1961, s. 2 – 7.

(kp), Vystavuje Svatopluk Chudara, *Naše pravda* XVIII, 1962, č. 75, 18. 9., s. 3.

KP, Nad obrazy J. Jochmana, *Naše pravda* XVIII, 1962, č. 81, 9. 10., s. 2.

(kp), Jak bude vyzdobeno DP?, *Naše pravda* XVIII, 1962, č. 95, 27. 11., s. 4.

Tuschnerová, Mrázek, Vohánka, *Výtvarná práce* XI, 1963, č. 13 – 14, 17. 8., s. 11.

Světová grafika v Hollaru, *Výtvarná práce* XII, 1964, č. 9, 20. 6., s. 12.

hb, V Gottwaldově nová výstavní síň, *Naše pravda* XXI, 1965, č. 8, 26. 1., s. 1.

Prodejní místnosti Díla, *Naše pravda* XXI, 1965, č. 40, 18. 5., s. 2.

fb, Představujeme vám výtvarníka B. Baroše, *Naše pravda* XXI, 1965, č. 52, 29. 6., s. 4.

Nové divadlo se staví a staví..., *Naše Pravda* XXI, 1965, č. 71, 3. 9., s. 2.

František Mikulka (kat. výst.), ČFVU/Dílo Gottwaldov 1966.

Gottwaldovské Nové cesty, *Výtvarná práce* XIV, 1966, č. 16, 18. 8., s. 4.

jepe, Výtvarníci se vyznamenali. Chvála opony, *Naše pravda* XXIII, 1967, č. 77, 16. 6., s. 2.

np, Na stavbě nového divadla v Gottwaldově termíny ohroženy, *Naše Pravda* XXII, 1966, č. 80, 7. 10., s. 2.

O co umění vždy usilovalo. Plastika před divadlem, *Naše pravda* XXIII, 1967, č. 88, 3. 11., cit. s. 2.

(np), Zítřka slavnostní otevření nové budovy Divadla pracujících. Velký okresní svátek, *Naše pravda* XXIII, 1967, č. 90, 10. 11., s. 4.

Událost, která se zapíše do historie nejen města a okresu. Divadlo otevřeno, *Naše pravda* XXIII, 1967, č. 91, 14. 11., s. 1.

Jan Baleka, Nové cesty II, *Výtvarná práce* XV, 1967, č. 12, 15. 6., s. 5 – 6.

Josef, Fajmon, Textilní práce pro gottwaldovské divadlo, *Umění a řemesla*, 1968, č. 5.

Milan Geryk, Reorganizace výtvarného života, *Naše pravda* XIV, 1956, č. 14, 17. 2., s. 5.

Milan Geryk, *Výstava mladých výtvarníků Gottwaldovského kraje* (kat. výst.), Krajská galerie kraje Gottwaldov 1958.

Antonín Grůza, Veřejnosti opět přístupny vzácné umělecké poklady, *Naše pravda* XVII, 1960, č. 78, s. 2.

Antonín Grůza, Oblastní galerie – Gottwaldov - zámek. České malířství a sochařství XIX. a XX. století, *Program kulturních pořadů v Gottwaldově*, leden 1961, s. 14 – 15.

Antonín Grůza, Jindřich Průcha, *Program kulturních pořadů v Gottwaldově*, leden 1961, s. 15.

Antonín Grůza, Galerie Gottwaldov – zámek. České malířství a sochařství XIX. a XX. století, *Program kulturních pořadů v Gottwaldově*, červen 1961, s. 24.

Antonín Grůza, Nad novou výstavou Zdeňka Hyblera, *Naše pravda* XVII, 1961, č. 76, 22. 9., s. 3.

Antonín Grůza, Malíř Zdeněk Hybler, *Program kulturních pořadů v Gottwaldově*, 1961, listopad, s. 21 – 25.

Antonín Grůza, *Břetislav Polišenský* (kat. výst.), SČVU Dílo Gottwaldov 1962.

Antonín Grůza, *J. Jochman. Obrazy a kresby 1960 – 1962* (kat. výst.), Výstavní síň ČFVU Dílo, Gottwaldov 1962.

Antonín Grůza, Nad výstavou v gottwaldovském Díle. Obrazy Františka Mikulky, *Naše pravda* XVIII, 1962, č. 10, 2. 2., s. 3.

Antonín Grůza, Malíř Svatopluk Chudara, *Kulturní kalendář Gottwaldova*, 1962, říjen, s. 3 – 7.

- Antonín Grůza, *František Nikl* (kat. výst.), ČFVU Dílo Gottwaldov 1963.
- Antonín Grůza, Vystavuje František Nikl, *Naše pravda* XIX, 1963, č. 72, 10. 9., s. 2.
- Antonín Grůza, *Z díla Františka Tichého* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1963.
- Antonín Grůza, Malíř František Nikl, *Kulturní kalendář Gottwaldova*, 1964, leden, s. 1 – 5.
- Antonín Grůza, Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově. České malířství a sochařství 19. a 20. století, *Kulturní kalendář Gottwaldova*, leden 1964, s. 14 – 15.
- Antonín Grůza, Vystavuje skupina UB 12, *Naše pravda* XX, 1964, č. 10, 30. 3., s. 2.
- Antonín Grůza, Co připravuje galerie. Moderně v moderním prostředí, *Naše pravda* XX, 1964, č. 43, 27. 10., s. 2.
- Antonín Grůza, *Bedřich Baroš* (kat. výst.), ČFVU Dílo Gottwaldov 1965.
- Antonín Grůza, *Výstava Skupiny 5 + 2* (kat. výst.), Dům umění v Gottwaldově 1965.
- Antonín Grůza, Představujeme vám Jaroslava Hovadíka, malíře, sochaře, grafika, *Naše pravda* XXI, 1965, č. 74, 14. 9., s. 2.
- Antonín Grůza, Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově. České malířství a sochařství 20. století, *Kulturní kalendář Gottwaldova*, říjen 1965, s. 5 – 6.
- Antonín Grůza, Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově. České moderní malířství a sochařství, *Kulturní kalendář Gottwaldova*, listopad 1965, s. 6.
- Antonín Grůza, *Nové cesty. Přehledka současné avantgardy* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1966.
- Antonín Grůza, *Nové cesty*, *Naše pravda* XXII, 1966, č. 48, 17. 6., s. 2.
- Antonín Grůza, Zdeněk Šutera, *Výtvarná práce* XV, 1967, č. 15, 27. 7., s. 5.
- Antonín Grůza, Z ateliéru Bedřicha Baroše, *Výtvarné umění* XVII, 1967, č. 7., s. 347.
- Antonín Grůza, *Nové cesty*, *Naše pravda* XXIII, 1967, č. 44, 2. 6., s. 2.
- Antonín Grůza, *Josef Ruszelák* (kat. výst.), Galerie Dílo v Gottwaldově 1968.
- Antonín Grůza, Josef Ruszelák vystavuje, *Naše pravda* XXIV, 1968, č. 23, 19. 3., s. 2.
- Antonín Grůza, Josef Ruszelák, *Výtvarná práce* XV, 1968, č. 8, 15. 5., cit.
- Josef Hamrla, *Vladimír Hroch* (kat. výst.), Galerie Dílo v Gottwaldově 1966.
- Jiří Holý, *Antonín Gajdůšek. Zdeněk Hybler* (kat. výst.), Dílo Olomouc 1959.

Ladislava Horňáková (ed.) – Ludvík Ševeček etc., *Fenomén Baťa. Zlínská architektura 1910 – 1960*, Zlín 2009.

Ladislava Horňáková, Projekt Divadla pracujících v Gottwaldově, *Prostor Zlín*, 2015, č. 1, s. 44.

Ladislava Horňáková, Umělecká výzdoba divadla in: Iva Mikulová – Marcel Sladkowski, Městské divadlo Zlín. 70 sezon, Zlín 2015.

Svatopluk Chudara, *František Mikulka. Obrazy z let 1959 – 1961* (kat. výst.), Výstavní síň ČFVU Dílo, Gottwaldov 1962.

Svatopluk Chudara, K vlastnímu výrazu, *Naše pravda XVIII*, 1962, č. 40, 18. 5., s. 2.

V. Jelínek, *Obrazy Milana Geryka* (kat. výst.), Galerie Dílo v Gottwaldově 1965.

V. Jochmanová, Výstava lidových výtvarníků v Gottwaldově, *Naše pravda VIII*, 1955, č. 23, 25. 3., s. 5.

Josef Maliňák, Slovo o novém divadle tentokrát historicky, *Naše pravda XXIII*, 1967, č. 85., 24. 10., s. 2.

Jiří Martišek, Zahájili jsme stavbu Divadla pracujících, *Naše pravda XVII*, 1960, č. 66, 11. 11, s. 2.

Vladislav Merhaut, *Zápisky o Vladimíru Boudníkovi*, Praha 1997.

Tomáš Mikulaščík, *Budování zlínské galerie*. Dokument se nachází v knihovně KGVU ve Zlíně.

Vladimír Nekuda, *Zlínsko*, Brno 1995.

Pavel Novák, *Zlínská architektura 1950 – 2000*, Zlín 2008

Marek Obdržálek, Filharmonie v Památníku Tomáše Bati, *Prostor Zlín*, 1993, únor, s. 1 – 2.

Stanislav Odvárko – Jaromír Wišo – Jaroslav Otčenášek, *Český fond výtvarných umění*, Praha 1956.

Kateřina Pažoutová, Divadlo ve Zlíně. Rozhovor s architektem Miroslavem Řepou, *Prostor Zlín*, 2000, červenec – prosinec, s. 51 – 57.

Eva Petrová, *Nové cesty II. Mladá generace* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1967.

Lubomír Filip Piperek – Zdeněk Šutera, *50 let se štětcem a paletou (1958 – 2009)* (kat. výst.), Zlín 2009.

Ivan Plánka, *Z historie sochařské sbírky státní galerie ve Zlíně*. Dokument je uložen v knihovně KGVU ve Zlíně.

Michal Plánka, Pozdrav *Gottwaldovských výtvarníků k 40. výročí Velké říjnové socialistické revoluce* (kat. výst.), Krajská galerie kraje Gottwaldov 1957.

Michal Plánka, Velká výstava moravských výtvarníků, *Naše pravda* XV, 1957, č. 17, 1. 3., s. 2.

Michal Plánka, Na výstavě dvou mladých malířů. Vlastní cestou k současnosti, *Naše pravda* XIV, 1959, č. 100, 4. 8., s. 2.

Michal Plánka, Další výstava mladých v Gottwaldově. Osobitý projev, *Naše pravda* XVI, 1959, č. 114, 22. 9. s. 2.

Michal Plánka, *Výstava přírůstků 1960–1964* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1964.

Michal Plánka, *Vlasta Čančíková-Pýchová. Textilní koláže. Helena Zenklová-Trubáčková. Keramika* (kat. výst.), Galerie Dílo v Gottwaldově 1965.

Michal Plánka, *Flámská krajina 16. a 17. století* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1967.

Michal Plánka, *Šutera* (kat. výst.), Galerie Dílo v Gottwaldově 1967.

Michal Plánka, *IV. Výstava Skupiny 5 + 2* (kat. výst.), Černobílá galerie Uherský Brod, 1968.

Michal Plánka, *Členská výstava SČSVU* (kat. výst.), Dům umění Gottwaldov 1968.

Michal Plánka, *20let Oblastní galerie v Gottwaldově*, Gottwaldov 1973.

Michal Plánka, *Třicet let Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (1953 – 1983), Gottwaldovsko od minulosti k současnosti*, 1983, č. 5.

Alena Potůčková, *Umění zrychleného času*, Praha 1999.

Václav Renč, *Jaroslav Hovadík* (kat. výst.), Galerie Dílo v Gottwaldově 1965.

Miroslav Řepa, *Divadlo pracujících*, in: Pavel Novák, *Zlínská architektura 1950 – 2000*, Zlín 2008.

Jiří Siblík, *Výstava světové grafiky* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1965.

Milena Slavická, *UB 12: Studie, rozhovory, dokumenty*, Praha 2006.

Jiří Šetlík, *Tvůrčí skupina UB 12* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1964.

Ludvík Ševeček, *Jaroslav Hovadík. Obrazy. Objekty. Grafika. Koláže* (kat. výst.), Dům umění města Brna 1922 – Státní galerie ve Zlíně, Dům umění 1992 – Západočeská galerie v Plzni, Masné krámy 1992 – Galerie výtvarného umění v Chebu 1992.

Ludvík Ševeček, Čtyřicet let zlínské galerie, *Prostor Zlín I*, 1993, s. 1, 8.

Ludvík Ševeček, K výstavě Vladimíra Boudníka, *Prostor Zlín I*, 1993, č. 3, s. 2.

Ludvík Ševeček, Bedřich Baroš. Malíř existenciálního ladění, *Prostor Zlín VI*, 1998, č. 5, s. 18 – 19.

Jiří Volejník, Profesor Zdeněk Kovář u jedné části plastiky pro nové divadlo v Gottwaldově, *Naše pravda XXIII*, 1967, č. 80, 6. 10., s. 3.

Zdeněk Vyhlídal, Nový stánek pro Thálii, *Svobodné slovo XXIII*, 1967, č. 314, 14. 11.

Luba Zábranská, *Výběr z přírůstků kreseb z let 1959 – 1970* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově 1970.